POŠTARINA U GOTOVOM PLAČENA!

Život

* * * * * * * * * * *

IZLAZI U ZAGREBU SVAKI DRUGI MJESEC.

MCMXXV.

SADRŽAJ 1. broja.

PRETPLATA 36 DINARA.

OMLADINI 25 DINARA.

Pojedini broj 6 Dinara — Zagreb I.—147. Palmotić 33.

Uredništvo i uprava »ŽIVOTA«: Zagreb, Palmotićeva ulica 31.
Urednik A. Alfirević D. I. — Zagreb, Palmotić 33.

DAROVAŠE ZA »ŽIVOT«:

Preč. M. Pavlinović, preposit, Makarska, prigodom svoje zlatne mise (1. XI. 1924) 50 din. — Župni ured Indjija 14 d. — Preuzv. Dr. A. Bauer, Zagreb 500 d.

Svima harno zahvaljuje

Uredništvo »Života«.

ŽIVOT

BROJ 1. SIJEČANJ 1925. GOD. VI.

JUBILEJSKA GODINA.

Pjevajte nebesa, jer Gospodin čini milosrđe; podvikujte, kraljevi zemaljski; popjevajte, gore, šume i sva drveta u njima! (Isaija 44, 23).

»Pjevaj, kćeri Sionska; klikuj, Israele; raduj se i veseli se iz svega srca, kćeri Jerusalemska!« Tako veli prorok Sofonija svome narodu (3, 14). **Jednako je i Jeremija tješio puk israelski: »Doći će dan, kad će vikati čuvari na gori Efraimovoj: Ustanite, da idemo na Sion, ka Gospodinu Bogu svojemu. Jer ovako veli Gospodin: Pjevajte veselo radi Jakova i podvikujte radi glave narodima; glasno vičite, pjevajte i recite: Spasi, Gospodine, narod svoj, ostatak Israelov! Evo ja ću ih dovesti iz zemlje sjeverne i sabrat ću ih s krajeva zemaljskih, i slijepa i hroma, i trudna i porodilju, sve zajedno, zbor veliki vratit će se ovamo. Ići će plačući i s molitvama ću ih dovesti natrag; vodit ću ih pokraj potoka pravim putem, na kom se ne će spoticati; jer sam otac Israelu i Efraim je prvenac moj. Čujte, narodi, riječ Gospodinovu i javljajte po dalekim ostrvima i recite: koji rasija Israela, skupit će ga i čuvat će ga kao pastir stado svoje. Jer iskupi Gospodin Jakova i izbavi ga iz ruku jačega od njega. I doći će i pjevat će na visini Sionskoj i steći će se k dobrim Gospodinovim. I duša će im biti kao vrt zaliven i ne će više tužiti. Tada će se veseliti djevojka u kolu, i momci i starci zajedno, i promijenit ću žalost njihovu na radost i utješit ću ih iza žalosti njihove«. (31, 6—13). Za ovim ne zaostaje ni Isaijina riječ, koju upravi svome židovskom narodu kao i spomenuta dva proroka u doba babilonskog sužanjstva: »U potonja vremena bit će gora doma Gospodnjega utvrđena uvrh gora i uzvišena iznad humova, i stjecat će se k njoj svi narodi. I ići će mnogi narodi govoreći: Hodite da idemo na goru Gospodnju, u dom Boga Jakovljeva, i učit će nas svojim putevima i hodit ćemo stazama njegovim, jer će iz Siona izaći zakon i riječ Gospodinova iz Jeruzalema. I sudit će među narodima i karat će mnoge narode, te će raskovati mačeve svoje na raonike i koplja**

svoja na srpove, ne će dizati mača narod na narod, nit će se više učiti boju. Dome Jakovljev, hodi da idemo po svjetlosti Gospodinovoj!« (2, 2—5).

Na ove je glasove narod u sužanjstvu i daleko od svoje domovine kao nanovo oživio. I u babilonskim verigama nije taj narod mogao da zaboravi na svoje mile krajeve. I psalmista je u ono doba pjevao: »Ako zaboravim tebe, Jeruzaleme, neka usahne desnica moja; neka prione jezik moj za usta moja, ako tebe ne upamtim, ako ne uzdržim Jeruzalema svrh veselja svojega (ps. 136, 5—6). Kako ovaj pjesnik tako ni sav narod nije klonuo duhom ni u verigama tuđinskim, jer ga je krijepila riječ-odzgora, riječ vjere i nebeske okrepe.

Evo ova je ista riječ tako nužna i našem srcu; potrebna je duhu čitavog čovječanstva u ovoj »suznoj dolini« u danima, kada svi kao nikada prije moramo zavapiti: »Izbavi, Bože, Israela od svih nevolja njegovih!« (ps. 24, 22). Melem je našem srcu i duši samo riječ s neba, odakle i »dolazi svako dobro«. I danas je i nama mila svaka uspomena na nebo kao i prvim kršćanima u doba ondašnjih teških progona. I nas opominje apostol kao nekoč Kološane: »Ako uskrsnuste s Kristom, tražite ono što je gore, gdje Krist sjedi s desne strane Boga. Mislite ono, što je gore, a ne ono, što je na zemlji, jer umrijeste i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu« (3, 1—3). I isti nam apostol jamči i obećaje u ime Božje odmah kao i Kološanima: »A kad se javi Krist, život vaš, onda ćete se i vi javiti s njime u slavi« (ib. 4).

Ovo sveto veselje pruža nam jubilejska godina 1925.

II.

Prvi je redoviti jubilej raspisao papa Bonifacij VIII. za g. 1300. Te je godine došlo u Rim toliko ljudi iz svih strana svijeta, da su Rimljani brojili do 200.000 hodočasnika svaki dan, a od tih je do 30.000 izlazilo i drugih toliko ulazilo. Dr. J. B. Weiss, Weltgeschichte, str. 48). Papa Klement VI. odredio je g. 1343, da se ovakova jubilejska godina slavi svake 50., a Urban VI. snizi to na 33. godinu. No g. 1470. odredi Pavao II., da se odslije sveta godina slavi svake 25. godine. U toj odluci niže papa i razloge: »Misao na silne muke, kojima se izravnao ponovni rascijep u nutarnjosti Crkve; neizmjerni strah, koji se pojavio u Evropi na svem zapadu, kada su Turci osvojili Carigrad i počeli dalje prodirati; neodoljiva tjeskoba, koja se pojavila među narodima uslijed silnog haranja teških bolesti; napokon pogled na neprestane ratove posred zapadnih država i kako je srčika narodâ podivljala diže oči čovječanstvu prema gore i sve ga to puti na to, kako je nužno da svi ljudi krenu na put pokore i tako odstrane udarce karajuće Božje ruke« (Pastor, Geschichte der Päpste in Zeitalter der Renaissance, str. 360). Pavlov je nasljednik Siksto IV. proslavio svetu godinu 1475. Knezovi su i puk hrlili iz svih pokrajina, te je i do 200.000 osoba bilo na dan Uzašašća pri papinu blagoslovu (Pastor ib. 486). Burchard spominje u svom Dijariju (II, 598 sq), da je toliko bilo i kod blagoslova, koji je udijelio za sv. godine g. 1500. papa Aleksandar VI. Sigismund Conti (II. 218) jamči, da je te godine bio vas svijet u Rimu (orbis in urbe); sve se natjecalo u živoj vjeri (Pastor, ib. 509). I Klement VII. nije manje svečano proslavio svetu godinu 1525., ali je svečanija bila pod Grgurom XIII. (Pastor IX, 147). U 19. vij. nije se redovito održao jubilej ni g. 1800. poradi burne dobe, a ni g. 1850 ni 1875. Leon je XIII. zadnji put otvorio jubilejska vrata na bazilici sv. Petra g. 1900. Sadanji je papa Pijo XI. izdao 5. jula 1924. apostolsku konstituciju o novom jubileju 1925.

Naravno jubilejskoj je godini **podloga dogmatska:** vjera u oprost grijeha i vremenitih kazni poradi Isusovih i svetačkih zasluga. Stoga nije čudo, da u jubilejskoj godini vjera posebnim načinom oživi i u masama kao i duh pokore. Već je Bog kazao preko Ezehijela: »Obrati li se bezbožnik od grijeha svojih koje učini, i ako drži sve uredbe moje i tvori pravo i pravednost: živjet će i ne će umrijeti. Bezakonja njegova, što ih je učinio, ne će mu se više spominjati« (18, 21—22). I sv. Petar veli grješnicima: »Pokoru činite« (Dj. ap. 2. 38); Bog hoće, da svi ljudi prionu uz pokoru (2. Pet. 3, 9). Uistinu malo što tako oživi vjeru kao duh pokore, a na oživjeloj vjeri sve se kreposti brzo i lako pojave. Kakovim li dobrima nije urodio duh pokore za križarskih vojni? Vjersko oduševljenje za tih vojni odrazilo se tako obilno i prevažno na polju književnosti, umjetnosti, trgovine, znanosti, uopće svake ljudske djelatnosti(Hergenröther, Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte 913).

U prošlosti su ne malo jubilejske godine uzbudile u narodima i odanost i ljubav spram sv. rimske Stolice, prema Kristovu namjesniku na zemlji. To ističe i papa u svojoj konstituciji: »Kršćanskim je vjernicima ma kojega staleža, dapače i samim carskim i kraljevskim dostojanstvom urešenim, kako pismeni spomenici svjedoče, bilo svetom dužnošću da se oko ove svete Apostolske Stolice okupe, da kod Rimskoga Biskupa i Petrova nasljednika, koji je jedini pravi svete nauke čuvar i tumač, te vrhovnoga života čisti i neiskvareni izvor, crpu čim će se u zajednici vjere utvrđivati i življenje u vezi savršenosti — što je ljubav — k višoj svetosti upraviti. Da dakle što više vjernika i ovdje potraže, što se samo u ovom gradu može naći, obilnija pomagala pobožnosti i pomirenja, kao i da jedinu i nepovrijedljivu vlast Rimske Crkve svojom prisutnošću priznadu«. Da, u jubilejskoj će se godini naći narodi, udaljeni i susjedski, prijateljski i neprijazni oko katedre zajedničkog oca; tu će zabaciti neprijateljske ograde, kojima je narode rastavila zavist ili pohlepa za tvarnim probicima; ljubav će triumfirati. To će biti »mir Kristov u kraljevstvu Kristovu«!

Divna je bila ustanova svete godine kod Židova sa socijalnog, političkog stanovišta. No katolička jubilejska godina daje narodima još više na duhovnom polju. Israelci su te godine otpuštali robove i za dug prodane zemlje. Tako reče Bog Mojsiji: »Tada zapovjedi, neka zatrubi truba u deseti dan sedmoga mjeseca, na dan očišćenja neka trubi truba po svoj zemlji vašoj. I posvetite godinu pedesetu, i proglasite slobodu u zemlji svima koji žive u njoj; to neka vam je oprosna godina i tada se vratite svaki na svoju baštinu i svaki u rod svoj vratite se« (3 Mojs. 25, 9—10). Što je to prema duhovnim blagodatima, koje tako obilno daje svim kat. narodima na zemlji sveta naša godina! — Lijepa je bila ustanova, da Israelci moraju da se godimice okupljaju oko svog hrama u Jeruzalemu, gdje se jedino smjele da prikazuju žrtve. To je pomagalo, da se narod lakše očuva u monoteizmu. To su oponašali i Muhamedanci, pa su uveli hodočašća u Meku na grob svog proroka. Ali ovdje je mrtvi prah, ondje zavjetni mrtvi kovčeg — ipak koje oduševljenje i koji li je život odatle klijao! No kod svete godine se okupe plemena i narodi oko živog Kristova namjesnika; oko milog oca-pape. Tu možemo svi ćutjeti milinu, o kojoj pjeva psalmista: »Kako je lijepo i krasno, kad sva braća žive zajedno!« (ps. 132, 1); tu ćemo reći Bogu svome: **»Bolje je jedan dan u dvorima tvojim nego li hiljada. Volim biti na pragu doma Božjega nego živjeti u šatorima bezbožničkim, jer je sunce i štit Jehova, blagodat i slavu daje Gospodin«** (ps. 83, 10).

Sretne li godine, u kojoj će verige grijeha padat kao ljuske; u kojoj će se nebo tako približiti zemlji! U ovoj ćemo godini mi katolici uistinu moći okusiti s Mojsijom: »Nijedan drugi narod nije tako velik, kojemu je Bog blizu kao što Bog naš nama!« (5 M. 4, 7).

III.

S crkvenom jubilejskom godinom **1925.** proslavit će hrvatski narod i jubilej svog kraljevstva. Ovo je **postojalo otrag 1000 godina.** Hoće li i narod dostojno proslaviti tu svoju prošlost?

Opravdano je zapjevao naš Preradović o Zrinjskom:

»Junače Zrinjski! ponosno narod te
Zove svojim i rado ti spomenu
Grli, penjuć se po njoj sad u
Nebo bolje si sreće na svijetu«.

Dà, narod ima svetu dužnost, da haran bude svojim junacima desnice i duha; svojim dobročiniteljima. Teško si ga narodu, koji ne haje za svoju svijetlu prošlost i svoje dične sinove! Takav je narod osuđen, da iščezne s lica zemlje. **Ne tako narod, koji snuje svoju budućnost na prošlosti.** Vjekoslav Klaić lijepo je **pokazao**, kako je **naš hrv. narod kroz ovu tisuću godina neprestano mislio** i radio oko

sretnije budućnosti svojih pokoljenja*), pa nema sumnje, da će i sadanji naraštaj pokazati, da umije cijeniti sebe i svoje pređe. Tu će Hrvati proslaviti baštinu, koju im namriješe prošli vijekovi: ideju **narodnog ponosa i katoličke vjere.** Evo te dvije zvijezde treba da mu budu brašnenica i na putu kroz nove vijekove.

Narodni ponos!

Hrvatski se narod sastao g. 925. na prostranom Duvanjskom polju i tu je proglasio kneza Tomislava za svog prvog kralja. Taj isti narod nakon izumrle narodne dinastije dozvoljava ugarskom kralju Kolomanu, da vrši u zemlji vrhovnu vlast, pošto je ugovorom zajamčio Hrvatima sva prava i u Biogradu na moru dao se g. 1102. okruniti hrvatskom krunom. I tako su postojala ugarsko i hrvatsko kraljevstvo kao »regna socia« kroz dalja stoljeća. Francuski su Anžuvinci pokušali da obore hrvatsku samostalnost. Hrvati su se oduprli tom pokusu u 13. i 14. vijeku, dapače su početkom 15. vijeka ušli u opoziciju protiv ugarskih vladara. Protiv kraljice Marije i Sigismunda dižu Hrvati Ladislava Dračkog i krune ga u Zadru 1403., a za Elizabete i Ladislava Posmrtnog pristaju uz poljskoga kralja Vladislava Varnenčika. I kasnije Hrvati stoje uz Habsburgovca Fridrika III. austrijskog protiv ugarskog vladara Matijaša Korvina, pa protiv Jagelovića Vladislava II. uz njemačkog cara Maksimilijana I. Iza bitke na Muhačkom polju ne pristaju Hrvati uz Zapolju, uz koga je većina Ugarske, nego 1. 1. 1527. u Cetinu biraju Habsburgovca Ferdinanda I. za kralja. Hrvati nastupaju tako oštro protiv tog svog kralja na saboru 27. 4. 1527. u Cetinu, što ne održa svoja obećanja. Tu mu poručuju: »Neka znade vaše veličanstvo, da se ne može naći, te bi ikoji gospodin silom svladao Hrvatsku«. Hrvati se opet sastaju u Topuskom 9. 9. 1535. i mole Ferdinanda, neka im vrati pismo, kojim su ga proglasili svojim kraljem, pa će i oni njemu listinu o potvrdi svojih prava, pa će se oni sami pobrinuti za opstanak i spas svoje države. Ferdinand im na to obećaje sve. G. 1608. hrvatski staleži samostalno odbijaju konfederaciju, koju su sklopili Ugarska i Austrija protiv Rudolfa; opet 1620. samostalno stvoriše uniju protiv Gabrijela Betlena i ugarskih buntovnika. Ferdinand II. dalje 17. 6. 1618. riješava vlaško i krajiško pitanje prema zahtjevu hrvatskog naroda. Istina Hrvati šalju u Požun i Šopronj svoje poklisare, ali vazda traže, da im se po starom pravu osigura prvo mjesto. Leopold je dao pogubiti Petra Zrinjskog i Franju Krsta Frankopana (1671), ali nije mogao da dokine bansku čast u Hrvatskoj, jer mu se oprla narodna svijest. Kad su ugri na zadnjem ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu proglasili pravo nasljedstva Habsburgovaca u muškoj lozi obvezatno i za Hrvate ovi se svojski odupriješe, pa su 9. III. 1712. stvorili

*) Kroz tisuću godina. Historijsko razmatranje prigodom priprave za proslavu tisućgodišnjice hrvatske države. Zagreb 1923.

posebni zakon o nasljedstvu i u ženskoj lozi. Tu su kazali: »Slobodni smo, a ne robovi«. Kada je Karlo III. umro g. 1740., izabraše Hrvati samostalno i bez obzira na Ugre njegovu kćer za svoju kraljicu. Josip II. stao je da provodi germanizaciju, pa se tada Hrvati priklone jače uz Ugre, ali ovi to upotrebe da Hrvate skuče. Na to dovikne hrvatski ban Ugrima: »Jedno kraljevstvo ne propisuje zakone drugome«. Ova je ideja o hrvatskom ponosu vodila narod i u okršajima iza g. 1848., pa i g. 1867. do u novije doba.

Druga je temeljna ideja koja neprestano sjaji u povjesnici hrvatskog naroda tijekom ovih 1000 godina: **čvrsta ljubav prema katoličkoj Crkvi.**

Kratko i zorno to riše poslanica hrvatskih biskupa 20. 8. 1924.:

»I opet prolaze ispred nas sjene djedova i pređa naših. Sjene boraca, koji su radili i ginuli za krst časni i za sveti poklad naše vjere katoličke. Radili su oni jednako i perom i mačem. Od Tomislava, koji je iz ruku papinskog poslanika primio krunu i prisustvovao saborima, pa preko križara Zvonimira i one mirijade zatočnika, što su prsima svojim i tjelesima svojim zidali bedeme kršćanskoj Evropi pred bujicom gordoga islama i preko biskupa Draškovića i bana Bakača, koji su na granicama Hrvatske ustavili Luterovo krivovjerje, i preko bosanskog franjevca, što je zatro bogumilstvo i spasao Bosni Križ, — sve do naših danas dana, sve do one dugačke povorke biskupa i svećenika, koja je križem u ruci i molitvom na ustima propovijedala hrvatskom narodu nauku Propetoga Bogačovjeka.

Uz kolijevku našega kraljevstva stajala je već vjera katolička. U danima krvavog trpljenja bila mu je vjera katolička jedina utjeha i okrepa. I danas mu je, u vremenu mira, izvor sve njegove i snage i veličine i slave. Srasla se vjera katolička s narodom hrvatskim, stvorila povijest njegovu, dala mu sve, što ima veliko i dobro. Oplemenila je ona i izbrusila dušu i značaj hrvatski, donijela narodu hrvatskom prosvjetu i kulturu, podigla ga iz krvi i iz rana zdravim moralom i ćudorednošću kršćanskom, jedina čeličila oce naše za teške, nebrojene, svagdanje žrtve, kojima su nam iskupili ime i slobodu. Bila je majka hrvatskom narodu i dizala mu, zamorenu i klonulu, oči prema nebu, pokazivala na nadu boljega života i na zoru sretnije budućnosti. Na krilu katoličke Crkve rodila se je škola naša; iz samostana katoličkih procvala je znanost i pjesma naša; u grudima katoličkog svećenstva sačuvala se vatra naše svijesti narodne. Vjera je katolička nadahnula umjetnost našu i posijala zemlju našu spomenicima pobožne umjetnosti naših otaca. Čitava kultura naša i čitav naš život narodni nosi biljeg kršćanstva i vjere katoličke. I taj se biljeg ne da ukloniti iz naše prošlosti, da se ne zaniječe sva povijest Hrvatske i Hrvatstva. Katolička vjera i Crkva stvorila je veličinu Hrvatske.

I djedovi su naši to dobro znali i osjećali. I ljubili su oni svoju vjeru kao najdraže blago naroda hrvatskog; ponosili su se njome, umirali su za nju i namirali je unucima svojim kao najsvetiju baštinu naroda hrvatskoga. Prolili su more krvi za nju, ali nijesu dali, da im je ikada itko otme. Obranili su je za sebe i za čitavu Evropu, koju su time obvezali na vječnu zahvalnost prema sebi. I na usta samoga Oca Kršćanstva priznao im je to čitav katolički svijet, kad ih je Sveti Otac Papa nazvao: »Antemurale Christianitatis«, Predziđem Kršćanstva, i prvim katoličkim kraljevstvom, »Regnum Croatiae Catholicissimum«.

A evo opet, tko je uščuvao narodu našem i očima našim to nebesko blago naše svete vjere? Tko je učinio, da mi Hrvati ovdje na skrajnim granicama katoličanstva, u neprestanom dodiru i vječnoj borbi sa bezboštvom i krivovjerjem, ostanemo uvijek prvi i najvjerniji sinovi Crkve? Tko je učinio, da je i danas još ogromna većina naroda hrvatskoga vjerna vjeri svojih otaca? Tko opet nego Bog naš i milost Njegova.

I na tom božanskom daru prave vjere, što ju je darovao Bog narodu hrvatskomu, na tom najvećem dobročinstvu Njegovu »odabranom daru vjere« (Sap. 3, 14), iz kojega su protekli svi drugi blagoslovi Njegovi: »A dođoše mi sva dobra skupa s njom i nebrojeno blago po rukama njezinim« (Sap. 7, 11), zahvalimo prije svega Bogu našemu danas!«

Hrv. kat. episkopat u spomenutoj poslanici pozivlje narod, neka ovako proslavi ova oba jubileja: 1. U Rim će ići hodočašće, pa će se ondje sav hrv. narod posvetiti presv. Srcu Isusovu; tom će se prigodom darovati papi kalež s natpisom »Hrvatski narod Svetomu Ocu Papi Piju XI., Namjesniku Isusovu na zemlji, prilikom tisućgodišnjice svojega kraljevstva — 1925«. 2. Kroz g. 1925. svećenici će isticati vjernicima potrebu posvete i obraćenja Bogu. 3. Blagdan Srca Isus. u 1925. će se proslaviti kao dan otprošnje. 4. U Duvnu će se sagraditi spomen-crkva, u Zagrebu pak kod crkvice sv. Franje Ksaverskog obnoviti crkvica i križni put uz glavne zgode iz 10 vijekova hrvatske povjesnice. Episkopat završuje: »Hrvatski narode! Daj slavi Tomislavovoj, tisućgodišnjici svoga kraljevstva, značaj pobožne, kršćanske, katoličke slave! Neka slava našega Duvna i našega Tomislava bude pred čitavom Evropom ispovijest tvoje vjere! Pokaži svijetu, da su Hrvati i danas još katolički narod, u kojem živi duh Tomislava i Zvonimira«*).

*) *Svak je priznao, da je ova poslanica kat. episkopata lijepa i rodoljubna i katolička. I ipak je Radić napao tu poslanicu na skupštini u Krašiću 28. 9. 1924. tako ružno, kako nije još nijedan liberalac grdio katoličke biskupe; napao je kao objesan demagog, koji sebe od puste sreće regbi već sada smatra vrhovnom glavom i u vjerskim stvarima. Žalosna je to pojava, gdje na takav ispad i kat. svećenici u Radićevoj stranci šute kao olovom zaliveni!*

Preč. episkopat progovorio iz duše zahvalnog naroda i nema sumnje, da će se hrvatski narod veselo odazvati glasu svojih duhovnih vođa. Ta katolička nam je Crkva očuvala ne samo zapadnu kulturu, nego uopće očuvala na životu, kako je to učinila u Poljskoj protiv ruskih skizmatičkih nasrtaja i u Irskoj protiv engleskih protestanata. Da je Hrvatska, recimo tako, podlegla bogomilstvu ili istočnoj skizmi ili turskom kopitu, što bi bilo od Hrvata? Turska bi nas invazija bila pogazila i muhamedanstvo bi možda već u 16. vijeku bilo sebi podvrglo svu Evropu (osim možda Engleske). Bogomilstvo bi i skizma bili samo pospješili taj proces. Što bi značilo muhamedanstvo u Evropi? Ono već u sebi nosi princip konservatizma, nerada, negacije kršćanskog napretka; Evropa bi možda još i danas stenjala i izdisala pod tom negacijom, pa bi i u naše dane izgledala kao sada Mala Azija. Da su Turci osvojili i hrvatske krajeve i dalje prešli uopće na zapad, slavenski bi živalj na Balkanu teško pokazao onu otpornu snagu, kakovom je odolijevao poturčivanju kroz 4 puna vijeka: svi su se balkanski Slaveni oslanjali na zaleđe katoličko, koje je s Hrvatima poduzimalo neprestane vojne na Turke i tako ih spriječavalo u prodiranju put zapada i konačno zaustavilo u stalne granice, dok nijesu pod teretom svoje tromosti i vremena postali proverbijalnom neenergijom i upravo ih balkanski Slaveni velikom lakoćom gotovo izbacili iz Evrope g. 1912. Što li nijesu pape učinili tijekom 15. i 16., 17. i 18. vijeka! Što li nijesu poduzimali na obranu i istočnog dijela Balkana! Već Pijo II. u drugoj polovici 15. vijeka (1458—1564) nije samo zabrinuto gledao kako Turci prodiru prema srcu Evrope iz Afrike preko Španjolske i kako s istoka prodiru preko porušene bizantijske države u Podunavlje, nego hoće da tome odmah i doskoče: hoće da složi sve kršćanstvo. Oslobođenje Carigrada bio je njegov ideal, a to bijaše uzvišeno i savremeno. Dosta je i letimice pogledati Pastorovu povijest papâ, koliko su i novca i brige i nacrta i putovanja i dogovaranja uložili, da zaustave Turke na granici hrvatskoj i da ih izbace iz Evrope. Evo dakle i to je jedan jaki razlog, da mi Hrvati proslavimo ovu tisućnicu i u katoličkom duhu, u duhu harnosti spram katoličke Crkve i papa njezinih. Pravo možemo uskliknuti sa psalmistom: »Bože! Svojim ušima slušasmo, oci nam naši pripovijedaše djelo koje si učinio u njihovo vrijeme, u staro vrijeme. Bogom ćemo se hvaliti svaki dan i ime tvoje slavit ćemo do vijeka« (ps. 43, 1. 9.).

O POČETKU VJERE I ĆUDOREĐA.

Materijalistička je evolucija tvrdila, da se čovjek razvio iz životinje. Po ovoj su nauci prvi ljudi dakako bili bez vjere, monoteizam pak kao najsavršenija vjera nadošao je najkasnije.

H u m e je (1711—1776) prvi pisao (izuzev možda Herdera), da se viša vjera razvila iz nižih stare dobe. H e g e l je to poprimio u svoju filozofiju i naučavao, da su se malo po malo razvile teističke predodžbe. Sch e l l i n g je obratno tvrdio, u djelu »Philosophie der Offenbarung« (1841), da se prva čista vjera raspala. Za Hegelom su pošli Schl e i e r m a ch e r i C o m t e, te su pisali, da je najstarija vjera fetišizam ili zabizam, zatim je nadošao politeizam i napokon monoteizam; kako je kultura rasla, tako se čistio i pojam o Bogu i vjeri (Cfr. A. Michelitsch, Religionsgeschichte, 11—14). Pogledajmo sada razne teorije evolucionističke, koje se pojaviše od polovice prošlog vijeka

1. **Naravna mitološka teorija.** Ova je teorija nastala, kad su otkrili srodnost indo-germanskih jezika. Sunce, mjesec, oblaci, oluje, zora igrahu veliku ulogu kao i druge naravne pojave u mitologijama ovih naroda. W. Schwartz (1860), A. Kuhn (1865), M. Müller, M. Bréal i t. d. pristaše su škole nar. mitološke i uče, da je u toj mitologiji početak vjere.

2. **Lyell i Boucher de Perthes** počeše da se više bave prehistoričkim narodima, pa pod uplivom evolucije proglasiše, da se sve niže diže k višemu. Već je A. Comte (otac pozitivizma) tvrdio, da su se vjere ovako razvile: fetišizam, politeizam i monizam. Tri engleska etnologa pomogoše ovoj teoriji, da je prevladala u svijetu. I. L u b b o ck (Lord Avebury) nije g. 1870. ništa bitna unio u Comtovu tvrdnju, samo ju je proširio ovako: ateizam, fetišizam, čašćenje naravi ili totemizam, idololatrija ili antropomorfizam, Bog kao stvoritelj, spoj vjere s ćudoređem. H. S p e n c e r postavi u svom djelu »Principles of sociology« (1876—1882) strah pred mrtvace (manes) i reče, da su ljudi počeli mrtvace štovati iz straha, a to da je početak štovanja bogova i vjere. Odatle se nazva ova teorija **manistička.** Uostalom Spencera ne uvažavaju pravi etnolozi, jer on nabacuje gradivo neznanstvenim načinom.

3. **Animistička teorija.** Tu je teoriju osnovao E. B. T y l o r. Po njegovu djelu »Primitive culture« (1872) nastala je vjera stvaranjem pojma duše (anima). Taj je pojam po njemu čovjek stvorio iz činjenica sna i smrti, sanja i vizija; kasnije je duša pripisana živućim i neživućim bićma. Duše preminulih podadoše pojam čistog duha, koji se onda mogao da po volji združi i s drugim stvarima. Tada

nastadoše i »bogovi« raznih naravnih pojava, pa se tako iz ovog politeizma raznim načinom razvio i monoteizam.

4. **Totemizam.** Začetnik je te teorije Robertson Smith i S. Reinach. Oni vele, da je čovjek opažao i štovao naravne predmete, većinom životinje ili biljke, koje se ne smije jesti ili ubiti.

5. **Panbabilonizam** misli, da je najstarija vjera bila babilonski astralni kult. To su zagovarali E. Winkler, H. Stucken i A. Jeremias.

6. **Teorija čarolija.** Protiv animističke teorije ustade Amerikanac I. H. King djelom »The Supernatural, its Origin, Nature and Evolution« (1892). On hoće, da se prvi čovjek čudio, kad je vidio neprotumačive stvari, pa im pripisao svakojake tajne sile i čarolije, i tako stvorio sebi »nadnaravni svijet«, koji je svojim djelovanjem sasma neovisan od vidljivog. Te je sile kasnije personificirao ili pripisao osobama (čarobnjacima ili vračarima. U 20. vij. obnoviše ovu teoriju u raznim varijantama u Frncuskoj (Hubert, Mauss), Engleskoj (Marett, Sidney, Hartland, Franzer), Njemačkoj (Preuss, Vierkandt) i sada pravi jaku konkurencu animističkoj teoriji. Crvena je nit svih ovih evolucionističkih teorija: vjera je **naravni proizvod.**

* * *

Što kaže o svemu ovomu novija povjesnička etnologija?

Andrew Lang (iz Škotske) je vrlo objektivan istraživalac; on je dulje vremena pristajao uz animističku teoriju Tylora. No kad je sam opazio, da primitivni narodi imaju najviša bića, koja ne mogu da se slože s teorijom Tylora ni onom Spencera, okrene Lang leđa ovim teorijama u svom djelu »The Making of Religion« (1909 u 3. izd.) i iznese svoju teoriju: primitivni je čovjek promatrao svijet i došao do spoznaje najvišeg bića kao stvoritelja, uzdržavatelja svijeta i zakonodavca; to mora da je spoznao prije, nego je dobio čisti pojam o duši. Tu Lang navodi kao dokaz primitivne narode južne Australce, Andamance, Bantu crnce i crnce iz Sudana, više sjeveroameričkih indijanskih plemena. Svi su ti štovali ili barem priznavali najviše biće prije dolaska Evropljanâ (W. Schmidt, Uroffenbarung 75).

Ova se Langova teorija lagano širila. Sada je potvrdiše novija otkrića. Ta glase: etnološki najstarija plemena priznavaju i časte najviše biće i to vrlo jasno, dok je kod istih animističko čašćenje prirode (temelj Tylorove teorije), kult mrtvaca (Spencer) i čarobnjaštvo najslabije razvijeno.

Tako je eto filozof W. Wundt prekasno izišao s ingenioznom teorijom, koju razvija u drugoj svesci svog djela »Völkerpsichologie« (VI, 2. dio). Tu je preradio i upotpunio Tylorovu teoriju: iz pojma duše i duha nastaje demon; bogovi se razviše iz mitološkog promatranja prirode, a oni imaju nadčovječju snagu i nadčovječju bit; treći su izvor junačke priče (idealizirani ljudi), koje unose pojam osobnosti. Kada bogovi postadoše osobe, onda se očisti i pojam o njima. I tako se pojavi politeizam i iza njega monoteizam. Kako se vidi, Wundt se ne poziva na činjenice pozitivne, nego piše pod uplivom Tylorove teorije, koju sada zabacuje novija etnologija.

* * *

Kakova je uistinu vjera kod etnološki najstarijih naroda? u što vjeruje »pračovjek«?

Najbolji etnolog W. Schmidt napisao je više djela; odatle vadim ove temeljne oznake najstarije vjere, koje se slažu i s najnovijim otkrićima kod pigmejaca Yagan na Ognjenoj zemlji:

Svoj ovoj vjeri jest temelj vjera u najviše biće. To zovu: grom, nebo, gospodar, naš otac. Obično stanuje u nebu, nema ograničenog stana na zemlji, ni hrama ni lika; uostalom je kao posvudašan. Ne predstavljaju ga vazda kao čisti duh, kod Semanga je kao vatra, kod nekih plemena jede, pije i spava; ako mu pribrajaju ženu i djecu, to se može dokazati, da je to nadodano iz kasnijih mitologija o suncu ili mjesecu. To je biće bilo prije svega, a nigdje se ne govori o svršetku tog bića. Ono ima najvišu vlast nad stvarima i ljudima (Semangi, južni Australci i Andamanesi poznaju i par bića, koji imaju važnu moć, i ako su ispod najvišeg bića. To su po svoj prilici naši praroditelji). Kod Andamanesa najviše biće Puluga ne može ništa protiv zastupnika zla, koje ono kazni na drugom svijetu, a i dobro ondje nagrađuje. Ono daje zakone ćudoređa. Kod nekojih naroda najviše biće znade sve tajne, a svoju vlast nikada ne upotrebljuje na zlo. Ono ne pomaže niti zapovijeda nećudorednost (krađu, ubojstvo i t. d.) kako to vidimo u mitologiji klasičnih naroda; ono ni ne zanovijeta ljudima, nego je puno dobrote prema njima.

Nardi osjećaju **strahopočitanje** prema najvišem biću. To izrazuju time, da sa strahom govore o njemu. Oni ga smatraju svojim zakonodavcem i gospodarom. To je važno, jer ti narodi ljube neograničenu slobodu i među njima gotovo ni jedan čovjek nije nosilac političke i socijalne vlasti nad drugima. I ovo priznanje nije tobože samo teoretsko, jer oni vrše odano ćudoredne propise i stoje na visini čistoće i morala. I to je važno kod primitivnih naroda: kod njih je vjera i etika usko spojena (dakle nije istinito, da su se spojile tekar iza kasnijeg razvitka, kako to tvrde evolucijonističke teorije).

Kako **časte** Boga ti primitivni narodi? Molitva im je kratka i nema određenih i stalnih oblika (na Ognjenoj zemlji imaju stalne molitve), nego se mijenjaju prema potrebi i zgodi. Te su molitve često djetinsko naivne. Ti narodi prikazuju i žrtve. To su obično prvine lova i šumski plodovi (Semangi to ne poznaju). Ovo vrijedi o najstarijim narodima. Time pada moderna teorija o postanku žrtve, po kojoj bi ljudi prikazivali mrtvacima jelo. Žrtva primicijâ priznaje Boga najvišim bićem, ali i gospodarom sve zemlje svega,

što je na njoj; to je tribut najvišem suverenu.

Tako eto imamo kod »praljudi« **uistinu potpunu vjeru** sa svim svojim bitnim djelovima: vjersku nauku, nauku o ćudoređu, kult (kod ovog: izraz strahopočitanja, molitvu i žutvu). Ta jednostavnost daleko nadvisuje svojom veličinom pad vjere i kod naroda visoke kulture (W. Schmidt, Uroffenbarung 77—79).

Eto dakle oni elementi, na kojima su htjele razne evolucijonske teorije da pokažu početak vjere, ne postoje kod primitivnih naroda, ili barem ne postoje u tipičnom obliku. I ipak bi moralo biti obratno, kad bi bile istinite predpostavke, s kojih polaze one teorije. Kod primitivnih naroda nema pooduševljenje svih prirodnih stvari, nema animizma, kako bi htjela Tylorova teorija. Tu nema ni onog religioznog kulta predâ, kako je tvrdio Spencer (monistička teorija). Tu nema ni čarolija tipičnih.

W. Schmidt opravdano kaže: »Možemo govoriti o pravom monoteizmu kod tih naroda, koga nekoliko antropomorfizma muti njegovu pravu čistoću« (Pygäenwerk 242).

I to je važno, da najstarija vjera ima **etički karakter.** Najviše je biće dobro i ćudoredno i primitivni mu narodi nigdje ne iskazuju počast besramnim djelima. U najstarije doba dakle postoji čistoća i savršenost vjere, kakovu nalazimo u vjerama najrazvijenije kulture.

Dr. F. R.

METAPSIHIZAM I OKULTNE ZNANOSTI.

Spiritizam hoće da bude filozofski sistem, dapače vjerski, i hoće da na svoj način protumači koje pitanje o početku stvari i sudbini ljudskoj. Njegovi pristaše tvrde, da čovjek dalje živi, ali tako te može i općiti s ovim vidljivim svijetom, i to naravnim načinom preko medija. Mediji imaju izvanredna svojstva, da posreduju između živih i mrtvih. Po sudu spiritista pojave, koje ovi izvode, dokaz su prekogrobnog života.

Što je **metapsihizam?** Pored doktrinalnog i filozofskog spiritizma postoji **skupina** »**psihista**« i »**metapsihista**« s pozitivnim ciljem: ne **osvrtati se, barem** provizorno, na pitanja metafizična, koja se tiču duše, duha, **čovječje** osobe, ljudske sudbine iza smrti; nego promatrati **pojave medijske kao** predmet fizike, fiziologije, psihologije. (Cfr. Documentation cathol. 1924, 495).

U suštini su spiritizam i metapsihizam sasma blizu jedan drugome; gotovo isto, tek dva naslova, a zadnji doduše ima više znanstvenu etiketu.

Charles Richet (profesor na pariškoj universi) veli u svom djelu »Traité de métapsychique« (p. 14), da metapsihiste idu za tim, da navode činjenice, raspravljaju o njihovoj realnosti, a ne spominju nikakove teorije, iznesu činjenice u pojedinosti i ukupnosti, dublje proučavaju njihove okolnosti. A danas? »Činjenice su brojne, autentične, jasne. Zato su se teorije doslije iznesene, pokazale u metapsihizmu vrlo labave. Moguće, da će se jednom moći prihvatiti koja teorija prilična i vjerojatna. Ali još nije za to čas, jer se još poriču činjenice, na kojima bi se mogla postaviti ma koja teorija«.

Tako je Richet u ovom svom djelu predložio na prihvat nekoje izraze u metapsihizmu, kao na pr. kryptestesija, telekinesija, ektoplasma. Ove su riječi općenito i prihvatili pristaše metapsihizma, pa treba da ih upoznamo.

»**Kriptestesija**« (kod starih pisaca: jasnoća, l u c i d i t é) jest neka moć spoznaje, koja je različita od normalnih moći ćutilne spoznaje. **Telekinesija** jest mekaničko djelovanje, različito od poznatih mekaničkih sila, te djeluje bez dodira, u udaljenosti, na osobe i stvari, u stalnim okolnostima. **Ektoplasma** (kod starih pisaca: materijalizacija) jest formacija raznih predmeta, koji, vrlo obično, regbi izlaze iz ljudskog tijela i izgledaju kao materijalna realnost (odijelo, koprena, živa bića).

1. Metapsihizam pred Sorbonom.

G. 1922. izdao je u Parizu Charles Richet oveće djelo (816 stranica) s naslovom »Traité de métapsychique«. To je djelo iza godinu dana ponovno i povećano izdano. Richet je profesor na pariškoj universi i član akademije, poznat je sa svojih znanstvenih radnja i otkrića (on je pronašao u organizmima anafilaksu). Glede mediumâ i njihovih pojava bio je ispočetka skeptik, ali se uvjeri o protivnom, pa je biran u upravu metapsihičnog međunarodnog zavoda u Parizu. (Ovaj je zavod osnovao bogati trgovac i spiritista J. Meyer iz Béziera). Richet je u spomenutom djelu nanizao mnogo pokusa, a osobito s glasovitim mediumom Evom. Tko je ona?

a) Marta Bèraud.

Eva Carrière zove se zapravo Marta Bèraud i svoju je karijeru započela u Algiru, u villi Carmen g. 1904. Ova je villa pripadala generalu Noelu. Njegova se supruga bavila spiritizmom već od g. 1894. i 10 je godina bila u odnošaju s Bien-Boâ, tobožnjim svećenikom hinduskim, koji je živio pred 3 vijeka. Taj Bien-Boa nije samo davao odgovore, nego je proizvodio i materijalizaciju. Mnogo je mediuma zalazilo u ovu villu. General je sam opisao pojave, koje se zbiše g. 1902, i objelodani to u »Revue scientifique et morale du spiritisme«. Marti je bilo 16 godina, kada poče prisustvovati ovim pojavama. Ona je bila zaručena za generalova sina, koji je međutim umro prije vjenčanja. General pozva Richeta na svoju villu. Ovaj se odazvao i prisustvovao je mnogim sjednicama g. 1904. i 1905. s urednikom spomenute revije. Ovi pokusi uvjeriše Martu, da je ona dobar medij te i ona ode u Francusku. Ovdje je Richet g. 1906. s njom pravio razne pokuse, zatim gđa J. Alexandre-Bisson (koja postade njezinom pokroviteljicom iza g. 1909.), te u Münchenu A. von Schrenk-Notzing iza 1910. Sva trojica objelodaniše čitave knjige o tim pokusima*).

Pojave su materijalizacije Martine bile vrlo zanimive, pa je doskora postala najznamenitiji medium. Dapače je Eva 25. 5. 1921. pred pet osoba posred bijelog dana i pri punoj svjetlosti tako se materijalizirala, da se je oktoplazam pretvorio u djevojku, koja je izgledala živom i Eva gledaocima dozvolila da se za 10 sekunda dotiču te pojave. Gđa je Bisson referirala o tome na metapsihičnom kongresu u Kopenhagenu g. 1921.

*) J. Alexandre-Bisson, Les phenomenès dits de materialisation, Paris 1914 (njem. izdanje) A. v. Schrenk-Notzing, Materialisationsphänomene, München 1914 (prevedeno i na engl. 1919). Richet se nije usudio, da objelodani svoja opažanja g. 1906. o ektoplasmima, dok nije to čitao kod Bisson i S.-Notzinga.

Međutim je Pavao Heuzé, urednik časopisa »Opinion« g. 1921. održao jednu anketu u Parizu o današnjem stanju psihičnih znanosti, pa je gledom na »pojave« stavio veliki upitnik. On nije imao mira, dok nije isprosio od gđe Bisson, neka pusti te znanstvena komisija istraži Evine pojave. I gđa je pristala. Heuzé je sastavio ovu komisiju: Dr. H. Piéron (profesor fisiološke psihologije na fisiološkom institutu pariškog sveučilišta, direktor laboratorija fisiološke psihologije na Sorboni; poznat je i sa svoje studije »Physiologie du sommeil« kao i s porazne kritike o zrakama N), G. Dumas (profesor eksperimentalne psihologije i patologije na psihološkom institutu pariške universe, šef laboratorija psihološkog na klinici mentalnih bolesti u asilu St. Anne), L. Lapicque (profesor fisiologije na Sorboni). Ovoga je zadnjeg katkada zamijenio njegov asistent Dr. H. Laugier, šef fisioloških radnja na Sorboni. Pokusi započeše 20. ožujka 1922, a zadnji je bio 23. lipnja 1922. U svemu je održano 15 sjednica, jer je nenadano gđa Bisson otputovala. Heuzé je 4. srpnja 1922. dobio zapisnik o tim sjednicama i objelodanio ga u svom časopisu »Opinion« 8. srpnja iste godine. Odatle razabiremo, da je konačni sud francuskih učenjaka porazan za Evu. Ogledajmo nekoje podatke.

Eva se na početku pokusa redovito mirno razgovarala, onda lagano počela miješati nekoje riječi i prisutne nazivati »moj mali«, prigovarati kontroli, napokon silno se mučiti, žvakati ustima, napinjati želudac i pluća, naporno i jako disati; bilo je tuklo 100—110 puta u minuti; sve je bilo kao da će bljuvati. Jedino se kod treće sjednice pojavi na ustima neka masa i ta je izišla i visjela iz ustiju 2—3 centimetra, sivkasta masa ukupne veličine 6×3 cm. Ta masa nije imala drugo gibanje nego li ono, koje je Eva davala sa svojim ustima. Prof. Piéron osvijetli trenom lice Evino pomoću žepne električne svjetiljke, ali se ona odmah okrenu i proguta tu masu. Još se jednom pojavilo nešto slična (u 12. sjednici): gđa je Bisson držala njezinu glavu kroz crni zastor, iz njezinih ustiju iziđe neka masa iza dugih želučanih napora i ta je masa imala nekoliko milimetra. Sada nije nitko izvadio svijeće, d vide hoće li što dalje razviti, niti se ko maknuo; ali je Eva iza nekoliko sekunda opet progutala masu. Gđa je B tvrdila, da je vidjela kod treće sjednice neku »figuru u formaciji«, ali profesori vele u izvješću: »Mi smo dakle predaleko od toga, da konstatiramo ono, što je gđa Bisson očekivala da ćemo morati konstatirati (t. j. supstanciju, koja ima svoje gibanje, uzima razne oblike i izlazi na raznim dijelovima tijela). I ništa nas u našim opažanjima ne dovodi do predodžbe o ektoplasmi«. Ovi profesori stoje na strogom stanovištu fizičkog iskustva i ne govore ništa o moralnosti Evina djela. No tu je jasno, da Eva vara. To proizlazi i odatle, što je gđa Bisson nenadano (postala nedisponiranom« i izjavila, da mora otići 4. srpnja iz Pariza.

Kako ljudi lako vjeruju uza sve ove dokaze, vidi se i po tome, što je iza toga napisao g. 1923. Richet u svom navedenom djelu. On piše: »Sigurno se nije ništa vidjelo, jer je bilo Evin mediumitet oslabio ili iščeznuo, bilo da su kondicije (fisiološke) u eksperimentaciji bile manjkave, bilo radi jednih i drugih uzroka istodobno« (str. 683). Za vrijeme pokusa nije komisija ni novinama ni nikome davala kakovih saopćenja, ali je ipak amerikanski dnevnik »New-York Herald« 4. srpnja 1922. donio dvije velike stranice izvještaja o sjednicama i javlja, da je profesorima u zraku lepršala djevojka 20 cm velika, a profesori su je gledali zapanjeno. K ovome je izvještaju dnevnik nadodao izjavu Dr. J. D. Quackenbosa, glavnog specialiste u Sjevernoj Americi. Ovaj je na tu vijest napisao: »Izjava je sorbonskih učenjaka nešto izvanredna. Pred tom činjenicom mogu samo to kazati, da se nalazimo pred revelacijom drugog svijeta«.

Ovi su se pokusi vodili vrlo strogo i to je glavni razlog te su ovako nepovoljno ispali. Prije sjednice morala se Eva svući pred jednim članom komisije u obližnjoj sobi. Zatim se ona pokrila s triko crnim u jednom komadu, koji se prikopča na ramenima; ruke, glava i vrat su bili nepokriveni. Triko se svaki put prije pregledao i čuvao u laboratoriju. Komisija bi još pregledala Evine nozdrve i dušnik. Iza tog je Eva podala ruke jednom kontroloru, koji bi je uveo u dvoranu sjednice i postavio na njezin fotelj. Za pokusa su joj dva kontrolera držali ruke ili na njezinim koljenima ili svojim. Svjetlost je bila iza zastora tako malena, da se nije mogla zamijetiti nijedna boja. U visini Evine glave (kada je sjedila iza zastora) bila je polutama, ako je zastor bio otvoren; zastor je za sjednice bio vazda zatvoren. Sve se to upriličilo u sporazumu s gđom Bisson.

b) Ivan Guzik i njegovi neuspjesi pred Sorbonom.

Nekoji metapsihičari upozoriše u rujnu 1923. P. Heuzéa, da će do mjesec dana doći u Pariz I. Guzik, koji je odavna u Varšavi poznat kao izvrstan medij i koji će moći odgovoriti znanstvenim željama Sorbone. Heuzé to prihvati i napokon mu pođe za rukom da je uistinu G. održao pred Sorbonom 10 sjednica u studenom 1923.

Tko je Ivan Guzik? Nekoć je bio kožarski strojar i od g. 1905. poče da se pokazuje kao spiritistički medij. Njegovi »fenomeni« postadoše glasoviti. On je djelovao u potpunoj tami; njegova je specijalnost: materijalizacija. Tu se dižu svijetle glave. Učesnici, koji su se rukama držali jedan drugog u obliku lanca, vjeruju da su osjetili na svojim koljenima ili blizu njih psa, vjevericu ili drugu životinju, koja ih je grizla, lizala. I predmeti su se udaljivali u nekoj stalnoj udaljenosti okolo medija. Za to se doznalo i u Parizu i tamo ga pozove Međunarodni metapsihički institut (89, rue Niel), o kome smo nešto gore spomenuli. G. ne govori francuski, pa ga zastupa

i prisustvuje sjednicama N. de Jelski. U ovom je institutu G. održao do 80 sjednica. Iza toga je izišlo izvješće, koje su potpisala do 34 učenjakâ i između tih C. Flamarion, Dr. G. Geley, A. de Gramont, Oliver Lodge, Marcel Prevost, profesor Richet, Santoliquido i t. d. Ti su učenjaci jamčili za autentičnost »fenomena« već napomenutih.

Na ovo izvješće ustade prestidižitater ilusionist Dicksonn. (Pravo je njegovo ime A. de Saint-Genois i rođen je u Avesnesu 1857, od mladosti se sam bavi čarobnjaštvom ili tidižitaterstvom, od g. 1883. je bio upravitelj jednog pariškog kazališta). Od g. 1913. poče rat protiv spiritizma pomoću konferencija. On je tvrdio, da spiritiste varaju ljude, jer prestidižitateri mogu sve ono izvesti, što izvode mediji. Tako je došao u bliži dodir s protivnicima. Kad je neko pohvalno prikazao jednu takovu Dicksonnovu konferenciju u pariškom listu (Exploitation de la crédulité publique. 10. 12. Matin), ustade gđa Bisson protiv toga i izazove ga, da će mu dati 20000 fr., ako izvede fenomene Eve Carrière. D. odgovori, da će raskrinkati svaki medij i bez 20.000 franaka, ako ga samo pripuste sjednicama. I opet joj upravi otvoreno pismo 8. 1. 1924. u pariškom »Matinu«: »Gđa Bisson neće odnošaja s prestidižitaterima, to je vrlo komodno. Ona se skriva«. Dicksonn je tvrdo uvjeren o svojoj tvrdnji i traži, da ovo pitanje o »ektoplasmi« mogu riješiti samo oni, koji su po zvanju prestidižitateri. To je on naglasio osobito, kada je izišlo izvješće, koje su potpisala 34 učenjaka o pokusima Guzika, pa je dva dana iza objelodanjenog njihovog izvještaja zatražio, neka se obnove pokusi i njega tamo pozovu. To je zatražio u novinama. Nekoji su učenjaci od ona 34 sklona bila, da se D. pozove, ali se tome protivio Dr. Geley, direktor spomenutog instituta.

Međutim je Guzik najavio, da će stići u Pariz iz Rige svršetkom listopada 1923. Na ovo se Heuzé požuri, da se sastavi nova komisija za pokuse. Stara komisija, koja je istražila Evu Carriére, bila je nemoguća, jer je Pieron bio u misiji u Americi, Dumas teško bolestan. Nova je komisija sastojala iz ovih učenjaka: Langevin P. (profesor na Collège de France, vrsna sila u fizičnim znanostima), E. Rabaud (profesor biologije na Sorboni), H. Langier (šef radnjâ opće fisiologije na S.), A. Marcelin (asistent fizične kemije na S.) i J. Meyerson (direktor laboratorija psihološkog na S.). Ovi odlučiše, da se pozove i Dicksonna, ako sami ne bi mogli protumačiti pojave.

I tako počeše sjednice s Guzikom 6. listopada i trajahu kroz 5 sedmica do 3. 12. 1923.; ukupno je bilo 10 sjednica.

Ovdje donosimo dio izvješća, koji će zanimati naše čitatelje:

BILJEŠKE K OPAŽENIM FENOMENIMA.

»Iz raznih opažanja tijekom pozitivnih seansa — opažanja zabilježenih kronološki u zapisniku — neposredno su slijedili neki važni izvodi; i to:

1. Svi su se fenomeni *dodira* zbili tako, te nisu bili izvan dohvata mediuma ovih udova, a ticali su se desne strane lijevog nadziratelja i lijeve strane desnog nadziratelja.

2. Svi se fenomeni *premještanja* ticahu predmeta, koji bijahu na dohvat medijevim udovima i koji bijahu osim toga postavljeni na određena mjesta od samog g. Jelskoga.

3. Razne utvrđene činjenice čine vjerojatnom hipotezu, da mediju uspijeva tijekom seansa osloboditi si od kontrole jednu nogu, dok drugom zajedno tiče oba nadziratelja.

a) U jednom slučaju, gdje je jedan od nadziratelja dodirnut po licu i na ramenu (g. Langevin); treba primjetiti, da se je na odijelu dotičnog nadziratelja opazio trag prašine u obliku pete. (Medij ima pete od kaučuka!);

b) U slučaju, u kojem je jedan naslonjač bio pomaknut s mjesta (III. seansa, 2. repriza), našli se na sagu sobnom između stolca medijeva i naslonjača tragovi trenja u obliku lukova, kojih središte bijaše stolac medijev;

c) Zatim se opet općenito utvrdilo tijekom seansa, da medij teži da si oslobodi jednu nogu i da se u tu svrhu služi barem trojakim sredstvima i to ovako:

1.) U času, kad se »fenomeni« zbivaju, medij se tako nemirno giba i kreće, da nadziratelji (ili barem jedan od njih) moraju izjaviti, *da su posve izgubili nadzor nad medijevim nogama.*

2.) *Čim se načini tmina i dok još pažnja nadzirača nije pobuđena* (jer traže da zauzmu položaj, u kom će moći izdržati mirno i nepokretno kroz 45 minuta), *već se medij žuri, da na pr. svoju desnu nogu sakrije pod lijevu,* tako te buduća kontrola biva onemogućena, i luzorna; jer oba nadziratelja i ne znajući nadziru istu nogu, budući da je medij drugu oslobodio. G. Laugier je zatekao Guzika »in flagranti«, čim se svijetlo ugaslo: bio je na lijevo Guziku i izjavi, da je izgubio dodir s lijevom nogom. Čim je Langier tu činjenicu glasno ustvrdio: »Izgubio sam dodir«, zapalilo se svijetlo i Guzik je s mjesta opet potražio izgubljeni dodir. Fenomena nije proizveo nikakva.

3.) Laganim gibanjem *uspije mediju rastaviti jednu nogu od druge, raširiti ih.* I dok na pr. njegova lijeva noga ostaje nepomična, desna se primiče sve više k onom desnom opažaču: a ovaj odmiče (jer se veli, da ne valja priječiti medijeva gibanja) i to tako, da se tek neznatno dira noge medijeve. Zatim medij nastoji, opet lagano i pomalo, da obje noge zbliži, i onda su moguća dva slučaja, to jest:

a) Ili onaj desni opažač ne opazi medijev trik; to znači, da si *nije svijestan časa, u kojem je izgubio kontakt s medijevom desnom nogom,* a taj onda može lako staviti desnu nogu pod lijevu, i trik je uspio. Odmah zatim medij nastoji približiti lijevu nogu desnom opažaču, da u času, kad ovaj približi ju zbog kontrole sretne medijevu nogu.

b) Ili pak se dogodi drugi slučaj, da trik ne uspije, ako desnom nadziratelju pođe za rukom, da vrši trajno *(kontinuirano)* kontrolu nad medijevim nogama, što je bilo u seanci, za koje je g. Marcelin mogao medijev trik uslijed napete *trajne* pažnje analizovati.

IV. Primjetiti treba, da je mnogo teže trajno kontrolirati medija kontaktom nego li obratno, a k tome medij izrabljuje činjenicu, da se osjećaj jednog dodira može u svijesti produžiti, iza kako je u vanjskom svijetu prouzročen. Nadzirač se mora bez prestanka uvjeravati, često za čitavih 45 minuta, da se u

svom nastojanju za dodirom uvijek namjeri na zapreku medijeve noge, A stvar je za nadzirača, koji znade nešto o stvari, teška, nekmo li ne za posve neupućena; stoga si možemo zamisliti, kako se lasno može sigrati jedan besavjesni medij s takvim nadziračem, koji nije na stvar upozoren.

Treba zatim primjetiti, da se fenomeni zbivaju nenadano (u nekoliko sekunda), dok se priprave za njih zbivaju često više minuta (a sastoje se u prostom gibanju, laganom i kontinuiranom po švedskom gimnastičkom sistemu).

Iza ovih konstatacija, koje barem vrlo zbunjuju, nadzirači ustanoviše, da je svaki od njih, ako je sjeo na mjesto medijevo, mogao izvesti ona premještanja predmeta i one dodire posvema iste, što ih je medij izvodio. I kad se sve zbivalo u tmini, nadzirači utvrdiše, da su oni dodiri, koje je izvodio jedan od njih, koji je zapremao mjesto medijevo, *posve isti osjećaj davali kao oni, koje su osjećali pod uplivom Guzikovim.*

Nadalje se utvrdilo, da su se stanoviti dodiri na ramenu ili na ruci mogli zbiti gibanjem lakata medijevih, a da zato ne treba da budu prsti medijevi slobodni od kontrole. I doista su držali nadzirači male prste medijeve svojim malim prstima, ali je zato ostala ruka bila posve slobodna od ramena do zglavka.

Iza ovake dvostruke rekonstrukcije medijevih fenomena postajaše sve vjerojatnijom hipoteza, da se on služi svojim udovima, ali je još uvijek daleko od vjerojatnosti do izvjesnosti. Da se konačno potvrdi ili zabaci hipoteza, nadavala se kontrola automatska, kojom bi se moglo konačno i bezdvojbeno uglaviti, sudjeluju li ili ne udovi medijevi u izvođenju ovih fenomena.

DRUGA SERIJA POKUSA (ČETIRI SEANCE).

Za ove druge serije pokusa budu uvedene dvije automatske kontrole:

1.) Nerastegljivim uzicama budu privezani desna noga medijeva uz lijevu nadziratelјevu s desna, i lijeva noga medijeva uz desnu onoga nadziratelja s lijeva. Uzice ne bijahu napete, već je bilo neko 20 centimetara slobodnog prostora, tako da medijum za *transa* ne bude u svojim kretnjama spriječavan; ali opet ne bijahu ni odveć dugačke, tako da bijaše nemoguće da medij nogama radi.

2.) Pošto je g. Jelski više puta izjavio, da vrpce od papira, koji fosforescira, ne bi smetale medij, i da mogu biti kako mu drago dugačke, te se pače može postaviti nad stolom neka vrsta baldakina, koji će fosforescirati; to je zaključeno, da se mediju na pujamu metnu uski gumbi (od 4 milimetra) od cinkova sulfata, radioaktivna, čije će fosforesciranje neznatno ipak bezdvojbeno odati eventualno gibanje udova medijevih. Takova se puceta napraviše na zglavku ruke, na laktu, na koljenu, na zglavku noge, na šiljcima i na kravati.

Ovako su održane 4 sjednice. One su bile *sasma negativne«.*

Dicksonn je dakle, kako se vidi iz ovog izvješća, imao sasma pravo. Gužikove su pojave jednostavne prevare, kakove izvode i vješti prestidižitateri. Njegove su prevare bile tako jednostavne, da nije trebalo ni prisustvo zvaničnog prestidižitatera, koji bi otkrio prevare. Svaki prestidižitater ima raznih stvari, koje on izvodi prema prilikama i kontrolama. Guzik je pokušao pred Sorbonom da

izvuče ruke, brižno kontrolirane, i to pomoću utrnuća svjetiljke, bilo da za sjednice oslobodi jednu nogu i s njom proizvede dodire. I sve je moguće kod potpune tame.

c) Druge prevare.

Heuze pripovijeda u svom časopisu »Opinion« 18. siječnja 1924. o Vladislavu Laszlo. On je Madžar i prošao je kao medij preko Poljske, Danske i Njemačke i svugdje stekao mnogo pristaša za spiritistički pokret. I njegove su pojave slične onima Eve Carriere. Iza tačne anatomske vizite (jer je on tražio strogu kontrolu) Laszlo je ušao u kabinet, upao u trance i uz slabu svjetlost crvene lampe komisija je vidjela, gdje iz ustiju medija u ektoplasmi izlazi spekralna ruka, neki kusatak s tri prsta. Naravno veliki je broj učenjaka i oštroumnijih ljudi svojim očima to vidjelo i jamči, da tu nema »prevare«. Nego jedne je večeri, kada je Laszlo držao svoje sjednice u Budapešti, prisustvovao i g. Schenck iz Münchena, koji je naročito za to amo došao. I pri toj sjednici ovaj nenadano rasvjetli sobu i uhvati Laszloa, gdje ektoplasma, koji je izlazio iz grla, nije ništa drugo nego vata, umotana u gazi; njom je majstorski vrtio, potezao je u usta i ispuštao, te u tami izgledalo kao ruka ili koja životinjica. Kako je to izbjeglo kontroli onih, koji su ga pregledali prije sjednice? To je bila jednostavna stvar. Laszlo je to priznao, gromko se smijući. On je tu vatu imao u žepu svog odijela, a kada bi se svlačio, on je postavio vatu u žep jednog kontrolora, koji dakako nije znao ništa. Kad su ga uvodili u crni kabinet pred publiku, Laszlo je izvadio svoju vatu i stavio sebi u usta, sjeo, čekao tobožnju trance i napokon proizvodio tobožnju ektoplasmu. Laszlo ima 23 godine, a već je više godina slovio u Budapešti kao glasovit medij, koji je samo saopćivao odgovore duhova. No jednom ga zamole, ne bi li on izveo i koju materijalizaciju, pa ga to navede da pročita djela Dr. v. Schrenck-Notzinga. Odatle je on naučio nešto o ektoplasmi i izmisli neke plastične krugljice za materijalizaciju; one su iz vate i gaze namazane s mašću. Prije toga je znao izvoditi izolirane slike, koje su u zraku fosforiscirale. Ove je slike izvodio pomoću vrpce, koju je prije znao pričvrstiti ispod svoje sjedalice. Toliko se sada o Laszlou govorilo, da je i sam Schrenck-Notzing došao u Budapeštu. Laszlo je svoju krugljicu položio u žep upravo ovog gosta. Za sjednice se on divio Laszlou i njegovim ektoplasmama. Iza sjednice opazi Schrenck-Notzing na svom žepu trag masti, ali dalje nije mislio, jer ga vrlo veselilo uspjeh sjednice. Nesreća htjede, da su ipak Laszloa raskrinkali nešto kasnije. No najljepše je još i ovo: Uslijed Laszloeva priznanja nađoše se svi spiritiste madžarski u neprilici. Što će oni na to? Zatražili su da Laszlo dementira svoju izjavu ili je protumači. I gle! Laszlo saopći policiji imena dvojice spiritista, koji mu prijete vrlo ozbiljno.

Zanimiv je slučaj i medija Ejnera Nielsena u Norveškoj. I on je proizvodio teleplasme (kako ondje nazivlju ektoplasme). Na želju profesora Oskara Jaegera (koji je predstavnik norveškog društva za psihične znanosti) podvrže se ovaj medij njegovom istraživanju i to u decembru 1921. i početkom 1922. u fisiološkom Institutu sveučilišta u Kristianiji. Sam je rektor sveučilišta opredijelio odbor profesora i liječnika, koji će voditi sjednicu i kontrolu. Ovaj odbor izjavi, da se pojave »ektoplasme temelje na prevari« i da »mediji imadu oveći broj sredstava, kojim izvode svoje prevare«, koje se razlikuju prema vrsti kontrole. U ožujku 1922. poduze norveško »Društvo za psihično istraživanje« s ovim istim medijem nove pokuse, pa 11. 3. 1922. objelodani svoj izvještaj jer taj medij nije htio dalje da nastavi s pokusima. A nije više ni trebalo, jer ga uhvatiše, kako ektoplasma nije drugo nego vrpca nekoliko decimetara duga, koju je on znao utezati u usta.

Još jedan primjer. U Belfastu je bila poznata kao izvrstan medij Kathleen Goligher. Njezine je pokuse g. 1914—1920. proučavao Dr. Crawford, profesor mehanike na općinskom institutu, pa je o tome objelodanio tri sveske o autentičnosti tih pojava. Tu je dapače donio i fotografije, kako miss G. diže stol ili druge predmete. Na nekim fotografijama nije teško pripoznati držak metle, zamotan u finoj pamučnoj tkanini. Dr. se Crawford ubio 30. 7. 1920. (valjda iz očaja, što ga je G. tako dugo varala), a njegovi nasljednici zamoliše uvjerenog metapsihistu E. E. Fourniera d' Albe, doktora znanosti na sveučilištima u Londonu i Birminghamu, da bi izveo nove pokuse s istim medijom i cerclom (djevojčin otac i 5—6 rođaka). Ovaj je doktor objelodanio g. 1922. rezultat svojih istraživanja (svibanj-kolovoz 1921): »Iskrena i poštena se obitelj postepeno razvila u vrsnu skupinu praktičara vrlo discipliniranih. Konačno osvjetljujem ovu povijest koja je počela sa šalama jedne djevojke i svršila je tragedijom. Shvaćam, kako je Crawford, sav pod uplivom okultne literature, zanesen mladošću medija, s druge strane bez iskustva u tom predmetu pustiose otkoturati od jedne pojave do druge, dok se nije zapleo u obilje protuslovnih teorija, da protumači viđene pojave. Tako on u svojem djelu »The Golier Circle, London«.

P. Heuzé pripovijeda u svom djelu »L' Ectoplasme«, kako se g. 1922. susreo u Parizu s jednom Francuskinjom, medijem profesijonistom i pade riječ o mediju poljačkom S. G. Stanilaski (a Heuzé je i njega htio podvrći kontroli Sorbone). »Govorili smo o Sorboni, Evi, Poljaku, a ona će mi na to pdrugljivo, da li sam vidio glasovitu s u p s t a n c i j u. Odgovorih dakako, da nijesam. Ona će na to: Ja si ovako napravim ektoplasmu« (str. 174). I tu mu ona kaže, da skrije malu škatulju iz kaučuka između koprene i tijela; u škatulji je neka pjena (mousse de stout). Za sjednice se muči, dok to ne privuče do prsiju, a tu procuri ta pjena i eto onda raznih pojava. Iza

nekoliko dana je ta ista osoba Hezeu pripovijedala, kako proizvodi još zanimivije pojave, prevarom dakako (str. 181).

Poznate su prevare kod starih spiritističkih prevara, ali te ni danas ne silaze s dnevnog reda; tako su česte. Eusapia Paladino je varala; isto Slade, Florence Cook, Home, Bastian, Frank Klunski i t. d. Tome nije malo kriva i lakoumna metoda učenjaka. Da vidimo i o tome nešto.

2. Uvjeti kontrole.

N. Brühl piše u prvom broju ove godine linačke revije Theol. prakt. Quartalschrift o tome, da li postoje okultne sile. On iznosi ova načela:

a) Ne smijemo držati nešto za sigurno dokazano, dokle nijesmo proveli sve zahtjeve, koje nam nameću zdravi razum i eksperimentalna obuka. Pristaše okultnih sila tvrde, da se njihove pojave javljaju samo pod stolom ili u tamnoj sobi; ali te pojave ne možemo prihvatiti kao dokazane upravo zato, jer ih ne možemo očito kontrolirati. Ko tu i malo popusti, zločinac je protiv prave i zdrave znanosti. Ovo odobrava i P. Bessmer S. J. (Stimmen der Zeit, 106, Bd. 48).

b) Koji je medij jedamput prevario, tome ne smijemo više vjerovati u znanstvenom istraživanju. Protiv ovoga nekoji doduše tvrde, da ipak i takovi mediji mogu drugda istinu kazati. No kada ćemo o tome biti sigurni, da upravo onaj put istinu imamo pred sobom? Radije dakle za ljubav znanosti i nešto stroži biti, da spasimo ugled znanosti i dođemo do prave istine. Dr. v. Kemnitz piše: »Uzalud tražimo u svoj literaturi o religijama i jednu jedinu sigurnu karakteristiku prave pojave«. (Moderne Mediumforschung, 47). To je žalosno, a to nas mora i prisiliti na još veću opreznost.

c) Spiritiste se već unaprijed nalaze u takovom raspoloženju, u kome i najnevjerojatnije stvari drže za moguće i najjednostavnije za čudesne (Dessoir, Vom Jenseits der Seele, Stuttgart 1920, str. 143). Zato su izjave uvjerenih spiritista sumnjive.

Sve je ovo vrlo umjesno, pa prije nego li nešto priznamo kao djelovanje tajnih sila, moramo pogledati jesu li ovi uvjeti ispunjeni prigodom istraživanja. Dr. Schrenck-Notzing je poduzimao vrlo opširne mjere opreznosti i ipak su ga gotovo uvijek prevarile rafinirane ženskinje.

Iz ovoga slijedi, da treba oprezno govoriti i o dalekom gledanju, bistrom gledanju, razvitku duhovne tvari. Dr. A. Moll bavio se ovim stvarima kroz 30 godina i sam je izveo do 1000 pokusa kao sudionik ili voditelj sjednice. Čujmo što on kaže. On piše u časopisu »Zeitschrift für ärztl. Forbildung« 1921, (u svom članku »Okultismus, Mystik u. Spiritismus«, str. 581): »Uza svu šumu literature i mnoštvo osoba, koje to zagovaraju, po mom dubokom uvjerenju

nije još ni malo dokazano, da pstoji posebna medijska ili psihična moć, koju istraživaoci nijesu doslije poznavali«. Isto je Moll kazao i o »bistrom gledanju« (Hellsehen) u 10. izdanju svoje brošure »Prophezeien und Hellsehen« (Stuttgart 1922), a E. v. Klinckowström priznaje: »Moramo se s Mollom složiti, da pojava bistrog gledanja nije još strogo dokazana (zwingend bewiesen)«.

I Bessmer govori o nedjelovanju teže, dalekom gibanju predmeta bez dodira, razvijanju duhovne tvari, pa obrće ovako raspravu o tome: »Jesu li činjenice dobro ovjerovljene?« I sam odgovara: »Na ovo pitanje, barem što se tiče sjednicâ s fizikaličnim medijima u tami, moramo odgovoriti niječno« (Stimmen der Zeit, 104. Bd. 421). I o Schrenck-Notzingovim materijalizacijama veli v. Gulat-Wellenburg: »Sve je prijevara, ni jedna pojava nije prava« (Moderne Mediumforschung, 91).

Uistinu vrlo je čudnovato, zašto mediji ne daju da se ektoplasme ili materijalizacije točno ispitaju i pregledaju. Schrenck-Notzing veli, da materijalizacije ne podnose dnevne svjetlosti. On dapače traži, neka se uvjete, kontrolu, uplitanje, pokuse tako upriliči, te to ne zaustavi djelovanje medija, a inače »fanatizam za tačnošću uništava izvor, iz koga hoćemo da crpemo« (Kod Bappert, Kritik des Okkultismus, Frankfurt a. M. 1921). To i jest razlog, što obično mediji upadaju u besvjestice, ako se ko uplete za vrijeme sjednice drukčije nego li je bilo dogovoreno, ili izostanu pojave uopće pri toj sjednici.

Moralo bi već to pobuditi sumnju kod opažača, što uvjete za sjednice stavljaju mediji ili ih korigiraju i ograničuju. Nije li i to sumnjivo, što u kabinetu mora sve biti crno i u tami? Ta to čini te nemožemo zapaziti na pr. niti, o kojima vise glave materijaliziranih glava i pomoću kojih se ove giblju. Iznimno ili ne obično mediji dozvole crvenu svjetlost. Ali zna se za tu svjetlost, da s njom slabo vidimo, a u udaljenosti gotovo ništa.

Nadalje mediji traže zastor kao nužnu stvar. Taj može da spretno zaštiti i slabije medije u njihovim varkama.

Istina mediji katkada dozvole fotografiranje za vrijeme pokusa. Ali kada smiju fotografi djelovati? Schrenck-Notzing nije nikada dozvolio, da koji fotograf nenadano pomoću bljeskave svjetlosti naskoči medija. U ostalom bi nam nešto nenadana otkrile te fotografije, kad bi zastor bio otkriven. Jednom je Gulat-Wellenburg fotografisao nenadano s bljeskavom svjetlošću protiv ugovora, a tada je na fotografskoj ploči stajala i prijevara.

Ni time se ne možemo zaštititi ako mediju pregledamo želudac pomoću Röntgenovih zraka. Netko je progutao 4 žabe i na Röntgenovoj slici nijesu bile vidljive.

Reći će tko, da je Ochorowitz posred bijelog dana i pri potpunoj bijeloj svjetlosti iz daljine gibao predmete, žlicu digao iz češe, dok je rukom stajao 3—4 cm nad listovnom tezuljom, ova se

dizala ili spuštala. Što je to? Nijesu li tu okultne sile? Brühl pripovijeda o jednoj osobi, kako je i sam to izvodio pomoću tanke vlasi ili pušući tiho (str. 47).

Zaključimo. Doklegod ne budu znanosti slobodne ruke, da posegne prema ovdje navedenim uvjetima, znanost ima pravo da sa skepsom govori o okultnim silama i moćima.

OTKADA JE ČOVJEK NA ZEMLJI?

Hillel je utvrdio židovski kalendar između 300. i 400. iza Kr. Po ovom je kalendaru prošlo 3761 godina od Adama do Krista. »Martyrologium Romanum« ima na 25. 12., da je od prvog čovjeka do rođenja Isusova proteklo 5190 godina. To je sve računano po predaji i genealogijama sv. Pisma. Uzmemo li po ovom zadnjem, da su u njemu poradi prepisivanja manjkavo označene godine života raznih genealogija, slijedi — uzevši u obzir i predaju — da čovjek živе na zemlji ne puno ispod 6000, a ne iznad 8000 godina.

G. 1908. Dr. Hauser otkrio je u Le Moustier (zap. Francuska, Vesere) lubanju prastarog čovjeka (Homo Mousteriensis Hauseri). I za toga čovjeka on tvrdi, da je živio pred 140.000 godina (Der Mensch vor 100.000 Jahren, str. 30. Tu on veli: »Pa ipak postoji sistem, na koji se približno možemo osloniti i po kome možemo procijeniti starost određenih zemaljskih naslaga . . . Pomoću ovih približno korektnih računa mogu kazati, da je ovaj znameniti kostur oko 140.000 godina star«). Dr Hugo Obermayer je međunarodni auktoritet prvog reda za paleolitičku arheologiju. On je u I. svesci »Der Mensch aller Zeiten« u 9. poglavlju donio, da paleolitski čovjek u Evropi opstoji već 50.000 godina, a po fosilu iz Mauera kod Heidelberga postoji barem 100.000 godina. Po njemu bi dakle u samoj Evropi bilo dosada do 3.000 generacija.

Protiv ovog i sličnog računanja ustao je Dr. J. M. Schneider u Altstättenu (Švicarska), član »Švicarskog prirodoslovnog društva« i »berlinskog društva za antropologiju, etnologiju i prapovijest« i objelodanio u linačkoj reviji »Theol. prakt. Quartalschrift« g. 1917., 2. svesci članak pod naslovom »Kritisches über das Alter der Menschheit«. Ove je godine u 1. svesci nadopunio ondašnje svoje izvode pod naslovom »Die Geologie zur Sündflut und zur Chronologie«. On zastupa mnijenje, da čovjek ne postoji uistinu više od 8.000 godina i ne znatno manje ispod 6.000 godina. Ogledajmo malo njegove razloge.

Dr. Obermayer poziva se na računanje J. Nüescha (Die prähistorische Niederlassung am Schweizersbild bei Schaffhausen. Die Schichten und ihre Einschlüsse). Ovaj računa na postaji u Schweizersbildu vrijeme naslaga ovako:

a) Humus 40 cm, vrijeme 40 × 100 = 4.000 godina.
b) Mladokamena naslaga 40 cm, vrijeme 40 × 100 = 4.000 god.
c) Gornja naslaga breče 80—120 cm, vrijeme 80 × 100, odnosno 120 × 100 = 8.000—12.000 godina.
d) Žuta kuturna naslaga 30 cm, vrijeme 30 × 100 = 3.000 g.
e) Donja naslaga glodavaca 50 cm, vrijeme 50 × 100 = 5.000 g.

N. dakle računa, da su najmlađe naslage sloja a. trajale 2.000 godina iza Kr., a stanje naslage toga sloja, u koliko pripadaju pretpovjesnoj metalnoj dobi, još 2.000 godina, ukupno 4.000 g. Odatle on zaključuje, da je 1 cm nastao u 100 godina; to bi onda 240—290 cm nastalo za 24.000—29.000 godina. To znači, da su 24.000 god. protekle, otkada se pojavio magdalenienski lovac na Schweizersbildu (a to je zadnja faza ledena, koju susrećemo u postglacialno doba). I A. Heim je proračunao naslagu Bühlmorânâ u jezeru Vierwaldstättskom i došao je do 16.000 godina. To je po prilici isto kao i kod broja godina koje je izračunao i ako drugim putem. Ipak A. Penck veli, da je taj broj malen.

Dr. Obermayer ovako računa: Mlađe je kameno doba 6.000 godina pr. Kr. Protoneolitski stepeni, onda Campignien u Francuskoj traže drugih 4.000 godina. Magdlénien je, kako to pokazuje njegova fauna, još stariji. Ako je njegov relativno topli svršetak bio 12.000 god. prije Kr., onda je njegov početak bio pred 16—18.000 godina pr. Kr. Brojni nas arheološki i geološki razlozi uoblašćuju, da je Magdalenien bio barem 16.000 godina pr. Kr. Samo nagađati možemo, koliko je trajalo vrijeme od zadnjeg ledenog doba do Bühlstadium. Amo moramo smjestiti i industrije Solutréena i Aurignaciena poslije ledenoga doba. Veliki razvitak ovih stepena, osobito jaki razvitak Aurignaciena na nekim mjestima (na pr. u Willendorfu u D. Austriji) kao i to, da postoji »fosilni Aurignacien« u breči kod Brassempouya, upućuje nas, da za svaki od ovih stepena uzmemo 5.000 godina. To iznosi za čitavo postglacijalno doba 26.000 godina. Paralelno sa zadnjom ledenom dobi treba postaviti i Moustérien, gdje se javlja prava arkto-alpinska fauna. Veliko prodiranje ledenih masa traje barem 10.000 godina. Slični broj valja uzeti kao minimum za Acheuleen i za Chellen. Svugdje naumice zaračunavam minima, e se ne reče, da pretjeravam, pa moram kazati, da je paleolitski čovjek postojao barem pred 50.000 godina (a to bi odgovaralo 1500 generacija). Fosil od Mauera, koji je bez sumnje barem za jedno daljno ledeno i međuledeno doba stariji, sili nas te prihvatimo barem dvostruki broj, dakle barem 100.000 godina (3.000 generacija), kako se pojavio prvi čovjek u Evropi. Osobno smo dapače uvjereni, da je ovaj broj premalen, i da bismo

morali zamisliti još veći broj da se tako bolje približimo istini.

Tako Dr. Obermayer. Na ovo mu odgovara Dr. Schneider ovako: »Izračunanje starosti žute kulturne naslage i neolitske naslage prema vremenu, u kome je narasla naslaga humusa za 40 cm, jest skroz krivo i nepouzdano. To dokazujem ovako: Ove naslage nijesu po naravi narasle, nego ih je čovjek nanio tamo neredovitom svojom djelatnošću. Žuta kulturna naslaga ima vrlo malo s pećine palog materijala, nego silno množtvo rastučenih kostiju i čeljusti sjev. jelena, divljih konja itd. Između toga je bilo ognjištâ, sjedištâ, neka vrst kamenog nakovnja i bezbroj čekića i inih okruglih kamena. U toj su žutoj kulturnoj naslazi našli ¾ svih kamenih instrumenata i mnoštva krhotina (Steinsplitter) i kamenih jezgra (nuklei), što su ih uopće našli na tome mjestu. Tu je dakle mnoštvo kamena doneseno, obrađeno i bačeno. Što je sigurno na temelju ovoga? Tu su lovci ili jedna obitelj ili skupina obitelji, koje su trgovale kamenim oruđem i oružjem, imali stan i radionicu. Tu je razvita velika djelatnost u obradbi kamena, rasijecanju ubijenih životinja, grijanju i kuhanju. U ono je doba prevladalo ledeno doba, kako se vidi po ubijenim životinjama. U ovoj se kulturnoj naslagi ne nalazi razlika između ljetne i znmske naslage. Nigdje traga biljnome pokrivaču od mahovine ili s inim biljkama. Sve je bila smjesa od kamenog oruđa, smjesa kostiju, ognjištâ, sjedišta i nakovanja. U koliko su vremena radnici, lovci i kuhači napravili dotičnu naslagu, debelu 30 cm, nekoliko metara dugu i široku? Bez sumnje u 50 god. U tom su slučaju tu svake godine prigotovili samo 10 sjev. jelena, i pri tome sasma malo drugih životinja. To je moglo biti dovoljno samo za malo obitelji pri ondašnjem stanju, jer hladnoća potroši mnogo tjelesne topline, pa traži i više hrane. Dakle 50 je godina dapače i previše za stanovanje i neprestano nakupljanje one žute kulturne naslage i tumači nam sve ono, što se tu nalazi u obilju. I jedan je jedini okretan radnik sam mogao bez poteškoće napraviti u jednoj jedinoj godini više tisuća komada oruđa iz kremena. Upravo komadi kamena i kamene krhotine oko kamenog nakovnja dokazuju, da su tu pravili oruđe bez prekida i po planu. Nema ništa, što bi dokazalo, e je ono doba jedenja i rada trajalo više od 50 godina; sve se to uistinu moglo dogoditi i u kraće doba. Dakle ono 3.000 godina valja svesti na 50 godina.

Sada pristupimo onoj neolitskoj »sivoj kulturnoj naslagi«. I ona je 40 cm debela. Tu se ne može kazati, da je ta naslaga nastala kroz 4.000 godina. Glede njena postajanja nema ništa slična postanku žute naslage. Čitatelji će se čuditi, što se katkada ubraja u »znanost!« Siva ili neolitska kulturna naslaga nastala je opet drukčije nego li žuta kulturna naslaga, koja je puna oruđa, životinskih kostiju, sjedišta i kamenih gomolja. Siva je naime kulturna naslaga bila u glavnome mjesto čovječjih grobova i mjesto za bacanje pepela i možda mjesto spaljivanja. Za to će svatko tražiti i dokaze.

I ima ih i neoborivi su. U sivoj se kulturnoj naslazi i u nešto višoj našlo do 22 groba. Od tih su nekoji neolitski, a drugi iz metalne dobe, kako je to jasno iz grobnih dubina i priloga, što su dali mrtvacima u grob. (Dr. Kolmann, profesor anatomije u Baselu, kome je Dr. Nüesch povjerio istraživanje čovječjih skeleta, veli: Pokopano je bilo 27 osoba, od tih 14 odraslih, te 13 djece do 7. godine. Između odraslih su bila barem 4 pigmejca). To je bilo pravo »grobište« i kopalo se za svaki ukop. Dva su groba 1·5 m duboka, jedan grob 1.3 m. 4 groba 1.2 m. 12 njih 1 m., 1 grob 0.85 m, 1 grob 0.80 m i 1 grob 0.50 m. Svaki su put izvadili materijal iz donje naslage i gore nabacili, a sve to na malenom prostoru. Sav je naime položaj kulturne naslage samo nekoliko metara širok (uzduž pećine) i dug samo 10 m. Siva je ili neolitska kulturna naslaga dalje istodobno mjesto spaljivanja ili mjesto za pepeo (izvadilo se 14 dvopreżnih kola pepela). To je bio pepeo od drveta. Lješine nijesu spaljene, nego nam grobovi sa skeletima pokazuju, da su bili s počitanjem pokopane. Oruđa se od kremena tu našlo samo oko 6.000, drugih artefakta samo 270 komada. Nije se našla u ovoj naslagi nikakova izrazita radionica. Dakle inventar oruđa nije velik. Koliko je trebalo, dok nastane 40 cm. debela naslaga? Ona nije nastala tako, kako nastaje humus, nego sasma svojevoljno i neredovito. Umeci i stavni djelovi te neolitske naslage sile istraživaoca, da prihvati samo kratko vrijeme, u kome je to nastalo. Za to ne treba ni 50 godina. Dakle su 4.000 godina plod fantazije.

A naslaga »breccie«? Ona sastoji iz malenih, uglastih poput graška ili oraha vapnenih komadića, koji leže jedan na drugome, amo tamo spojeni vapnenim cementom. Jednoličnost sve naslage pokazuje, da je redovito nastala i da s važnim promjenama, koje su proizvele potpunu promjenu flore i faune, nije imala većih i jačih smetnja. U ovoj naslagi čovjek nije stanovao. Nüesch veli o ovoj naslazi, da je nastala za 8.000—12.000 godina ili barem za 6—10.000 godina. Čudnovata je jedna pojava: između stare i nove kamene dobe nalazi se mrtva, vrlo jaka naslaga, koja dijeli te dvije kamene kulture. (Ova pojava tjera ateiste u zdvojnost). Faktično je moralo i na Swaizersbildu proći nekoliko stotina godina između iščeznuća starog čovječanstva i pojave novog, kada se istodobno javlja novi bilinski i životinjski svijet, koji odgovara većoj toplini. Ali tisuća godina nije nikako trebalo, da nastane gornja naslaga breče na Schweizersbildu. Ta u toku bi tako dugog doba bile zaposjele tlo pod onim pećinskim krovom alge, lišaji, mahovine i više biline i bilo bi se javilo jako kemično rastvaranje i humus nastao. Biline se svugdje javljaju, gdje ima mira, svjetlosti, vlage i hrane. Na glečeru Palü, Morteratscha, Rosegga, Rhone, donjeg i gornjeg Grindelwalda nalazimo do 5, pače do 2 metra i još bliže od granice leda čitav niz biljčica i biljki, koje rastu i cvjetaju na pjeskovitom tlu i morenskom šljunku. A tu mora da je sjajno, od nevreme-

na zaštićeno vapneno tlo pred Schweizersbildom ostalo kroz tisuće godina bez biljki i tvorenja humusa! To se protivi znanosti i iskustvu. To je nemoguće. Stoga se je ona naslaga breccie napravila brzo. Nitko ne će moći dokazati, da je dulje trebalo nego li 300 godina, dok se napravila ona naslaga. Promjena klime te flore i faune mogla je lako metereološki, dosljedno fiziološki nastati kroz 300 godina i to bez znanstvenog prigovora.

Tako smo eto došli do početka nakupljanja kulturne naslage starokamenog doba u Schweizersbildu po prilici 2500 god. prije Kr.

2. Adolf Heim objelodanio je svoju radnju »Ueber das absolute Alter der Eiszeit« u »Vierteljahrschrift der naturforschenden Gesellschaft in Zürich. 1894«. On veli, da je podizanje tla na delti Muote započelo neposredno na svršetku ledenog doba i dalje se nastavilo, a to je bilo pred 16.000 godina. Ne vara li se i on? Vrlo je velika manjkavost, što se Heim nigdje u svojoj studiji ne obzire na okolnosti nevremena svoje pokusne godine. A upravo su te okolnosti važne obzirom na manje ili veće transporte naplavima (šljunka i mulja) u alpinskim rijekama, i gorskim bujicama. Razlika u raznim godinama ne iznosi samo 100%, nego i 500%, 700% i još više. To sve može nas dovesti, da računajući i po Heimovoj metodi označimo oko 4.000 godina kao dobu sve postglacijalne periode na sjevernom kraju Alpi. Istraživao sam naime obzirom na promjenu vode i naplavima u raznim godinama u dolini Muote. I prof. se Heim kasnije razočarao u kasnijim istraživanjima.

3. S. Richarz objelodanio je u »Jahrbuch v. St. Gabriel 1922.« članak »Što nam kaže geologija o starosti ljudi?« On veli, da čovjek postoji već 20.000 godina. I na to se obara Dr. Schneider i iznosi razloge. Richarz se naime oslanja pri svom dokazivanju na švedskog istraživaoca de Geera. Obojica računaju ovako: Gotiglacijalna i finiglacijalna perijoda uzmicanja leda 5.000 g., postglacijalna perijoda od oslobođenja leda okolice Ragunde u sjev. Švedskoj do danas još 7.000 g., dakle oko 12.000 g. od zadnjeg glečera u juž. Švedskoj do danas; zatim valja uračunati 4.000 g. od zadnjeg glečera južno od Leipziga do juž. Švedske. To je 16.000 g. No jer je čovjek u Evropi živio prije zadnje velike provale i proširenja kvarternih glečera ili, kako neki označuju, prije zadnjeg ledenog doba, a to je opet nekoliko tisućljeća.

Ta je hronologija kriva. Kad sam Geerove pogreške našao, veli J. M. Schneider, odoh opet u Švedsku, da osobno upoznam ledenjačke profile, tako zv. zimske morene. Sretno nađoh i prof. Dr. de Geera. Kad ga upitah obzirom na njegovu metodu principijelno, dva dana mi je jednako odgovorio, ali kad ga ponovno upitah, reče iznenađeno: »Ne znam«. To sam i slutio. Moradoh doći do faktičnog rezultata. Rezultat istraživanja, koja opet poduzeh, vazda se potpuno slagao, i to protiv jednog od temelja njegova sistema. Iza toga sam istraživao druge temelje, i to stratigrafski i fizikalno,

a rezultat je bio protiv de Geerova sistema. Geerov se dakle sistem ne može nikako zastupati.

Čujmo nekoje primjedbe!

a) Richarz **veli**: »**Alpinski se glečeri** giblju dnevno 30 do 50 cm«. To je pogrešno. Godine je 1845. alpinski Veragt glečer imao dnevnu brzinu 12 m. U ledeno doba drukčije su nastajali glečeri (ne fizikalno, nego prema masi) i dosljedno se drukčije i gibali nego li danas, inače ne bi bio Rhein-glečer došao do Schaffhausena i onaj Rhone do Lyona.

b) I danas ima glečera, koji imaju veću brzinu. Sjetimo se glečeri 10 m., 15 m, 20 m, dnevno. Ako uzmemo 10 m dnevno, to je 3·65 km u godini ili u 100 g. 365 km, dakle od Furke do Lyona, 450 km, bio bi glečer dopro u 150 godina, a ne 2500 do 4.000 godina, kako hoće Richarz.

Zaključimo: Nema znanstvenih razloga, koji bi nas silili, da napustimo tradiciju, e je čovjek na zemlji više od 8.000 i niže od 6.000 godina. — **S.**

SADHU SUNDAR SINGH.

1. Sundarova pojava i život.

G. 1907. umro je u Kalkuti Bhawani Charan. On se rodio u višoj brahmanskoj kasti. Zarana se upoznao s indijskom filozofijom i kršćanstvom. Postade katolik, prouči filozofiju sv. Tome Akvinca, sv. oce, Newmannova djela, katoličku askezu, poče naokolo obilaziti kao sadhu to jest siromah i putujući redovnik i stade propovijedati katoličku vjeru. Na tom putu drži i učena predavanja u Madrasu, Bombayu, Lahori, Karachi, Sukkuru i Haiderabadu i tu pobija materijalizam, panteizam i teosofiju, čija ga širiteljica Ana Besaht vazda izbjegavala. G. 1894. osnova s P. Hegglinom D. I., profesorom sanskrita u Bombayu, časopis »Sophia« za učene brahmane. Kasnije pohodi Rim i Englesku, gdje je održao više učenih konferencija.

U novije se doba pojavio novi sadhu, ali ne među katolicima, nego među protestantima. To je Sundar Singh. O njemu se mnogo piše i vazda ga se ističe kao izraz indijske mudrosti i protestanske askeze. I on je pošao u svijet, da drži više učenih konferencija. Pohodio je g. 1919. Kinu i Japan, slijedeće godine Evropu i Ameriku. Obučen je u žuto odijelo, lako govori engleski, pun je istočnih prispodoba, jednostavan i siromašan, zanesen za kršćanskom naukom.

Prvi je put počeo da javno propovijeda g. 1918., i to u Madrasu, i odonda se neprestano seli po gradovima i selima.

Sundar je na svom putu po Evropi pohodio i protestanskog nadbiskupa u Upsali Natana Söderbloma, pa ga je taj i preporučio široj javnosti. Sundar je dakako pohodio i Njemačku. U Hallu je zatekao na okupu izaslanike svih velikih misionskih organizacija; u Leipzigu je govorio na raznim skupštinama i na univerzi pred studentima i profesorima; propovijedao je u Hamburgu, Berlinu, Kielu i drugim gradovima. No najviše ga izniješe na glas u Evropi Heiler i spomenuti Söderblom. Ova su dvojica predstavnici one struje u protestantizmu, koja hoće da stvori evangelički katolicizam, t. j. nešto srednje između protestantizma i katolicizma. U Sundaru nađoše oni ono, što je falilo njihovoj crkvi: pravog mistika i čudotvorca. Sierp veli: »Kako je jednom Sabatier pokušao, da sv. Franju Asiskoga privuče k protestantizmu, tako su sada pokušali Heiler i drugi, da uvrste protestanskog Indijanca u red katoličkih mistika, a da ga ne ocijepe od protestanskog tla« (Stimmen der Zeit 1924. nov. 415). Kaže se, da Akil ne bi bio postao onako glasovit, da ga nije Homer opjevao. I Sundar je našao svoja dva impresarija. To su: Mrs Artur Parker (Sâdhu Sundar Singh. Called of God. London, Christian Literature Society 1920.) i B. H. Streeter (The Sâdhu. A Study in Mysticism and Practical Religion. London 1922., njem. prijevod od P. Baltzera). Fr. Heiler je u Münchenu objelodanio 1924. »Sâdhu Sundar Singh«. Misionska su društva objelodanila razna Sundarova predavanja i to u Madrasu i Londonu.

Sundar Singh rodi se g. 1889. od imućnih roditelja u prednjoj Indiji. Brzo je upoznao hindujske i brahmanske spise, pa je naučio i praksu yoge t. j. vježbu koncentracije i udubljenja. Neprestano je hlepio pri tome za potpunim mirom. U njegovom su selu djelovali prezbiterijanski misijonari, te je preko njih dobio bibliju. No on je sve odbio i iz mržnje spalio sv. pismo i druge kršćanske knjige. G. 1904. po drugi put je to isto učinio. Otada nema mira, pa odluči da se ubije. Ipak prije no će to učiniti izmoli ovo: »O Bože, ako ima Boga, pokaži mi pravi put, inače ću se ubiti«. Tada, kako sam pripovijeda, pojavi se Krist i to ne kao u nutarnjoj viziji, nego realno i reče mu: »Dokle ćeš me progoniti? Došao sam, da te spasim. Moliš za pravi put. Zašto ne ideš njime?« Sada se uvjeri Sundar, da opstoji Bog, da je Isus Bog i Spasitelj svijeta, pa odluči da postane kršćaninom. Još 9 mjeseci ostade u kući roditeljskoj, gdje je doživio mnogo neugodnosti i progona. G. 1905. krsti se u anglikanskoj crkvi u Simli. Odsada počinje da živi novim životom poput Bhawania Charana, t. j. kao sâdhu ili pobožni čovjek sasma na kršć. vjeru, ne kao pustinjak (rishi) ili civaitički asketa (yogi) ili višnujski strastveni pokornk (bhairagi), nego kao redovnik, beskućni prosjak »bhikshus«. Život sv. Franje Ksaverskog postade mu uzorom. Upoznade se s nekim bogatim Amerikancem, koji htjede da osnuje jedno indijsko udruženje i to mu se svidi, ali se nije ćutio jakim, da sam što takova osnuje. 1909. i 1910. ode u teološki kolegij, gdje ipak nije htio da primi anglikansko ređenje. Želio je da može slobodno propovijedati svim kršćanima. Tu je marljivo čitao »Nasljeduj Krista«, djela sv. Augustina, sv. Terezije, sv. Ivana od Križa, Jakova Böhma, gospođe Guyon, Svedenborga i nekoje islamsko-sufističke mistike, posebno Al-Ghazali. (Hochland 1924. str. 286—9).

G. 1908. ode Sundar u Tibet. Putem preko Himalaje doživio je mnogo neprilika. Na brdu je Kailâs našao pustinjaka, kome vele da je više od 300 godina. U Tibetu ga osude na smrt i bace u suhi zdenac i taj zapečate nad njegovom glavom. No domala ču glas i ugleda konop i po njemu iziđe van. Tada pogleda zdenac, a kad tamo, na njem je pečat čitav kao da iz njega nije nitko ni izlazio. Vlast se uprepasti, jer nađe pečat nedirnut, pa ga stoga dade odvesti iz svoga kraja. G. 1912. dade se na veliki post, oponašajući Krista, ali je pri tome jako oslabio. Na ovaj se post često poziva, jer da je dobio mnoga rasvjetljenja.

Kada Sundar drži predavanje ili propovijeda, jako djeluje na slušateljstvo originalnošću misli i vanjskom svojom pojavom u žutom odijelu.

2. Što je iza zastora?

O Sundaru se mnogo pisalo, pa su čak i nekoji katolici počeli da raspravljaju, hoće li se taj čudnovati čovjek uistinu zaustaviti na polovici puta, dok tako lijepo govori i o katolicizmu.

Sundar nije sam opisao svoj život, nego su to spomenuti životopisci učinili na temelju njegova pripovijedanja. On je to pregledao i odobrio. Dapače je gđi Parker, koja je prva uz Indijanca A. Zakira javno pisala o Sunderu, kazao o životopisu, što je ona izdala g. 1918., doslovno, da ju je vodio Duh sveti kod tog njezinog pisanja. Dakle je sve isto kao da je sam sebe i svoje doživljaje opisao. To je stoga i podalo tim knjigama neku aureolu nepogrešivosti i zanimivosti, pa nije čudo što se za Sundara zanimali i zanimaju sve širi krugovi.

Ipak je cijela ova stvar o Sundaru postala sumnjiva katoličkom misijonaru i indijskom historičaru, u Darjeelingu, H. Hostenu, pa je odlučio da istraži djela i navedena Sundarova čudesa. Uspjeh je svog truda sada objelodanio u katoličkom tjedniku »The Catholic Herald«, koji izlazi u Kalkuti. Odatle je uzeo i P. Sierp dokaze i osvrnuo se na nje u »Stimen der Zeit« u broju rujna i studena. Iz par dokazâ lako će razabrati i naši čitaoci, tko je Sundar Singh, taj novi i živući mudrac novije Indije.

A. Zahir izdao je g. 1917. prviput spis »A Lover of the Cross«. Tu ne spominje veliki post Sundarov. No u drugom izdanju 1918.

ga već opisuje. Te je iste godine objelodanila i gđa Parker spomenuti životopis Sundarov, pa i ona opisuje taj post prema Sundarovim riječima. U prvom izvješću navodi se post od 40 dana, u drugom 14 dana. Zahir veli, da je neki g. S. razglasio Sundarovu smrt; Parker spominje, da je to bio rimo-katolički liječnik franjevac Dr. Swift, koji je neko vrijeme s njim išao put sjevera i odvraćao ga od naumljenog dugog posta. Tko da nam razjasni tu činjenicu? Tu bismo mogli upitati rečenog Swifta, Sundarova prijtelja, prijatelje u Dehri Dunu i Annfieldu, koji su ga oslabljenog njegovali, svećenike u krajevima, gdje su za nj održali zadušnice, kao za tobože mrtva ili gdje mu htjedoše podići spomen-ploču. Sve je to Hosten istražio, ali ni malo u potvrdu pripovijedanja Sundarova. U novinama nema nigdje ni spomena, da je Sundar umro niti je itko htio da digne tu ploču. Hosten je tražio tobožnje prijatelje u gradu Dehri Dunu, ispitivao ondje po bolnicama. Nitko o tome ne zna ništa. Naprotiv je Hosten doznao, da je poslano više brzojava na razne osobe i to sa željezničke postaje u Nimodi, koja se nalazi između Nagde i Dehli. Potpisan je bio »Smith«, a ne »Swift«. Tu je ključ pitanju.

11. siječnja bio je Sundar još u Bombayu. To je posvjedočio Canon Sandys iz Church Missionary Society, prijatelj Sundarov. On se pozivlje na pismo, što mu je Sundar taj dan poslao iz Bombaya. Iz ovog je grada otišao Sundar u Ujjain u srednjoj Indiji i tu je posjetio prijatelja Dr. Aleksandra Nugenta, misionskog liječnika. Nugent je kazao Hostenu, da je Sundar iz Ujjaina otišao 22. siječnja večernjim vlakom. U Nagdi je prekinuo vožnju i počekao poštanski vlak Bombay-Dehli. Tim vlakom mogao je stići u Nimodu popodne. Nugent je ispitao i u Nimodi, tko je predao brzojave s potpisom »Smith«, i doznao je, da to nije bio Evropejac, nego Indijac. To je Nugent istražio odmah, netom je primio brzojav, jer su se uznemirili prijatelji Sundarovi i odmah zaželili da doznadu nešto pobliže o smrti takvog prijatelja. Važno je i to, da je Sundar 13. 2. poslao pismo biskupu u Kalkuti, gdje mu javlja, da je obavio post od 40 dana, te se razbolio i već se opet oporavio. U kratko: Sundarov je post mogao trajati najviše 20 dana u pustoši kod Dehra Dun.

Tko bi bio taj liječnik-franjevac? Takova franjevca s takovim imenom nije bilo u Indiji g. 1913., t. j. u doba Sunderova posta, a nema ga ni sada. U Samastipuru živi katolički svećenik William Smith, pa je možda stoga potpis na brzojavkama i promijenjen u »Swift«. Kasnije se Sundar izjavio, da je tog tobožnjeg »Smitha« upoznao u Bombayu. Tako je pisao u rujnu 1917. dru Nugentu. Iza nekoliko je mjeseci naznačio adresu tobožnjeg franjevca: G. Swift, Pankis House, Byculla, Bombay. Na to je dr. Nugent pisao svome bratučedu u onom gradu, neka potraži tu osobu. Sve je bilo uzalud. Dr. Nugent opaža, da ga konstrukcija i izrazi u brzojavci sjećaju

na način izražaja samog Sundara. G. 1919. posjeti Sundar opet dra Nugenta u Ujjainu i govorio je s njime u prisutnosti jednog protestanskog misijonara o djelima, pismima, pa i o brzojavu, ali je Sundar samo odgovarao: »Bi li me Bog upotrijebio u tako mnogim konferencijama u Indiji i drugim predjelima, kad bih bio lažac?«

Još jedan primjer iz života Sundara Singha.

Tibet ima veliku ulogu u životu Sundarovu. Nama je Indija zemlja, koja je zgodna za priče »Tisuć i jedna noć«. Indijcima je slično podesan Tibet. Kako već vidjesmo, i Sundar je prodro u tu čarobnu zemlju. Alfred Zahir i gđa Parker pripovijedaju čudne stvari, koje je tu Sundar doživio. Od njih to preuzeše Heiler i Streeter i drugi i preinačiše prema evropejskom ukusu ili ublažiše priče. Zahir i Parker pripovijedaju na temelju podataka, koje im je dao Sundar, da je u jednoj pećini naišao na pustinjaka. I taj mu je pripovijedao, da se rodio pred 318 godina u Aleksandriji u muhamedanskoj obitelji, te se u 30. godini povukao u muhamedanski samostan. U to dođe Jernaus, nećak sv. Franje Ksaverskog, (živio g. 1506 1552), iz Indije i taj je imao sv. pismo iz dobe cara Konstantina. Pustinjak ode skupa s Jernausom u Indiju i putuje 75 godina, a u 105. godini izabra sebi pećinu, u kojoj ga je našao Sundar. On jede neko korijenje, koje ga čuva od bolesti i u tako dugom životu, da mu je sada 330 godina.

Ne zvuči li to kao priča iz »Tisuć i jedna noć? I nije drugo nego prosta priča. Ta mnogi su zaželjeli vidjeti tog čudnovatog starca, pa su prosili Sundara, da ih tamo odvede. I on, koji veli, da je opetovno općio s tim pustinjakom, i spremao se na taj put višekrat, ali je svagda nešto nadošlo, što je omelo to putovanje. Ogledajmo stvar pobliže.

Sv. je Franjo Ksaverski imao rođaka, koji se zvao Jeronim i 5. svibnja 1568. stupio u Alcali u Družbu Isusovu. Bio je rektor u Bazainu i Cochinu, te starješina u Goi. Ovdje je i umro 1617. On nije nikada došao u Egipat, pa nije ni mogao obratiti navedenog pustinjaka. A odakle bi mu bio rukopis na pergameni sv. pisma Novog zavjeta iz početka četvrtog vijeka? I taj rukopis da bi ostavio sv. Franjo Ksaverski? O tako dragocjenom rukopisu nema spomena ni na njegovu putu u Indiji ni u popisu predmeta, koje je svetac ostavio pri smrti na otoku Sanzianu. Tko bi bio mogao u Indiji dati svecu takovu rijetkost? Nigdje se ne spominje, da je sv. Franjo takovo blago kod sebe imao. Gdje je ostalo to sv. pismo između smrti sv. Franje i dok je došao Jeronim u Gou? Nigdje nitko ni o tome ništa ne spominje. I koje su to biljke, koje produlje čovjeku život do 33. godine? Samo to bi zaslužilo, da se sastavi posebna ekspedicija i potraži katoličkog pustinjaka. Niti poznaje medicina nit ikoji botaničar takovu biljku.

Evo ovo par čnjenica može da nam pokaže u pravom svijetlu sadhua Sundara Singha. Eto tu se vidi, što se krije iza zastora.

Kad ove podignemo, gledamo obličenost toga mudraca. Drugo je pitanje, da li je on sve ovo izveo svijesno; da li hotimice vara javnost. P. Sierp veli na ovo: Ili je sam prevaren ili je sam izmislio takove bajke. Prvo je nemoguće kod njegove prirođene lukavosti. Uz to on jamči za istinitost svojih životopisaca. Nit je valjda sve to on izmislio u zloj nakani. Sierp uzima, da je Sundar halucinator (Wachträumer). Jedan je Evropejac pisao P. Sierpu iz Kalkute: »Singh je varalica prvog reda, ali istočnjački varalica, koji ne razlikuje između umišljenosti i realnosti. On uistinu vjeruje ono, što si umišlja. Objektivno je dakle varalica, a subjektivno je samo pobožni luđak«. — **P.**

ŠKODI LI ČISTOĆA ZDRAVLJU?

1. Dekadenca naše dobe.

Vazda je kult golotinje i bludnosti znak dekadence. Živi li naše doba u tom znaku? Čujmo o tome štogod.

Sifilis je strašna bolest, te uzrok i drugim bezbrojnim bolestima (osobito tabes), po njoj nestaje čitavih obitelji i plemena. A kako je ona raširena u svijetu? Prije rata bilo je u austrijskoj vojsci sifilisom zaraženo od 1000 ljudi: svake godine u Innsbrucku 32.5, u Lincu 37.5, Grazu 56.0, Pragu 56.0, Beču 57.4, Lavovu 74.0, Krakovu 76.9, Pešti 94.8, Temišvaru 96.5%. Po računanju Blaschka od sveučilištaraca se razboli 25%. Ta dva elementa najgore stradaju. Dr. Savičević navodi uz to, da sve javne ženske i sve ostale, koje osim muža imaju posla još i makar s jednim licem, imaju triper (Venerične bolesti str. 48).

Gotovo desetina muževa svih staleža unosi sifilis u obitelji, inficiraju žene i onda eto unesrećene djece na svijet. 86%, dapače 91%, nosećih žena, koje boluju na sifilisu, rode mrtvu djecu ili takovu, koja pomru za 1 godinu (Wochenschrift 1924, No. 4).

Poznato je i to, da je gotovo nemoguće potpuno ikada ozdraviti od sifilisa, a uvijek je pogibelj da se pojave i kasnije teške posljedice te zaraze. (Tarnowsky Dr. B., Prostitution u. Abolizionismus, Str. 219).

Javne su kuće rasadišta takovih zaraza i tu nikako nije dovoljna liječnička paska nad tim kućama. »Treća je činjenica, koja utječe na širenje veneričnih bolesti, vjerovanje u liječničke preglede nad javnim ženama. Mnogi misle, da je neka ženska odista zdrava, kad je liječnik to konstatovao. Liječnički pregledi ne daju

nikakve garancije; oni nijesu upravo ni mogući. Liječnik nema ni vremena ni načina da isključi triper i sifilis (Savičević, Vener. bolesti, str. 48).

Sramota je za kulturnu eru, da postoji čak i organizirana trgovina, koja se bavi namicanjem ovog bijelog roblja. A. Pavišić napisao je o tome opširnu knjigu »Il cancro sociale«. Svi bi se Evropljani uzbunili, kad bi tko danas u srcu Evrope učinio ono, što čine danas nekoji trgovci u Africi. Ovi naime naoružani provaljuju u koje selo i zarobe djevojke i sve mlade žene pa ih odvuku u ropstvo na sajmište, gdje ih prodaju kao mi nijemu životinju. To je užasno! A što se danas događa? Eno u Parizu ima do 30.000 prostitutki, u Budapesti 40.000, u Berlinu do 50.000 u Beču kao i Pešti, u Londonu do 70.000 To su silne brojke; čitavi su to gradovi. Gdje su uz to one žene, koje se istim ciljem bave, a nijesu pod kontrolom policije! Pa opet i te jadnice imaju dušu i srce, ćute svoje ljudsko dostojanstvo; a jadne žrtve jednom zapletene nemaju snage da se oslobode tog sramotnog jarma.

Sve je ovo znak velike dekadence. Pravo opaža Dr. Otokar Prohaska, biskup u Stolnom Biogradu, da seksualni život ima i svoje zahtjeve: t. j. čovjek i tu mora biti plemenit i pokazati jaku volju. On veli: »Znak je prave i visoke duševne kulture, kada netko u svom životu oživotvori i na seksualnom polju divnu Goetheovu riječ o Tajni božanske mjere. To je kultura duha i volje, kada netko drži u zaptu i redu svoje strasti. No malo se njih bori za taj ideal. Naprotiv: od stotina i tisuća godina ide iza kulturâ bič Božji, a to je prostitucija i s njom spojena zaraza čovječanstva. I nije pretjerano, ako reknemo, da nije nikada prostitucija bila tako raširena kao danas« (Wochenschrift 1924, 4, str. 123).

Koji je uzrok toj dekadenci? I na to zgodno odgovara Dr. Prohaska: »Mi živimo u dobi dekadence. To nije rasulo objektivnih temelja, božanskih temeljnih korjena i životnih vrednota kršćanstva, koje stoji nepokolebivo. Nego ima rasulo duhova, umornost, utrušenost, koja zapušta put prema vjerskim visinama i vječnim idejama, a baca se u naručje materijalizmu, pa sagiblje svoje koljeno pred kumirom uživanja. To je raspadanje duhova, kričeći nemir duhovnog svijeta« (ib.).

2. Što kažu liječnici?

Čovjek bi se morao prestrašiti pred samim činjenicama spolnih bolesti a živjeti čisto i u potpunoj suzdržljivosti. Pa opet ima takovih materijalista, koji vele da je potpuna suzdržljivost (izvan braka) nemoguća i čak škodljiva zdravlju. Ovi se povode za Bebelom, koji navodi Luterove riječi: »Htjeti spriječiti naravni nagon jest isto kao htjeti da vatra ne gori, da čovjek ne jede i ne spava«. Je li to istina? — Čujmo o tome stručnjake-liječnike

Dr. Gruber, sveučilišni profesor higijene u Münchenu piše: »Puteno uzbuđenje, pa i kad je započelo, stoji ipak pod uplivom naše volje. Ako toliki mladi ljudi bez ikojeg otpora popuštaju spolnom nagonu, to još ne dokazuje, da moraju udovoljiti. Oni samo ne će da se ozbiljno nadvladaju! Mekoputnost, znatiželjnost ili djetinjski ponos da čine kao i drugi, omamljenje savjesti i suda pomoću alkohola igraju tu veću ulogu nego li sam nagon. To stoji i u skladu s prastarim iskustvom, da tijelo ima najveću snagu kod potpune suzdržljivosti ma koje vrsti popuštanja spolnom nagonu. Stoga su se atlete kod Grka i Rimljana suzdržavali od svakog spolnog općenja, kako to čine i sadanji ljudi sporta, kada se spremaju na svoje natječajne borbe. Uz to mnogovrsno iskustvo učenjaka i umjetnika pokazuje, da je isto tako i kod djelovanja čovječjeg duha«. (Hygiene des Geschlechtslebens. Stuttgart, str. 50 dd.).

Poznati sveuč. prof. Forel ovako veli: »Obzirom na spolnu suzdržljivost razilaze se dakako mnijenja. Sigurno je to, da su gdjegdje do smiješnosti pretjerali loše strane suzdržljivosti. Oba spola mogu provoditi suzdržljivost u normalnim prilikama, i ako često s mukom, pa uopće vrijedi izjava medicinskog fakulteta u Kristianiji (28. 12. 1887.), koja kaže, da se **nije vidjelo obolenja uslijed suzdržljivosti, naprotiv pak mnogo njih uslijed spolne razuzdanosti**[1]. U normalnom stanju poprijeċno normalnog mladića (koji duševno osobito tjelesno valjano radi i čuva se umjetnih podražaja, osobito umjetnih sredstava, koji slabe volju i razbor, kako to čini alkohol, nije spolno uzdržanje nemoguće«(Die sexuelle Frage, 456).

Prof. Dr. Ribbing piše u svom djelu »Die sexuelle Hygiene u. Ethik«, str. 80 : »U naše doba (koje pravom polaže važnost na nauku o nasljedstvu) jest uistinu pravi atavizam, koji hoće da spolno općenje proglasi privatnom stvari. To dolazi od krivog shvaćanja, da spolni užitak spada među opća čovječja prava. To je pogreška, koju bi nam spriječio i najmanji pogled za život u naravi. Protiv toga velim na temelju iskustva: kako spolni nagon pokazuje moćnu, naravnu snagu razvitka, to je ipak njegovo svladanje vremenito, a i apsolutno, moralna kulturna sila izvanredne važnosti. Moje je mnijenje: »Ako je odgoj mladog čovjeka bio pod nadzorom kako valja i nijesu nepristojnosti snizile njegovu dušu, onda je njemu obično lako da ostane čist i da mu za to ne treba velikih, izvanrednih naprezanja. Svaka godina, provedena u slobodno nametnutoj čistoći, omogućuje već uslijed običaja da postane sve to lakše njezino očuvanje. Tko se potpuno suzdržaje, malo ili ništa ne osjeća onu razdražljivost, dok bludnik može na to računati, da će

[1]) Prof. Gruber veli: »Sjeme nije nikakav škodljivi produkat ili otpadak kao mokraća. Moglo bi se pomisliti, da je zadržavanje sjemena u tijelu samo do izvjesne mjere neškodljivo. Ali priroda se već pobrinula za ovu mjeru — to su noćne (u snu i nehotične) polucije« (Cfr. Savićević, o. c. str. 95).

ga jedna ili druga vrst uznemirenja napasti. Skroz fizična uznemirenja, koja se jave kod mladića, kao i prezrelog ženidbenog druga i udovca, ne će biti tako neugodna, kada čuvstva ne bi često porasla do nenaravnog stupnja uslijed upliva knjigâ, slikâ fantazije i sl. Otkada se javno bavim ovim pitanjima, opetovno su mi saopćili zdravi, u tijelu i duši svježi studenti, da nijesam dovoljno naglasivao, kako je lako ćutilne požude pridušiti i svladati. Za svojih sam 20 godina liječničke prakse imao zgodu, da uputim u spolnim pitanjima mnoge osobe i osobito mnoge mladiće iz najraznovrsnijih klasa društvenih; dođoše k meni zastupnici raznih nazora, dosljedno morala i vjere, ljudi krivične i nekrivične prošlosti, ali nijesam ni jednog našao, koji bi mi izjavio, da je (pretpostaviv dakako dobru volju) potpuna suzdržljivost nemoguća« (s. 80).

Prof. Dr. Sticker izjavljuje: »Ne može se mladiću nikada dosta kazati, da suzdržljivost nije nikome škodila, naprotiv putena naslada bezbrojnim«. (Geschlechtsleben und Fortpflanzung vom Stande des Arztes, 8 i 60).

Dr. Paull u Karlsruhe ističe; higijena se i vjera u tome slažu, te je izmišljotina e bi suzdržljivost bila škodljiva po zdravlje (Halte deine Jugend rein, 63, 71).

Prof. S. Beale na King's College u Londonu piše: »Ne može se dovoljno propovijedati, da je najstrože suzdržanje i čistoća jednako u skladu s fiziološkim kao i ćudorednim zakonima«. (Our morality and the moral question, 47. Cfr. Ribbing l. c.).

Dr. K. Francotte jamči: »Suzdržljivost je moguća i zakon Božji, koji je propisuje prije ženidbe, nije ništa odredio što bi bilo u protuslovlju s fiziološkim zakonima« (Annales de la Societé scientifique, prilog o sjednici 10. 4. 1907): Ovaj liječnik navodi sifilografa Dr. Fourniera: »Nepravo se i površno tvrdi, da je uzdržljivost mladićima pogibeljna. Priznajem vam, ako postoje opasnosti, ja ih ne poznajem! I ja liječnik, da ih ne bih još bio vidio, premda mi nije manjkalo subjekta opažanja u tom predmetu«!

»Čistoća je mladićâ istodobno fizička zaštita i zaštita moralna i intelektualna i valja nastojati da je očuvaju. Opaža se u čovječjoj higijeni, kao i u zootehnici, da je suzdržljivost uvjet hranjivom blagostanju«. Tako Dr. Perrier (Cfr. Gvibert, Pureté 95).

Dr. Féré nije katolik; on izvješćuje o liječničkom sastanku u Lyonu: »U raspravi, koja se održala u liječničkom društvu u Lyonu, upogled knjige Dufieuxe, koji brani celibat vjerski, nijesu našli njegovi protivnici ništa što bi bilo protiv njegove tvrdnje; on veli, da nema bolesti, koja bi potekla od suzdržljivosti. Mantegazza, koji se ne broji među apostole suzdržljivosti, ipak ne poznaje nikakovu neugodnost. Naprotiv su fiziolozi našli u njoj mnogo koristi. Suzdržljivost realizira rezervu silâ. Ona je općenito povoljna psihičnom aktivitetu, a kod fizičkog aktiviteta pomaže dugi život i razne oblike intelektualnog djelovanja. Nemoć nije posljedica

suzdržljivosti, nego često zloporabe. Ne treba se pozvati na vjere, da nam budu očevidne moralne zasluge čistoće izvan braka. Dosta nam je tu promotriti isključivo moral koristi. S ovoga stanovišta možemo bez otezanja reći, da je pomanjkanje čistoće nemoralno«. (Inst. sex., 116 i 316).

Međunarodni je liječnički kongres za zdravstvenu profilaksu u Bruxellesu g. 1902. jednoglasno prihvatio ovaj zaključak: »Nada sve valja poučiti mušku mladež, da čistoća i suzdržljivost ne samo nijesu škodne, nego da se te kreposti preporučaju i s liječničkog stanovišta«.

Liječnik je Dr. Scremin u Padovi upravio liječničkim auktoritetima pitanje, da li suzdržljivost prouzrokuje nervozne i psihične nerede. Na to mu je odgovorilo 8 fiziologa, 5 patologa, 8 kliničara, 2 patološka anatoma, 3 biologa sasma niječno.

»Poznata su zla iz neuzdržljivosti« piše Dr. Surbled. »Zla, koja bi tobože nastala iz suzdržljivosti, jesu izmišljena, podmetnuta« (Celebat et le mariage).

U knjizi Dr. Gooda »Hygiène et Morale« (str. 40) čitamo: »Ja sam često, povodom moga zvanja, imao dodira s misionarima i svećenicima, pa sam se uvjerio, da potpuno vršenje zavjeta čistoće nema nikakovih neprilika. Kladim se, da ne ćete naći u povijesti medicine, ma koga naroda, niti jednu bolest, koja bi poticala od suzdržljivosti. Pregledajte biblioteke, upitajte sve liječnike dostojne svog imena na zemlji, pa ako mi navedete jedno svjedočanstvo označeno časnim imenom, jednu knjigu ozbiljnu i uglednu u tom pitanju, a koji navode ma i jednu bolest uslijed suzdržljivosti, ja ću odmah spaliti svoju knjigu. Nije bez razloga, što rekoh: ozbiljnu knjigu, liječnika dostojnog tog imena. Ima čitave tobože-liječničke književnosti, koja zlorabi bolesnu znatiželjnost, daje aforizme opetujući više manje pučke predsude: Treba da se mladež zabavi. Sve to iznosi, da polaska tajnim strastima čitalaca, da poveća broj izdanja svojih knjiga. To je liječnička pornografija, ali time nitko ne stoji u službi znanosti«.

Dr. Dubois, vrsni profesor neuropatologije u Bernu, veli: »Ima više neurasteničara između onih, koji puste maha svojoj senzualnosti, nego li između onih koji se znadu izmaći jarmu animalnosti« (Des psychonévroses, str. 390).

Belgijski je liječnik Dr. L. Delattre, nadzornik zdravstva, izjavio u svom izvješću o narodnom zdravlju: »Daleko sam od toga e bih bio protivnik zdravlja. Suzdržljivost je najistinitije jamstvo za zdravu i zrelu djelatnost. Mladić može biti siguran, da će naći u čistoći jamstvo za životnu energiju, a koju ne može očekivati u neuzdržljivosti. Ove činjenice valja naglasiti svom snagom, jer nam za nje jamče liječništvo i iskustvo« (Rapport concernant un plan d' education morale et hygienique de la vie sex., pp 10—11).

Liječnik Dr. W. Bohn primjećuje o histeriji: »Histerija slijedi čitav niz grijeha protiv VI. zapovijedi; može se reći, da su spomenuti grijesi histerijom kažnjeni« (Kneipp-Blätter 1914, str. 357).

Jednako su se izjavili, da čistoća izvan braka nimalo ne škodi zdravlju: Hegar, Gebhardt, Moebius. Ovaj zadnji naziva »gorim nego li kuga« onoga liječnika, koji bi protivno ustvrdio (Cfr. Schmitt A., Grundzüge der geschlechtlichen Sittlichkeit, str. 42). Dr. K. Scholl navodi, da svjedoče o zdravlju potpune suzdržljivosti i ovi liječnički auktoriteti i psihiatri: Gyurkoveckky, Curschmann, Oesterlen, Eulenburg, Arndt, Krafft-Ebing, Lewitt, Acton, Kornig, Löwenfeld (Jungfräulichkeit - ein christliches Lebensideal, s. 125).

Liječnik Dr. M. K. Savičević priznaje: »Najsigurnije je sredstvo da se ne dobiju venerične bolesti ne vršiti općenje nikako do ženidbe. To nije škodljivo za zdravlje. Od uzdržavanja ne proizlaze nikakove bolesti, ni tjelesne ni duševne. Naročito treba stati na put onome pričanju, kako baš liječnici preporučuju spolno općenje. To nije istina, jer gotovo svi liječnici svjetskoga glasa saglasni su u tome, da niti je škodljivo niti nemogućno niti nepotrebno uzdržanje od spolnog općenja« (Venerične bolesti i njihov uticaj na bračni život i porod, str. 44).

Dr. J. Božić govori u knjižici, koju je izdalo Zemaljsko povjerenstvo za suzbijanje veneričnih bolesti u Zagrebu: »Posve je krivo mišljenje, da je spolno općenje potrebno za zdravlje, jer liječničko iskustvo pokazuje, da uzdržavanje od spolnoga općenja nipošto ne škodi zdravlju. Spolnome ćemo se nagonu vrlo lako odrvati uz razuman način života. Tako su alkoholna pića upravo bič za uzbuđivanje spolnoga nagona. Pod razumnim načinom života razumijevamo u prvom redu umjerenost u jelu i piću, dovoljno vremena za spavanje, odmor, malo gimnastike i šetnje, a onda čuvanje duha od različnih erotičnih predodžbi« (str. 5).

U istoj knjižici nalazi se i članak Dr. J. Thierrya. I on veli: »Uzdržljivost od spolnoga općenja nije tjelesnom ustroju škodljiva« (str. 11). I liječnik Dr. Thaller je pisao g. 1918. u »Hrvatskoj njivi« (str. 319): »Spolna suzdržljivost nije ni iza dvadesete godine štetna po apstinenta. Mi ne poznajemo ni jedne bolesti, kojoj bi spolna suzdržljivost bila kriva. Što više, mi znademo, da se svi atleti i svi, koji se bave športom, za vrijeme treninga apstiniraju od spolnoga uživanja. Oni tako postaju jači, a ne bolesni. Da bi ti ljudi postajali zbog toga perverzni, perverzna je misao nešto nastranoga bečkoga nevrologa Freuda. Najiskusniji liječnici i svi, koji bez gotove teorije promatraju činjenice, vide, da je u životu upravo protivno. Nijesu oni, koji se zbilja seksualno apstiniraju, zato postali perverzni, nego oni, koji su se normalno seksusa nauživali, pa im ga je dosta i traže uvijek nešto novo, ili su opet pravi bolesnici«.

G. 1912. je održao Dr. med. Obermüllner u Linzu jedno predavanje, u kome je ustvrdio, da je nužno spolno općenje vrućim na-

ravima. O tome se je predavanju izrazio Fr. W. Förster, poznati pedagog, u javnom pismu 6. 4. 1913: »Comte je jednom rekao, da treba »živinarima (veterinerima) nazvati one liječnike, koji svoje savjete ograničuju na živinski dio čovjeka. I Dr. Obermüllner govori mladim ljudima, kao da su samo rađajuće životinje bez viših težnja za čistoćom, svladanjem sama sebe i viteštvom. On regbi ni ne sluti, da je čista savjest i utvrđeni karakter prava podloga zdravlja. Doći će vrijeme, kad će suzdržanje od svakog izvanbračnog spolnog općenja pripadati pojmu besprikornog čovjeka, kako je to kod apsolutne čistoće u novčanim pitanjima« (Dr. J. Gspann, Warum Celibat unserer Priester? str. 79). Isti se Förster u svojem djelu »Sexualethik und Sexualpädagogik« osvrnuo na ispad bečkoga profesora Freuda o seksualnom izvoru živčanih poremećenja i to posebnom poglavlju. On tu predbacuje Freudu, da njegova znanstvena metoda lako zaključuje »post hoc, ergo propter hoc«, pa nadovezuje: »Da se može ustanoviti higijeničko djelovanje seksualne astinence, trebalo bi uzeti u obzir ne samo eventualna neposredna higijenička djelovanja apstinence, nego i sve one daljne zdravstvene posljedice, kojima rađa veće ili manje gospodstvo čovjekovo nad tjelesnim i duševnim stanjima. Tako bi na pr. moglo veoma dobro biti, da neki čovjek po seksualnoj apstinenci dospije u stanovitu nervoznu krizu, no u zamjenu primi čvrstoću karaktera, koja ga osigurava od mnogo štetnijih vrsti utjecaja, koji rastvaraju živce. A s druge strane moglo bi se posve lako dogoditi, da koji čovjek časovito izbjegne, podavajući se seksualnom nagonu, stanovitim živčanim poteškoćama. Ali zato mogao bi da navuče slaboću volje, uslijed koje mogu da se razviju sve sakrivene patološke dispozicije. Ta slaba volja stavlja ga u situacije, koje djeluju neprispodobivo poraznije na živce nego li sve one malene ozlijede, čije izbjegavanje hoće čovjek da učini vrhovnim načelom svog seksualnog života. Freud ne vidi, da je sam problem higijene na ovom polju daleko kompliciraniji nego li se to može upoznati iz njegove teorije. Kulturni naime seksualni moral može biti na koncu konca higijenički korisniji nego čisto prirodni seksualni moral, koji uzima na oko samo neposredne posljedice, a mimoilazi eminentno higijensko znamenovanje, što ga u sebi kriju veliki neodoljivi ideali i duhovni životni ciljevi. Gladovat ili hraniti se samim krumpirom štetno je zdravlju. Pa ipak zahtjevamo od svih narodnih slojeva, da se sami zajedno sa svojima radije podvrgnu ovom oštećenju nego li da diraju u tuđe vlasništvo. Jer znademo, da bi se napokon gospodarska nevolja podigla beskrajno, kad već ne bi bilo čvrstoga reda u vlasništvu. I tu je dakle kulturni pravni red i za samo fizičko uzdržanje čovjekovo podnosljiviji nego prirodno stanje sveopćeg grabljenja. I materinstvo je puno higijenskih pogibelji i oštećenja. I materinska ljubav s njenim besanim noćima, njenom tjeskobom i njenom požrtvovnošću predstavlja doista direktnu opreku higijenskim zahtjevima života. Pa ipak mi smo sigurni, da sva ova oštećenja nikada ne će dovesti do izmjene vrijednosti s obzirom na poziv materinstva«.

Ove riječi Försterove neka budu i odgovor na primjetbu, da ipak ima po koji slučaj poteškoće uslijed suzdržljivosti. Tko hoće da bude suzdržljiv samo pomoću naravi i iz naravnih razloga, taj će se dakako brzo umoriti i previše napregnuti živce i lako je da ove pokvari. To se ne će tako lako dogoditi, ako upotrijebi i nadnaravna sredstva, kakovih nam kršćanstvo pruža i iz viših ideala Bogu za ljubav. Ako su Leonardo da Vinci, Michelangelo, Parazelsus, Pascal, Kant, Beethoven mogli ostati neoženjeni i uzdržljivi poradi znanosti ili umjetnosti, jer ih je zaokupljala viša ideja, zašto da to ne mogu drugi postići pomoću sakramenata, žive vjere, molitve, uopće nadnaravnih motiva i sredstava? I Bogu hvala, ima u Crkvi i muževa i žena, koji to i djelom pokazuju da je moguće. Tko je slobodan prema Božjim i crkvenim zakonima, može da sklopi i ženidbu, ali je svatko dužan da prije nje živi čisto. Nema zakona, koji bi ma koga, pojedinački uzevši ljude, silio na ženidbu, ali nema ni vlasti, koja bi ga mogla riješiti dužnosti suzdržljivosti prije ženidbe. I narav se sama pobrinula, da suzdržljivost obilno naplati većom energijom drugih tjelesnih funkcija i još više duševnih, kako su to iznijeli i psiholozi i pedagozi i liječnici. Suzdržljivost je mjenica, koja se isplaćuje na ovom i drugom svijetu. **A. A.**

KAT. LITURGIJA I NEKOJI OBRAĆENICI.

Liturgija duboko djeluje na ljudske duše i mnogi se ljudi pod njenim uplivom i obratiše na katolicizam. Taj je upliv ona vršila kroz sve vijekove. Citiramo list prvaka francuskih helenista Lancelota, koji opisuje obred oblačenja jedne Klarise:

»Kad sam je ugledao, gdje se pojavila do rešetke, obučena u svoje redovničko odijelo, opasana debelom uzicom, bosonoga, s trnovom krunom na glavi, s križem u jednoj a s gorućom svijećom u drugoj ruci, **priznajem, da me je taj prizor dirnuo,** jer nigda nisam prisustvovao takovim obredima. **I tako me zanijelo** vanredno njezino veselje, koje joj se odsijevalo s lica, te sam ušao u se i videći je u nekom raju, dok sam ja još živio u svijetu, **udarih u silan plač** i nijesam znao, gdje sam (Sainte-Beuve, Port-Royal II., p. 272. — V. Kat. List, od 16. VIII. 1923., p. 395.).

Vrlo veliki promatrač i romanopisac **Le Sage** prikazuje u svome, inače vrlo sumnjivom romanu **Fil Blas,** upliv liturgije na dva lopova. Možda si sam Le Sage nije bio svijestan zamašitog značenja riječi, koje je napisao. Njegovo je oštro oko zapazilo taj upliv, ali jamačno nije znao, kako je njegova konstatacija najljepši hvalospjev kat. liturgiji, kojom se Bog poslužio, da takne duše grješnika

i da ih tako privuče u svoj očinski zagrljaj:

»Slučaj htjede, te uđemo u Kartuzijansku crkvu upravo kada su monasi u koru pjevali psalme . . . mi slušamo i stanemo sanjariti što je za nas bilo spasonosno. Lamela, reče mi don Rafael, kada smo bili izvan crkve, kako ti je nakon onoga, što smo čuli i vidjeli? Što se mene tiče, ne mogu ti zatajiti, ja sam nemiran. Nešto me nepoznato dira, po prvi put si u životu predbacujem svoje pogreške. I meni je isto tako, odgovorim mu ja, moja se zla djela, koja sam počinio, dižu u ovome času proti meni; i moje srce, koje nije nikada osjetilo grižnje savjesti, sad je kao izgriženo! Ah! Dragi Ambrozije, nadoda moj drug, mi smo dvije zalutale ovce, koje Otac nebeski hoće iz smilovanja natrag da dovede u tor. (Le Sage, Gil Blas X/6. p. 454.).

Ovim je zadnjim riječima pisac barapskog vremena »Gil Blas« izrekao sav problem liturgije i obraćenja: Kod obraćenika, koje ćemo odmah citirati, vidjet ćemo, da Otac nebeski hoće da zalutale ovce iz smilovanja natrag dovede u svoj tor. Evo ispovijesti protestantskog teologa Baviera, čiji opis obraćenja spada među najbolja djela ove ruke:

»Kao što se nijesam razumio u geste i u položaje, to mi se je misa, kojoj sam pribivao jedan ili dva puta, pričinila nenaravnom i nešto teatralnim obredom, i ponosno sam uspoređivao isprazni sjaj katolicizma s našim protestanskim bogoslužjem u duhu i u istini«. (Mainage, Tèmoins du Renouveau catholique, p. 173—174.).

»Kupio sam si mali misal i ljepota me je rimske liturgije osvojila. Katoličke su molitve bile istodobno gorljivije i nježnije. Misal je rimski bio veliki hvalospjev obožavanja ljubavi, koji je malo sličio našoj liturgiji« (Ibid. p. 191—192).

Isto tako je Huysmann, dekadentni i perverzni Huysmann; Huysmann, učenik Zole, usred moralnog kala u kojemu je živio i osjećao, da na njega djeluje liturgija, a poglavito gregorijansko pjevanje. Evo kako nam ovaj rafinirani umjetnički kritik opisuje svoje dojmove prije obraćenja:

». . . prisustvujući obredima osjećao je samo neku malu jezu i ono malo drhtanje, koje se javlja nakon slušanja ili gledanja kojeg lijepog djela« (Huysmans. A Rebours, p. XXII.

»Koliko li puta des Esseintes nije bio šćepan i pognut od neodoljivog vjetra, kada se je **Christus factus est** gregorijanskog pijeva podigao u lađi, čiji su stupovi drhtali u oblacima tamjana. Ali je poglavito osjećao neizrecivu radost slušajući koral«. (Ibid. p. 268).

Huysmans još uvijek govori prije obraćenja: »Uspoređujući ovo veličanstveno pjevanje, koje je stvorio nepristrani, anonimni genij Crkve . . . svaka mu se je druga religiozna glazba činila profanom . . . Odsele, odlučno protivnik . . . ovog provaljivanja svjetske umjetnosti u liturgijsku umjetnost, des Esseintes (Huysmans) je izbjegavao ova sumnjiva djela«. (Ibid. p. 270).

Oduševljeni pristaša Gregorijanskoga pjevanja, Huysmans se je obratio iz čisto umjetničkih razloga: uvjerio se je, da ljepota Gregorijanske glazbe ne nosi na sebi pečat ljudskih tvorevina:

»Bog me je iznenada zgrabio i povratio me Crkvi, služeći se mojom ljubavlju k umjetnosti, mistici, liturgiji, koralu«. (Huysmans, Cathèdrale, p. 472).

Isto se je tako obratio Paul Claudel, veliki francuski pjesnik. Čiju su »**Blagovijest**« izvodili i u zagrebačkom kazalištu. Evo što nam on veli o svojem liturgijskom obraćenju.

»U takvom sam raspoloženju . . . pribivao, s osrednjim veseljem, svečanoj misi. Ne imajući boljega posla, povratim se i k Vesperama. Djeca u bijelim odijelima i đaci malog sjemeništa Saint-Nicolas-du-Chardonet, pjevahu (što kasnije saznadoh) Magnificat . . . I u tom se času desi događaj, koji nadvisuje cijeli moj život. U jednom trenu moje srce bilo ganuto i **ja povjerovah.** Povjerovah tako silno, s tolikim uznesenjem cijelog moga bića, tako snažno uvjeren, s tolikom izvjesnošću, te je nestalo i najmanje sumnje. Suze i jecaji nadođoše i nježni je pijev »Adeste« povisio još moje uzbuđenje« (Mainage, Les Tèmsins du Renouveau catholique, p. 66.).

Claudel se je obratio kod pjevanja Magnificata, a Coppée tvrdi, da bi ceremonija **Pepelnice** morala obratiti i najzagriženijeg bezvjerca, kada bi joj ovaj pribivao s iskrenom nakanom:

»Gledalac će biti ganut. Gledajući gdje se meće na njihove glave pepeo, koji možda sadržaje prema Hamletovim riječima atom Aleksandra ili Cesara i predočuje u neku ruku sliku tolikih razorenih civilizacija, tolikih ponestalih naroda, sjetit će se, da je povijest jedan dugački krik boli, da se je posvuda i uvijek usud slabih i malenih jedva mogao podnijeti i da nisu nikada našli boljih olakšica za svoje patnje nego li dignuvši oči k nebu. U ovom bi vjerskome zraku, pred ovim siromašima u molitvi, nevjernik . . . povjerovao u Isusa Krista«. (Coppée, Bonne Souffrance, p. 217.).

A siromašni je lirik Paul Verlaine spjevao, kao i Claudel (Corona Benignitatis Anni Dei) iza njega, cijeli liturgijski ciklus pjesama (Liturgies intmes). U svojoj je slabosti slutio snagu liturgije i izrazio svoju nadu, da će ga ona spasti iz bijede iz koje se nije mogao da izvuče:

»O moeurs plus intimes du culte,
Eh oui, c'est encore vous, en dépit de l' insulte,
Qui nous sauvez peut-être, à tel moment donné.«

O običaji vrlo tajni obredâ
Da, to ste opet vi, usprkos napadajima,
Koji ćete nas možda spasti u jednom određenom času.

Dr. I. Merz.

PIJO XI. O KATOLIČKOJ POLITIČKOJ AKCIJI.

Sveta je Stolica davala uvijek smjernice katolicima za njihov katolički rad. Svi znamo za velike enciklike Leona XIII., za njegove upute francuskim katolicima da priznaju republiku i t. d. To je pravo papino, koje on ima od samoga Boga, kao naučitelj sveukupne Crkve. Ove se smjernice odnose u toliko na politiku, u koliko je ta u savezu s vjerom i ćudoređem. Naravski, da to nijesu nepogrešive definicije ex cathedra, ali su ipak za katolički »sentire cum Ecclesia« pravila »iudicandi tutoque agendi« (Noldin).

Sadanji je Papa Pijo XI. dao talijanskim katolicima vrlo često direktive za njihov katolički rad. Poglavito je žalio, što su se katolici međusobno trli radi političkih razmirica. Da sačuva jedinstveni kršćanski front odijelio je posve Katoličku Akciju od Pučke stranke i pokazao je, po kojim se oni načelima moraju u politici ravnati, ako žele, da i na tom području budu složni u korist vjere i ćudoređa, Papa je pokazao kako će Katolička Akcija i Katolička Politička Akcija radeći svak u svom djelokrugu pomoći tal. narodu, da postigne vremenitu i vječnu sreću.

Donosimo s toga u prijevodu govor, što ga je održao talijanskim sveučilištarcima dne 8. septembra o. g. i tal. svećenicima od Apostolata molitve dne 18. septembra, te jednu novu okružnicu kardinala Gasparria, koja se odnosi na taj predmet. Glavne misli tih govora i te okružnice precizira Osservatore u jednom svom načelnom članku, što ga također donosimo u izvacima.

1. Govor Pape Pija XI. Talij. katol. sveučilištarcima od 8. IX. 1924.

Ne prolazi dan, gdje ne bismo imali da se zahvalimo Bogu za utjehe, koje izviru sve oko Nas, kao iz jednog divnog vrela, iz ovog prekrasnog saveza osoba, ustanova i organizacija kao što je **Katolička Akcija.** Ali kada, potaknuti jednom očinskom instinktivnom brižljivošću, pozornije gledamo oko Nas, to otkrivamo više činjenica koje i ako ne zadaju pravu bol, to su ipak povodom **velikih** brigâ.

Čini nam se da vidimo gdje niču ovdje i ondje ideje i mišljenja, držanja i kretnje, koje kao da nijesu učinjene da Nas umire.

Netko veli, na primjer: Sveti se Otac ne bi trebao baviti politikom. On bi nam trebao ostaviti slobodne ruke. Ne trebamo upute . . .« Ali kada se politika približava oltaru i vjeri, Crkva i Papa, koji je predstavlja, imaju ne samo pravo već i dužnost da daju upute i smjernice, **koje sami katolici imaju pravo da traže i dužnost da slijede.** Tako je eto najveća politička smjernica bila zacrtana od Učitelja, kada je rekao: »**Reddite Caesari quae sunt** Caesaris, Deo quae sunt Dei«, i isto su se tako apostoli doticali najtežih političkih pitanja, kada su naučavali: »Omnis potestas a Deo«.

Ali eto drugih gdje se tuže, što Papa dozvoljava premalo politike Katoličkoj Akciji.

Sinovi moji, istina je jasna iako nije uvijek laka, jer jasan i lak nijesu sinonimi i nema istine, koja bi bila tako jasna, da ne bi mogla biti zasjenjena. Manzoni je što više govorio, sa svojom običajnom istančanošću, da bi netko i u geometrijsko pravilo o kutevima trokuta jednakim dvjema ravnim crtama posumnjao, kada bi ovo imalo posljedice za praktični život.

Mi ne bismo trebali osjećati potrebu da naglasimo ovo pitanje, jer smo uvijek govorili na isti način; **što se tiče politike poradi politike, političke borbe i politike stranke, Katolička se Akcija u ovu ne treba i ne može miješati, upravo zato što je katolička.** Treba li dakle potpunoma isključiti politiku? Ne, ali vas Mi podsjećamo, vas, mladež, što smo rekli prvi puta kada smo primili katoličku omladinu u dvorištu sv. Zampara. (Taj se govor nalazi u »Zlatnoj knjizi« orlova). Politika u svoje vrijeme, kada i kako treba; i neka se njom bavi, tko je za to pozvan (qui de droit), nakon zgodne priprave, priprave potpune, vjerske, umne, ekonomske, socijalne, napokon priprave što si je temeljitiju možemo uopće zamisliti, jer Katolička Akcija, iako sama ne djeluje politički, **hoće da poduči katolike, kako će se politikom najbolje poslužiti:** što su dužni činiti dobri građani uopće, a posebice katolici, budući da sâmo ispovijedanje katoličke vjere od njih traži da budu najbolji građani.

To je priprava, koju iziskuje svaki stalež. Tko hoće, da se bavi politikom ne može izbjeći dužnosti da se za nju temeljito pripravi.

Sjećamo se, da smo poznavali mnogo članova starog njemačkog Centruma, koji su imali u svom stanu teološku biblioteku, koja iako ne bi dostajala to bi ipak bila hvalevrijedna što više i za jednog svećenika. Ova biblioteka isto tako nije manjkala u sjedištu svake grupe. I tako se je desilo, da se je Bismarck zaustavio zaprepašćen pred tim katolicima, ako bi se kojom prilikom zaletio na vjersko područje.

»Ali kod nas kola odviše ideja, koje pokazuju opasni manjak priprave. Kaže se na pr. da je, želi li se surađivati s jednim zlom, dovoljan koji mu drago razlog općeg dobra. Ali je to posve krivo: jedna se takova kooperacija (koja, samo se to po sebi razumije, može da bude samo materijalna) može da opravda samo **neizbježivom nuždom ili da se spriječi još veće zlo.**

Navodi se još suradnja katolika i socijalista drugih naroda, ali se pobrkavaju uslijed male vježbe u razlikovanju (distingviranju)

posve raznolike prilike. Bez obzira na razliku okoline i uvjeta historijskih, političkih i vjerskih, druga je stvar, ako se nalazimo nasuprot jednoj stranci, koja je već došla do vlasti, a druga opet, ako prokrčimo put toj stranci, da olakšamo njezin dolazak (do vlasti). Prilike su bitno različite.

I zaista je bolno srcu Oca, kada gleda dobre sinove i dobre katolike, kako su podijeljeni i kako se bore jedni protiv drugima. Zašto u ime katoličkih interesa siliti ili se držati prisiljenim da se pristaje uz program tamo, gdje bi taj program, budući da je akonfesionalan, sam po sebi dovodio do toga, da se ne vodi račun o katoličkoj konfesiji? (Perche in nome degl' interessi cattolici, obligare o ritenersi obligati ad aderire là dove si fa programma di una aconfessionalità, che per sé, potrebbe prescindere anche della confessione cattolica?)

Isto tako nije dobro kada katolici učine od nasilja jedan sistem i da ovjekovječe njihove prijetnje nastavljajući time da miješaju i poistovjetuju opće dobro s dobrom pojedinca; isto tako kao što nije dobro kada potpomažu jedno stanje stvari i raspoloženje, koji mora da dovede do bolnih protuslovlja i do sudbonosnih posljedica po opće dobro.

Zar ne bi bilo mnogo korisnije, zar ne bi bila potrebna dužnost za katolike da postave kao temelj svakoj svojoj djelatnosti, što više i političkoj, velika načela vjere i religije, koja ispovijedaju, i ispod kojih se ni jedan dio njihovog života ne može i ne smije da izmakne? (Non sarebbe piu proficuo, anzi necessario e doveroso per tutti i cattolici mettere a base di ogni loro attivita, anche politica, i grandi principi della fede e della religione, che professano e dai quali nessun a parte della loro vita puo e deve sotrarsi?)

Evo, što vi razumijete, vi, koji se tako ozbiljno pripravljate za javni život. Učinit ćete dobro djelo odnoseći ove očinske riječi povjerenja onamo, gdje mislite da bi se mogle dobro primiti i gdje će učiniti neko dobro. To će znati da uoči i učini vaša prosvijećena ljubav, koju pomaže vaš žar, što je već tako apostolski.

Govor P. Pija XI. tal. svećenstvu Apostolata mol. dne 18. IX. 1924.

»Ako mi svećenici — Božansko Srce Isusovo nas to naučava — želimo da činimo, što Gospod od nas traži, to moramo raditi jedino i isključivo na slavu Božju i za spas duša. Ako smo to učinili, to smo sve učinili; to je naša zadaća i naše poslanje. To je djelokrug rada, koji nama pripada, a isto tako poglavito i ondje, gdje se radi o općem narodnom blagostanju. Radi li se o osobnoj sreći, to neka se razviju u svakom pojedincu sve njegove sposobnosti do najvećeg stupnja. Radi li se o općem dobru, to je razumljivo, da valja da dođe do **podjele posla**, ne želimo li da mu mnogo toga uzmanjka. **Finansijer neka se bavi novcem, trgovac poslovima, industrijalac industrijom, seljak obrađivanjem zemlje, vojnici obranom zemlje,**

sposobni i zakonito izabrani građani državnim poslovima. To je temeljno pravilo, bez kojeg se ne može da djeluje. To naravno ne znači, da se svi drugi, a među njima i svećenici, ne trebaju da brinu za politiku. Upravo ova, zato što se odnosi na javno dobro, mora da bude predmetom djelotvorne ljubavi, koja mora da je to veća, što je javno dobro veće i što imade veću važnost.

I svećenici mogu i trebaju da također i ovdje sudjeluju na izravan način, bilo dajući primjer kako se savjesno vrše prava i ispunjavaju dužnosti, što im pripadaju, bilo da prema zakonima Božjim i Crkve prosvjetljuju i rvnaju mijenjem (Gesinnung) građana. Ali to, što dužnost ljubavi traži od svećenika poradi općeg dobra, ne će moći da izvrše, ako taj posao, koji im je milost Božja posebice dala, ne budu vršili na čast Božju i za spas duša. Ako tako djeluju, to na najplemenitiji, najdragocjeniji način rade za opće, socijalno i političko dobro. Razlog je tomu što su interesi Božji i duša najviši i najdublji, temelj i kruna svih ostalih, nepopustivi preduvjet, jedino sigurna sankcija svega onoga, što se uopće može zamisliti ili učiniti za opće dobro.

Ako mi svećenici ne ispunimo ovu zadaću, to je ne će nitko drugi izvršiti. Svi drugi će bolje, nego li bismo mi to mogli, druge stvari izvršiti, jer su slobodni od svih onih svetih zapreka, koje nam donosi svećenički stalež. Potpuni se istiniti smisao Apostolovih riječi »**nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus**« (Nitko tko vojuje za Boga ne povezuje se s vremenitim poslovima) odnosi na političke borbe, na izrazite stranačke prepirke, kako ih svijet sa sobom donosi. (Kipa od 26. IX. 1924).

Okružnica kard. Gasparria o polit. akciji talij. klera.

U vezi s okružnicom od 12. veljače, kojemu je bio priložen cirkular kardinala Laurentia, htio bih da svratim pozornost talijanskih biskupa na osobite političke prilike sadašnjega časa, koje iziskuju još veću opreznost i disciplinu svjetskog i redovničkog klera.

Jer je u Italiji uzrujanost duhova radi savremenih političkih borbi tako velika, to je nemoguće, da svećenik, koji po volji Božjoj imade zadaću da naviješta mir i ljubav, na ikoji način radi u jednoj političkoj stranci. Njegovo sudjelovanje u političkim borbama ne bi bilo bez opasnosti za njegovu osobu i za Crkvu.

Ali to ne brani da svećenik može slobodno, na veće dobro vjere i društva, vršiti svoja građanska prava.

Pozivljemo biskupe da nad tim bdiju, da bez razlike s v i svećeniti svjetskog i redovničkog klera budu izvan i iznad svih političkih stranaka i da poglavito ne surađuju u stranačkim listovima.

U tu svrhu prilažemo ovome listu dva zadnja govora svetoga Oca, što ih je održao katoličkim sveučilištarcima i svećenstvu apostolata molitve. — Kardinal Gasparri. (K. od 3. X. 1924).

3. »Osservatore cattolico« o katoličkoj akciji.

U slijedećim ćemo navodima ukratko opetovati smisao ovih (papinih) dokumenata, koji obnavljaju samo naredbe i upute držanja, kao što su već bile objelodanjene u sličnim prilikama i opet bile istaknute u barem 4 okružnice zadnjih godina.

1. Sveta Stolica stoji izvan i iznad svih stranačkih borba i sveta Stolica nije sustala da opetuje ovo načelo.

2. Također se Katolička Akcija i sve organizacije, koje od nje ovise, mora da postavi izvan i iznad svih političkih stranaka. Ova stoji dakle po strani svim nasiljima i izgredima, potjecali ovi od vladajuće stranke ili od opozicije. Ipak opravdani otpor katolika proti svim nasiljima ne će nikada uzmanjkati. Ali se taj ne smije zamijeniti razbijačkim (umsturzlerisch) otporom njihovih neprijatelja, koji pobijaju nasilje nasiljem (die an Stelle der Gewalt wieder die Gewalt setzen). To je jasni smisao papinog govora, što ga je upravio katoličkim sveučilištarcima, čija je organizacija učlanjena u Katoličkoj Akciji. Ovo ustanovljenje, koje je papa upravio na svoje sabrane sinove, obnavlja samo ono, koje se je učinilo već u više navrata organizacijama i vođama Katoličke Akcije. Uvijek se je tražilo, da Kat. Akcija (a protivnici su drugo tražili, da je uzmognu lakše uništiti) na nikoji način ne djeluje kao politička organizacija.

3. Iz još jačih razloga ne smiju svećenici, ti službenici ljubavi i mira, sudjelovati u sadašnjim prepirkama. Radi toga oni ne smiju također surađivati kod nikojih stranačkih novina. Razlozi su tome u dostojanstvu njihove službe, u zadaći, koja sve obuhvata i u obziru prema neoskvrnjenosti njihove osobe i njihovih vjernika. Ovo je smisao govora svetoga Oca na svećenike od apostolata molitve i slijedeće okružnice biskupima. Ali se u obim dokumentima veli, da članovi svjetskog i redovn. klera imaju potpunu slobodu u vršenju svojih građanskih prava prema mjerilu svoje savjesti. Vršenje je ovih prava u neku ruku njihova dužnost, iako je ova podređena svetijim pravima i dužnostima svećeničkog staleža. Ne samo izvršivanja ovih dužnosti, već i načina kako se to ima da čini i prije svega odnošaja svećenika prema novinarstvu, dotaknuo se je Sveti Otac u svom napomenutom govoru, kada je rekao: »I svećenici smiju i trebaju surađivati kod javnih stvari, bilo primjenom savjesnog vršenja svojih vlastitih dužnosti, bilo da ravnaju i prosvijetljuju savjesti prema nepogrješivim odredbama zakona Božjeg i njegove Crkve.« Ova je svećenička djelatnost ravnanja i prosvijetljivanja i savjetovanja, uvijek ujedinjivanja i pomirivanja, upravo ona, koja je potrebna u ovo burno doba. Ova je također i najdostojanstvenija i najbolje odgovara svećeniku. Ova će također u sadašnjim prepirkama biti najkorisnija Crkvi i katoličkim svjetovnjacima, štoviše cijelom građanskom društvu i dobro će doći i onim

protivnicima, koji sada s toliko nerazumijevanja na nju napadaju i koji je kleveću.

Jasno je radi toga, da je obveza prema ovim načelima od toga daleko udaljena, da potpomaže ovu ili onu stranku, već ona ide jedino za tim da, djelujući izvan svake stranke i svake političke prepirke, radi za opće dobro«. (Osserv. romano od 5. X. 1924). **M.**

MEDALJONI NAŠIH VREMENA. — WILSON.

Iza Lenjina Wilson. Iza doktrinarca komunizma doktrinarac humaniteta. Iza proroka internacijonalnog proletarijata tumač internacijonalne buržoazije. Iza gospodara mrtvog Kremla nekadašnji gospodar »bijele kuće«.

. . . Mrtvački ples. Od režisera svjetskog kazališta zadnjih deset godina dolazi jedan za drugim na red. Kitchner, Salandra, car Nikola . . . sad k jednom sad k drugom pristupa blijedi svirač i svira za zadnji polazak. Ne put Versaillesa, Ženevre, Genove, Lausanne ili Parisa, Londona, Berlina; ne, nešto dalje. Ne samo preko velike vode izmed dvaju kontinenata, »ne«, nego put daleke obale, tamo gore, gdje mi više ne sudimo, nego nama se sudi . . . Misao o Nasu, u kom će Wilson biti suđen, čudnovato nas se domlje. Tu nemaju glasa ministri predsjednici, parlamenti, velika štampa, konferencije; nitko od njih nema zadnju riječ. Tu ne odlučuju plave, žute i zelene knjige, nego knjiga Vječnog sveznanja. Samo ustrpljivosti! Lenjin, Wilson . . . nehotice pomišljamo na nastavak. Svi će doći na red. Mogu oni zanijekati Gospodina Boga u mirovnim dokumentima novije dobe rado i izbjegavaju ovo ime — ali ne mogu zanijekati njegova glasnika, smrt.

Kod Wilsona mislimo najprije na 14 tačaka. Nijesmo li odahnuli, kad su do nas doprle kao Spasiteljeve riječi? Rijetko su kada toliki milijuni toliko očekivali od jednog čovjeka. A danas? Nikada nije ni o jednom ratniku ili mirotvorcu, izrečeno toliko protuslovnih tvrdnja koliko o Wilsonu. Jednima je on bio varalica, utopista, ili idiot; drugima je bio ideal prijatelja mira. Jedni su ga držali za uvaženog političara, drugi kazaše, da su i njega lukaviji prevarili. Oni vele, da je dobro mislio za Evropu, ali da je malo znao francuski i još manje geografiju starog dijela zemlje. Ovi nadodavaju ovo zadnje i smiješe se pri tome svijesno i gorko. Ako izmed mnogih njegovih vijesti, nazdravica i govora, sakupimo najbolje, onda će biti u sredini riječ: Mir i pomirenje. Woodrow Wilson bio je vjesnik humanitetnog ideala u doba svjetskog rata. On je državnik u toliko, u koliko je to njegov ideal.

Wilsonov je pacifizam čedo lože, kojoj je i sam pripadao. On je pripadao onoj loži, koja se je tvrdo i nepokolebivo držala kroz sve revolucije i ratove mudrosti jednog Voltaira, Diderta i Rousseaua i bila im je rado moćnim institutom za propagandu. On je pripadao onoj loži, koja je s ljudskim pravima slobode, jednakosti i bratstva iz g. 1789. uzveličavala i onaj pacifizam, koga bismo naprama kršćanskom pacifizmu mogli nazvati sakristijom uz svjetsku crkvu, te izreći onu poslovicu: gdje Bog gradi Crkvu, tamo đavo priloži svoju sakristiju.

Humanitet, kako je poznato, znači čovječanstvo. Rousseau je smišljao, da ovo čovječanstvo digne u svijetu i osigura na tlu čiste prirode. Njegova je upravo temeljna misao, da je čovjek po sebi dobar. Treba ga samo odgojiti nešto malo prema prirodi, pak će iz njega već anđeo izrasti. Treba samo da razum dođe do pobjede, pak će doskora nestati ratovanja. I ovom se je evanđelju oduševljeno pridružio vas liberalizam prošlog vijeka, da tako ugodna zemaljska kultura zamijeni teško postizivo nebo kršćanâ. Dok se nije pojavila era politike sile, velikih trusteva i svjetskog rata. Dokle pod grozotama i bestijalnostima, kakovih ni poganstvo nije doživjelo, ljudi ne uvidješe, da čovjek po prirodi jednostavno nije tako dobar, nego da su u njemu strasti, koje zabacuju svaki razum; a trebamo pomoći odozgo, jesmo li radi da opet ne upadnemo u divljaštvo i kanibalizam. Tad se sruši sitna sakristija, ljudska pronicavost i vražja varka, sve to položeno pokraj divne mirovne zgrade Gospodina Boga. Himna kulture pređe u žalobnu Jeremijadu. Čovječanstvo se probudi iz opitosti. Ipak preostadoše još nekoji, koji se ne dadu poučiti ni obratiti, nego sjedoše na porušeno kamenje i počeše, dalje da govore o miru bez Boga i zanose se i dalje mirovnim napjevima, dok naokolo riče raspuštena menažerija. U ove proroke propadajućeg svijeta i humaniteta ide i Woodrow Wilson. Može biti da se to čini nekima tragično ili komično; pa opet jest tako. Većinu njegovih navještanja čitaš kao da nikada nijesu bili svjetski rat i revolucija!

Wilson i Lenjin ... Još je plodonosnija opreka: Wilson i Benedikt XV. Obojica su apostoli mira. Kakav će to biti susretaj, kad se gore sastanu! Tako je u neizmjerno dubljem smislu Krist susreo kulturni ideal farizeja i saduceja, koji ga pribiše na križ. Tako je Franjo susreo poglavice bogatih talijanskih republika. Tako će se do konca susretati križ s knezovima ovog svijeta.

Fridrik Muckermann D. I.

CRKVENI ODASLANIK U KATOLIČKIM DRUŠTVIMA.

10. rujna je pastoralna konferencija u Kamniku poprimila u tom pogledu ove resolucije: 1. Jer je svećenik zastupnik Crkve u župi, odgovoran je za sve vjersko i moralno življenje, pa zato ima pravo i dužnost nadzirati svaki vjerski i moralni pokret u župi. 2. U svim katoličkim omladinskim organizacijama, dakle i kod orlova i orlica, svećenik neka bude kao duhovni pastir duhovni vođa i neka imade odlučnu riječ u svim vjersko-moralnim pitanjima. Iz toga slijedi, da mora svećenik kao duhovni vođa biti u upravi s pravom glasa u svim omladinskim organizacijama. 3. U vjersko-moralnom pogledu svećenik mora biti odlučni censor igara. Bez njegove censure, posebne i tehničke, ne smije se davati nijedna igra.

KATOLIČKE SMJERNICE NAČELA I RADA.

LUKSUS I RASIPNOST. Breslavski nadbiskup, kardinal Bertram, objelodanio je pastirsko pismo u ime njemačkih biskupa, koji su se ljeti 1924. bili sastali u Fuldi. Tu i ovo veli: »U ovo kritično doba ništa tako loše ne djeluje kao luksus, rasipnost i težnja za užicima, bilo da se to javlja kod množine ili pojedinaca; bilo da jedan bogataš baca velike svote, bilo da mladi radnik žrtvuje svoju sedmičnu nadnicu. Takov postupak potkapa narodnu snagu i savjest puka, pa izazivlje ogorčenost kod onih stotina tisuća, koje je nezgoda bez njihove krivnje bacila u skrajno siromaštvo. Takav dakle postupak dovodi već po sebi razdvojenje narodnih slojeva. To je razdvojenje još pogibeljnije, ako su poslodavci bez srca prema siromašnim radnicima«.

NJEMAČKI BISKUPI O NEKIM KATOLIČKIM ORGANIZACIJAMA. Njemački su biskupi na sastanku 19. 8. 1924. u Fuldi primili više molbi, kojima razne organizacije katoličke (Jungdeutscher-Orden, Stahlhelm) mole, neka bi episkopat izjavio, da je katolicima pristup u te organizacije dozvoljen i bez prigovora (einwandfrei). Na to je prečasni episkopat odgovorio: »Nije stvar episkopata, da svakom udruženju s lijepim pravilima) ili organizaciji (koja se osnuje s lijepim pravilima a njegov razvitak nije još poznat) dade izjavu kao preporuku ili sredstvo za sticanje novih članova. Biskupska konferencija u Fuldi ne će da izjavi, e je pristup u gore spomenute organizacije bez prigovora; dapače ima važnih razloga, da pozove katolike neka podupru katolička udruženja, od crkvene vlasti odobrena, i k njima neka pristupe. Što prije spomenute organizacije izjavljuju, da teže hvale vrijednim ciljevima glede rodoljubnog odgoja, usavršenja i ćudorednog školovanja mladeži: to već pružaju katolička udruženja. No ima i još viših zadataka, koji su iznad navedenih te su za mladež naših dana skroz važni. A to su religiozni zadaci u najširem smislu. Te zadatke ne mogu ispuniti one nove organizacije. Stoga svi biskupi srdačno opominju katoličku mladež: da stupi u katolička udruženja, koje je katolička Crkva najvruće preporučila radi njihova blagoslovnog djelovanja. Svećenicima nije dana dozvola, da stupe u gore spomenute organizacije«.

POTREBA NADNARAVNOG DUHA u mladenačkim organizacijama. 9. 5. 1924. kardinal je Gasparri u ime sv. Oca pape upravio pismo M. Floryu, predsjedniku udruženja katoličke omladine (Action catholique de la Jeunesse française) kao odgovor na izvještaj o radu tog udruženja. Ovo udruženje broji oko 140.000 članova; duhovnik mu je O. Corbille D. I., pa radi oko preporoda obitelji i ljudskog društva pomoću mladih ljudi i to tako, da najprije iz njih stvori elitu, apostole i prave vođe. U tom pismu veli kardinal: »Vi hoćete da pripravite pojedince tako te postanu kršćani poučeni, uvjereni, puni apostolskog duha, koji će pod vodstvom episkopata i svećenika biti dragocjeni pomoćnici u širenju evanđelja i preporodu društva. Ali da uskisne masa, potreban je jaki kvasac. Stoga će i djelo vaših mladih ljudi biti uspješno prema tome, koliko će oni sami biti ljudi nadnaravnog duha. To će i biti, jer je kod vas u časti vjerska pouka, česta sv. pričest (toli moćna zaštita u toj dobi) i zatvorene Duhovne vježbe. Jasno je, da vam mora biti prvi vaš cilj duboka kršćanska formacija pojedinca, jer ona jamči za uspješan upliv u okolini, gdje će razviti svoje djelovanje«. Slično je bodrio talijansku katoličku omladinu pok. papa Benedikt XV., kada je ova hodočastila u Rim i oko njega se okupila u vatikanskom vrtu 4. 9. 1921. na broju 40 do 50.000 iz sve Italije.

ŠKOLSKA MISA. U Njemačkoj je običaj, da 2 puta u sedmici, osim nedjelje, prisustvuju učitelji i učenici osnovnih i viših škola sv. misi posebnoj, za koje mole svoje posebne molitve i pjevaju. Iza revolucije g. 1918. država je tražila da to dokine. 14. V. 1924. kardinal Schulte, nadbiskup Kölnski upravio je

pismo svećenicima, učiteljima i odgojiteljima: »Školska je misa u našim osnovnim i višim školama sveti i stari običaj u Njemačkoj, koji nam je neizmjerno dobra donio. To je posebna ustanova u Njemačkoj, pa su nam druga mjesta katolička to zavidjela. Na euharistijskom kongresu u Kölnu g. 1909. više je govornika stranih jasno posvjedočilo svoj duboki dojam, koji su oćutjeli prisustvujući u katedrali školskim misama, koje su obično gotovo po svim crkvama i kojima prisustvuju i učitelji. Kad sam po prvi puta posjetio sv. Oca Pija XI. on mi reče kako je pred 15 godina za hladnog jutra u mjesecu veljači prolazio ulicama Kölna; za nj je bilo pravo veselje, kad je prisustvovao sv. misama t. zv. školskim, gdje su učitelji i učenici dušobudnom pobožnošću skupa molili i pjevali! On je tu praksu nazvao najdragocjenijom, koju on poznaje, pa je iza povratka iz Kölna odlučio da taj običaj propagira u milanskoj diocesi. Revolucija je zadala teški udarac ovoj časnoj tradiciji, skroz katoličkoj i njemačkoj. Revolucija širi zapravo nepokornost i indiferentizam, kad se ne obzire na našu baštinu vjersku i moralnu, osobito u višim školama. Moja je dužnost kao pastira, da čuvam običaje i ustanove katoličke, te da ne budem neaktivni svjedok gledajući kako se obaraju. Dužan sam, obratiti se roditeljima te ih usrdno poticati, neka si djecu savjesno šalju školskoj misi. Srdačno molim učitelje i odgojitelje katoličke, neka vruće prionu i održe i propagiraju ovu misu. Malo koju ustanovu kao ovu mogu usvojiti školska pravila i malo je važniji i odlučniji koji primjer i sudjelovanje svih, koji sa svećenikom nose odgovornost za katolički odgoj naše omladine. Očekujem od katoličkih organizacija učenika i učenica; da će se one pobrinuti te se održi i propagira školska misa, pa tako nijedna njihova pojedinačka vježba ni u jednom slučaju ne bude zapriječom redovitom prisustvu rečene mise«.

NEDJELJNI POČINAK. Mgr. Castel, biskup Tulle (Francuska) izdao je na vjernike 19. 3. 1924. ovo pastirsko pismo: Sa žalošću doznajemo, da su neki dućani otvoreni sada u nedjelju, a inače su u taj dan doslije bili zatvoreni. Namještenici su uzbuđeni, sasma opravdano. Bog hoće da se obdržava nedjeljni počinak; dakle je svet taj počinak. Unesen je i u zakon: novi razlog, da ga štujemo. Nadamo se, da će gospodari uvidjeti neopravdanost svog postupka. Ovom prigodom vruće preporučamo katolicima, neka po dućanima ništa ne kupuju u nedjelje, pa sami točno vrše nedjeljni počinak; i uopće ništa si ne dozvole što bi povrijedilo tuđi počinak, te neka ne predaju u nedjelje niti pisma niti brzojavke, ako to nije od skrajne nužde. Napokon svima dozivamo u pamet dužnost da posvete nedjeljni počinak vršeći kršćanske dužnosti, da puste grješne zabave i, osobito, neka slušaju sv. misu.

I presv. A. Akšamović, đakovački biskup, objelodanio je 26. 6. 1924. kleru ovaj poziv: Već se kroz nekoliko godina dižu glasovi dušobrižnog svećenstva na koronama, da se poradi oko ukinuća nedjeljnih sajmova i pijaca po gradovima i trgovištima. Razlozi, koji vojuju za njihovo ukinuće nijesu samo religiozne naravi, nego i čisto socijalne. Nijesu samo crkve prazne u selima, koja su u okolici tih gradova i trgovišta, ali su zato gostione pune, prekršaji pak i zločini na nedjeljnom redu. Sam radni i seljački narod jedva bi dočekao, da se sajmovi i pijace prenesu na koji drugi radni dan u tjednu. Primio sam nedavno i molbu Saveza privatnih namještenika Jugoslavije, podružnica Vinkovci, koji mole, da se pomoću svećenstva među pukom potpisima i predstavkama dokaže, da ne stoji navod deputacije trgovaca, koji su svojom intervencijom onemogućili pravednu i željno dočekanu naredbu velikog župana srijemske oblasti, kojom je 5. travnja 1924. br. 12243 za svoje područje odredio, da imadu nedjeljom biti zatvorene sve trgovačke i obrtničke radnje. I za područje osječke oblasti valja poraditi, da se dođe do ukinuća nedjeljnih sajmova. Pozivam zato svećenstvo diljem čitave biskupije, da u izloženom smislu poradi živo i energično. Svoje molbe sa sakupljenim potpisima neka dostave ovoj duhovnoj oblasti, koja će ih dalje uputiti.

FIAT LUX!

KRIST, BUDHA I SCHOPENHAUER.

Dr. Vl. Dvorniković objelodanio je odulju raspravu o Kristu, Budhi i Schopenhaueru, i to u više brojeva »Jugosl. njive« g. 1924. To je nadopunjak njegovih predavanja. Što hoće g. pisac tim svojim radom? Ni više ni manje, nego da digne aureolu s Krista i prikaže ga čovjekom, koji je žrtva svoje fantazije. Istina Dvorniković veli o njemu: »On je genijalan duh, superioran psiholog, neobično spretan dialektičar, najgenijalniji pučki govornik, uopće superioran, intelekat bistar i nevjerojatno okretan«. Ali g. Dvorniković odmah nadodaje: »Ivan Krstitelj je historijsko lice, prorok, asketa, krut i nesagibiv, pao je u viziju skore propasti svijeta. Pojava je njegova morala biti stravična i za narod sugestivna. Na Isusovu narav mora da je ta sugestija posebno djelovala: tu je Isus čuvši navještaj Mesije, primio možda prvu klicu i pobudu za svoje poslanje«.

Ovdje treba kazati, da je ovu ideju Dvorniković svojom lukavošću iz bunara Renanova ugrabio. Iste ideje iznosi ovaj pamfletista, kako se to vidi u VI. poglavlju njegova »Života Isusova«. I u tome se obojica slažu, da od »možda« brzo skaču na »jest«; od problematičke tvrdnje na apodiktičku. Logika nije svojina ni bezvjeraca ni lože framasonske.

Dr. Dvorniković i u drugim tvrdnjama klipše za Renanom (a ne će da to otvoreno prizna) i u tome, kako se Isus proglasio Mesijom. Tu im pomaže magička riječ »sugestija«. Čujmo! Petar je priznao Isusovo Božanstvo i to je sugestioniralo Krista, da si umisli e je uistinu Mesija. G. Dvorniković piše: »Sugestija se ponijela sugestijom. Isusu je samo još trebala sugestija otvorene i čisto vjerne riječi Petrove. Od ovog časa nastupa niz događaja, nošen posve novom i različitom psihologijom. Učinak Petrovih riječi bio je toliki, da se i sam Petar zgranuo i zaplašio. U Isusu puca golema odluka i on je odmah izriče: On će da se popne u sam Jerusalim! Otvoreno će izaći kao Mesija«.

A što su proroci? Kako se mogao Isus da u svemu prilagodi glede mjesta rođenja, egipatskog bijega, skrovitog života, načina naučavanja, mirnoće, bijega, skrovitog života, načina naučavanja, mirnoće, bijega apostolâ za muke, načina smrti. Sve su točno unaprijed proroci kazali o Mesiji i sve se to samo na Kristu ispunilo. I njegovo uskrsnuće! I sami protivnici kršćanstva ne mogu stvarnih prigovora da iznesu te se laćaju sugestije.

Dvorniković dalje piše o Kristovoj smrti: »Skršen je taj čovjek, i krik jadno ostavljenog, najdublje uniženog i sramno razmrcvarenog čovjeka, to je jedino što se iz tih umirućih grudi moglo da otme. S tužbom na boga, koji o-stavlja svoje, umire Markov Isus na križu«. Renan piše ovako: »Za jedan mu čas, prema nekim prikazama, malaksa srce; oblak mu sakri lice Oca njegova; imao je neku agoniju očaja, bolniju od svih muka. Vidio je samo ljudsku nezahvalnost; možda se pokajao što trpi za tako podlu rasu, pa je uskliknuo:

Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? (l. c. pgl. 25). Jedan i drugi skaču od »možda« i opet na »jest, tako je bilo«; podmeću svoje želje i fantaziranje povjesničkom Isusu, Kristu evanđelja. Ako to nije izvraćanje činjenica, onda je i laž istina, ili uopće nema istine na svijetu. Dvorniković je fantast, nije učenjak.

Da je tako, čujmo i ovaj ulomak iz navedene njegove nezgrapne studije o Kristu. Tu čitamo i ovo, da je postojao Isus, o kome nam ne pišu evanđeliste. Odakle on to znade? Iz malog je prsta to isisao, kako i ovo što slijedi: »Taj predevanđeoski Isus, kojeg moramo da postuliramo i koji je zacijelo pokazivao drugo psihološko lice od nama poznatog evanđeoskog, prošao je jake i duboke doživljaje i potrese duševne, prije no što ćemo ga na njegovom javnom istupu ugledati tako veličanstveno smirena, a na tako dubokom revolucijonarnom djelu. Ovaj prvi predevanđeoski Isus morao je biti uzburkan teškim i revolucijonarnim pesimizmom, s reagiranjem u religijsku svrhu«. Zar ne? Risum teneatis amici!

ŠIŠIĆ SANJA O POSTANKU VJERE.

Povjesničar F. Šišić piše (govoreći o kamenoj dobi) ovo: »Čovjek je već tada imao izvjesnih religioznih predodžbi, a naročito o životu preko groba, na što ga je u prvom redu vodio san o pokojnicima« (str. 15).

Iz ovih riječi slijedi po Šišiću, da čovjek prije kamene dobe nije imao pojma o vjerskim istinama i o životu preko groba (nego je tobože vjera u prekogrobni život nastala pomoću sna). Ovo je davno pobijeno, a Šišić eto i ne sluti, nego neistine prodaje za gotov groš onima, kojima je namijenjena ova njegova povijest, a u prvom redu srednjoškolcima. Jadna znanosti, što li se sve ne piše u tvoje ime!

Po Šišiću je eto čovjek stekao vjerske ideje tekar putem evolucije; očevidno Šišić prepostavlja, da se čovjek razvio od majmuna. Najprije ovo zadnje još nitko nije dokazao; i Deperet i Branca i dr. jamče, da znanost ne poznaje ni jedan uzorak tog prelaza iz životinjskog stanja u čovjeka. Zatim znanost uspoređujućih vjera jamči, da je najstarija vjera na svijetu monoteizam. Ako bi bilo istinito i opravdano da su prvi ljudi bili životinje i bez vjerskog pojma, onda bi najstarija vjera bila politeizam ili fetišizam, a nikako monoteizam. Uz to je zajamčeno, da čovjek u kameno doba pokapa mrtvace (ne sažiže ih) i postavlja hrane u grob i time vjeruje u besmrtnost duše. San o pokojnicima nije ga mogao dovesti te počne vjerovat u besmrtnost duše. Ta svaki čovjek i nekoć je sanjao kao i danas o bogatstvu, o nađenom blagu, novcu, ali ga je budno stanje u tome brzo razočaralo. Tako bi se dogodilo i čovjeku kamene dobe, ako bi ga san o pokojnicima navodio neka vjeruje u besmrtnost pređa. Ta i onaj je čovjek imao razum kao i mi sada, pa nas sanje mogu prevarit u snu, ali ne dugo i na javi i sve ljude.

Uostalom odakle Šišić znade, da je ljude kamene dobe san o pokojnicima navodio neka vjeruju u prekogrobni život? Koji su mu tu podaci? Nema drugih do svoje fantazije i apriornog suđenja. No to nije znanost, niti je lijepo da povjesničar ili ne poznaje činjenice ili ih iskrivljuje za volju svog nazora. Znanost mora biti bez prepostavki!

ŠIŠIĆ ŠUŠKA O ISTOČNOM RASKOLU.

U istoj povijesti povjesničar Šišić govori o istočnom raskolu na str. 116—117. I tu ne prikazuje ispravno činjenice, nego u glavnome ovako šuška: Oko 1050. g. došlo je do spora između Rima i Bizanta, između pape i patrijarhe Mahajla Cerularija i to u crkvenom naučanju. Car Konstantin IX. iskreno je išao za tim, da dođe do sporazuma. Francuski su crkv. povjesničari dokazali, da glavnu krivnju nosi papinski legat kardinal Humbert, te nije došlo do sporazuma. Kardinal se naime izazovno ponašao, pa je Mihajlo Cerularij zabranio papinskim legatima u Carigradu čitati sv. misu.

Ovo je Šišićevo pisanje plitko, ne razumije ni povijest ni narav katoličke Crkve, nepravedno okrivljuje kardinala Humberta. Ogledajmo malo bolje povjesne činjenice.

Carigradski su patrijarhe često bili carske kreature, nesposobni ljudi; sve su drugo bili, samo ne pastir Kristovog stada. Častohleplje i oholost ih je gonila, da se otmu vlasti rimskih biskupa te postanu na istoku njima ravni. I to im je pošlo za rukom, jer ih je pomogala državna vlast, koja ih je na to i navodila. Tko je proizveo istočni raskol? U glavnome Fotije i Cerularij. Prvi je bio oteo patrijarsku stolicu sv. Ignaciju. Fotije je bio posvećen za biskupa protiv onda postojećih crkvenih zakona. On je bio učen, ali mu je srce izgaralo od častohleplja, nemilosrdno je progonio protivnike (Herhenröther, Kirchengeschichte str. 664 i d.; Cfr. Fotius, sv. I., str. 373).

Pa ni to nije istinito, da se cio kler okupio bio oko Fotija i tek njega smatrao za zakonitog patrijarhu, kako piše Dr. Šišić. Protiv Fotija ustade više biskupa, u prvom redu mnogo monaha. Na istoku su pak monasi bili predstavnici Crkve i uživali su veliki ugled. Fotije je bio pravi tip grčkih mana. Čas se služi laskanjem, kad misli da mu to može pomoći; čas opet himbom i lažima, samo da dobije za se papu Nikolu I., jer je i sam duboko vjerovao, da papa od Boga ima vlast nad svom Crkvom Kristovom. Lukavstvom je i mitom i prijetnjama predobio i papinske legate, koji dođoše u Carigrad, da stvar istraže (Papa ih je kasnije izopćio). Fotije je javno iskrivio papina pisma i širio klevete protiv sv. Ignacija. Dok se Fotije služi lažju i nasiljem, papa Nikola II. odgovara mirno i dostojanstveno na sve prigovore. Fotije je bezdušno prikazao istoku, kao da se on sam bori tobože za slobodu i prava istoka. Zapadnoj Crkvi ipak jedva može da išta ozbiljna predbaci, te je smiješan pred očima nepristranog povjesničara. On je predbacio zapadnoj Crkvi, da uči novu nauku »Filioque«. Time je učinio prijepornim, što je za 850 godina držao istok i zapad, i ako je istok nešto drukčije izražavao tu istu nauku.

Mihajlo Cerularij bio je neznalica i uz to nadut (Hergenröther, Fotius III. str. 730—760; Kirchengeschichte I, 690). I on je protuzakonito brzo postao od laika patrijarhom. U svojoj bahatosti nije mogao podnijeti u Carigradu, da latinski samostani imaju neke privilegije, premda je papa u Rimu dao grčkim samostanima potpunu slobodu. I Cerularij laže, kleveće kao i Fotij. Kad su papini legati došli u Carigrad da riješe prigovore, ne će on ni da ih primi; malo zatim traži, da mu oni iskažu čast kao i drugi podložni mu biskupi. On je fanatizovao u Carigradu monahe i svjetinu i proti Konstantinu IX. I Mihajlo je kao i Fotij krivotvorio papinu bulu. Što veli na to g. Šišić?

Dr. Šišić i to piše, da je istočnom raskolu kriv kardinal Humbert. A nadutost Grka? Bizantinski su carevi imali u rukama svu vlast crkvenu i za biskupesu postavljali ljude sebi odane i nesposobne, pak su s njima samo rušili papin ugled na istoku. Istina Humbert je oštro istupio protiv Cerularija, ali nije nikada osudio sav grčki narod, nego zloporabe na istoku.

Kad bi današnji istočni bogoslovi proučili žalosnu periodu početka raskola te uloge Fotija i Cerularija, brzo bi prestali da se ponose raskolom. Ta upravo njihovi najučeniji Sveci tako vjeruju u prvenstvo i nepogrešivost pape upravo kao i mi katolici. Prošlost je na istoku katolička, rimo-katolička.

MOŽE LI PAPA KOGA RIJEŠITI PRISEGE?

Povjesničar Prelog piše u Povijesti SHS (za srednje škole), Sarajevo 1920. ovo: »Kardinal Cesarini razriješi kralja Vladislava u ime papino zakletve, koju je bio položio pri zaključku segedinskoga mira (s Turcima)« Str. 118.

Može li papa koga odriješiti od valjano položene zakletve? Na to odgovaraju katolički moralište: »Ne može nikada«. Kako to? Ipak eto prof. Prelog navodi konkretni slučaj.

Radi se tu o konkretnom slučaju, a taj je bio takav, da Vladislav nije položio valjanu zakletvu i papa je to samo deklarirao, da nije bila valjana. Ta vazda je Crkva naučala, da sámo valjana zakletva veže u savjesti, a nevaljana nikada. I tko će nam to najsigurnije kazati, da li je koja zakletva u konkretnom slučaju bila valjana ili ne, ako ne sam papa? Ugri onda nijesu imali pravo da na svoju ruku sklope mir, dakle to pravo nije imao ni Vladislav, dosljedno ga ne veže ni njegova zakletva.

Zašto Ugri nijesu imali pravo na svoju ruku sklopiti mir? Jer nijesu oni sami o sebi ratovali s Turcima, nego svi zapadni narodi, posebno papa. Dakle kako su, dogovorno, skupa, organički kao cjelina vodili vojnu, tako su mogli i mir sklopiti samo skupnim nastupom kao jedna cjelina. Vladislav se u tome prevario, pa zato pravednost nije tražila da drži takav ugovor. Dapače to tim više vrijedi, jer je on svojim pogrješnim sklapanjem mira stavio na kocku najsvetije pravo zapadnih katoličkih država i naroda, pravo samoobrane protiv Turaka.

Čujmo što o tome piše Palacky. On veli: »Ne samo kardinal Julijan, nego i Eugen IV. i gotovo svi bližnji kršćanski narodi držali su, da je došao čas te se Turke posve izbaci iz Evrope. Stoga se usprotiviše miru« (Geschichte von Böhmen IV, i, str. 126). Papa i zapadni vladari imali su pravo da nastave rat, jer se radilo o opstanku svìju i Vladislav nije smio ni za Ugre, a još manje za druge da sklopi nepravedan mir. U to je vrijeme pisao papa Eugen IV. arbanaškom knezu, da je nesmisao takav mir sklopiti i zakletvom potvrditi, koji je na uvredu Božju i štetu vjere (cum apsurdum sit, quod religiosa fidei observantia et juramentum, quod ad Dei honorem praestari debuit, in fidei detrimentum et Dei offensionem redundet. Raynal. Annal. 1444. p. 430). Ovo se može primijeniti na Ugre. Uz to Turci nijesu bili ni izvršili uvjete mira (što ga je Vladislav s njima sklopio), t. j. nijesu bili predali neke gradove, kako su se bili obvezali. Napokon cijelo prodiranje Turaka u Evropu bijaše neprekidni niz nepravdi i gaženja najsvetijih kršćanskih prava, bilo međunarodnih bilo pojedi-

naca (Zinkeisen, Geschichte des osman. Reiches I. 674). Turci su i iza mira s Vladislavom gazili ta prava i nijesu držali ugovora.

Kako se vidi, papa je imao pravo da protumači, kako ugovor kralja Vladislava s Turcima u konkretnom slučaju ne veže ni njega ni zapadne kršćanske narode. Kad se dakle govori, da je papa nekoga riješio zakletve, valja vazda ispitati sve okolnosti i to u svakom konkretnom slučaju.

PROF. SRKULJ O HUSU.

Na str. 275. piše prof. Srkulj u svojoj Povijesti srednjeg vijeka ovo: Hus mjesto željenog akademskog raspravljanja dočeka u Konstanzu tamnicu . . . Hus je tražio, da ga pobiju riječima sv. Pisma . . . Kad se Hus ne htjede misli svojih odreći, proglasi ga koncil heretikom i spali ga po zakonu o hereticima 1415. g.

Tako prof. Srkulj. Po stilizaciji izgleda, kao da je Husa Crkva dala spaliti. To ipak ne stoji, jer je Crkva samo nekoga proglasila heretikom ili pravovjernim, a u prvom slučaju redovito su ondašnje države imale kao svoj državni zakon, da heretike navedu najprije lijepim načinom i opomenom neka se odreknu hereze, i tekar u slučaju tvrdoglavosti bi nastupila smrtna kazna. Dakle Husa nije Crkva spalila, nego država, i to na temelju svog onda postojećeg zakona.

Da koje novine u Italiji napišu ovo: »Hrvati su objesili jednog talijanskog književnika«, zacijelo bi planule na to sve hrvatske novine, da tako sav svijet doznade i za sve okolnosti, radi kojih su Hrvati objesili talijanskog književnika. Hrvati bi tada apelirali na pravednost. To isto moramo tražiti i od g. Srkulja: neka iznese sve okolnosti, poradi kojih je crkveni sabor Husa proglasio heretikom. A kad g. profesor toga nije učinio, neka bude nama dozvoljeno, da barem nekoje glavne okolnosti iznesemo.

Istina Hus nije bio nećudoredan u šestoj zapovijedi Božjoj, ali je bio vanredno tvrdoglav i neposlušan. To su pak grijesi protiv zakona Božjeg, a nijesu samo protiv šeste zapovijedi. Kad ga je nadbiskup praški pozvao na red, on ustade prkosno protiv nadbiskupove naredbe. I dalje je nastavio huškati protiv svećenstva (Burg 13. Fontes rerum austr. Abt. I, B. 6., Th. 1—3, str. 143—53). Nauka je Husova bila očevidno heretička, pa ga je nepokorna praški nadbiskup g. 1410. izopćio iz Crkve. Na to je Hus postao sve žešćim i naprasitijim. Hus se pozva dva puta na papu. I papa Ivan XXIII. dade savjesno istražiti cijelu stvar, pa ga pozove u Bolognu, da se tu pred njim opravda, kako je onda bio običaj. Hus se ne htjede odazvati, a papi ne preostade drugo nego da ga izopći i tako javno da pokaže katolicima Češke i drugdje da je Husova nauka kriva, kao što uistinu i jest. Na to Hus prizva na opći crkveni sabor. Taj neka mu sudi. Uz to je i državna vlast željela, da Hus već jednom prestane buniti narod protiv vladara. Hus je naime između ostalog naučao, da svaki svjetovni poglavar gubi vlast, ako je u smrtnom grijehu, pa je time širom otvorio vrata potpunoj anarhiji. Hus je to neprestano trubio i laskao svjetini. Kad se dakle sastao crkveni sabor u Kostnici za druga pitanja, onda pozvaše i Husa, jer se prizvao na sabor. Državna je vlast dala Husu popratno pismo kao pasoš. O tome piše povjesničar Palacky (l. c. B. III. 1, str. 252—63).

Kleveta je, da su Husa odmah bacili u tamnicu, netom je došao u Kostnicu. Crkveni je sabor Husa najprije mirno pozvao, da se opravda glede svoje hereze, ili da je se odreče. Hus je obećao, da će sve opozvati ako mu dokažu da je heretik. Isti mu sabor prema crkvenim zakonima ondašnjim zabrani čitanje sv. mise i propovijedanje, dok se parnica vodi, i da se ne smije previše udaljiti od mjesta. To je ta tobožnja tamnica. A ne čini li slično i danas država prema onima, protiv kojih sudac vodi istragu? I sam je Hus pisao: »Omnes clerici camerae D. Papae et omnes custodes valde pie me tractant« (Doc. 87). Tako piše Hus, koga je sabor iza više sedmica dao pritvoriti, jer se Hus nije držao saborske odredbe gore spomenute; dakle i za tamnovanja nije mu bilo zlo. Dapače mu je za to doba sam papa poslao svoje liječnike, kad se potužio na zdravlje. Svi su biskupi nastojali, da ga blagošću sklonu, neka se odreče svojih hereza i stvar bi bila mirno i sretno svršila. Ali tome se protivila Husova tvrdoglavost i bahatost, pa saboru ne preostade, nego da ga učini neškodljivim po vjeru, pa ga proglasi heretikom. Sabor ga još i tada pismeno preporučio blagosti državnog vladara. Ovaj ga je ipak dao spaliti. Je li za to Crkva nemilosrdna? Ima ljudi, koji dans napadaju Crkvu isto ovako i onda, kada ona uskrati svečani crkveni pogreb onome, koji svijesno i hotimice odbija svećenika na smrti, te ne će da primi sv. sakramente. Crkva je očevidno u očima ovih ljudi i za to kriva, što je živa i ne da se uništiti. Tu prestaje zdrav razum.

HULE ONO, ČEGA NE POZNAJU.

U beogradskom »Balkanu« čitamo ovo: »U srpstvu nema uobičajene mističnosti, nema posmrtnog života, raja i pakla; nema zaslepljenosti u Boga na nebesima, strogog sudije. Srpstvo zna samo za život na zemlji, sa zdravim i određenim pogledima na pravdu i slobodu bez idola Boga na nebesima kao pravičnog sudije, sa Bogom stvarnim na zemlji. Ono nije idolopoklonik. I ovi elementi verovanja dakle nisu vezani za vanzemaljski život, nego su zdrave zemaljske, konkretne prirode. Samo ovaj primjer: katolički Francuzi imaju devicu Orleansku, Srbi imaju Kraljevića Marka. Devica Orleanska je plemenita zato, što je od Boga poslana — Kraljević Marko zato, što je Srbin i ništa više«.

Donosimo ovo kao kuriozum svoje vrsti. Tu se vidi, kako ne shvaćaju katoličke vjere, pa je izvrću i hule ono, čega ne poznaju. Čak im je i Bog idol. To je ružno i mora se žigosati, pa ma tko izvalio takovu hulu.

UREDNIŠTVC JE PRIMILO:

Dr. J. Vajs, Psalterium palaeoslovenicum croatico-glagoliticum. Tomus I: textus, annotationes, tabulae. Izdala staroslovenska akademija u Krku.

Dr. F. Katzinger, Inquisitio psychologica in conscientiam humanam. Str. 56. Verlag F. Rauch; Innsbruck. Cij. 2 Mk. To je II. svezak kolekcije »Philosophie und Grenzwissenschaft«.

A. Puntigam S. J., Durch die Stürme der Jugend. Gedanken und Geschichten für jeden Jüngling und Jugendfreund. Mit reichem Bilderschmuck. Wien. Nabavlja se: Wien IX., Canisius gasse 16. Cij. 12.000 austr. Kr.

Leo Wolpert, Von unserem lieben Heiligen. 250 Legendenbilder. Freiburg, Herder. Str. VIII i 198. Cij. 4.80 Mk.

Krose H. S. J., Kirchliches Handbuch für das kath. Deutschland. Ergänzungsheft zum I. Band (1922—23). Herder. Cij. 2.40 Mk. Str. 48.

J. Kramp S. j. Eucharistia. Von ihrem Wesen und ihrem Kult. Str. 136. Herder. Cij. 2.60.

E. Krebs, Was kein Auge gesehen. Die Ewigkeitshoffnung der Kirche. Deseto izd. Str. XV i 206. Herder. Cij. 2. 80 Mk.

Dr. E. Kalt, Biblische Archäologie. Herder.Str. XII i 159. Cij. 3.20 Mk.

Dr. S. Huber, Grundzüge der Logik und Noetik im Geiste des hl. Thomas von Aquin. Dritte Auflage von Dr. H. Atler. Paderborn, Verlag F. Schöningh. Cij. 4.20 Mk.

Dr. J. Geyser, Max Schelers Phänomenologie der Religion. Herder. Str. VIII i 116. Cijena 3.50 Mk.

B. Franzelin S. J., Die Neueste Lehre Geysers über das Kausalitätsprinzip. Innsbruck 1924. Verlag F. Rauch. Str. 52. Herausgegeben vom Innsbrucker

O. Ignacij Radić, Problem trpljenja i veselja u životu ljudskom. Str. 80. Cij. 10 dinara. Svezak 18. Savremenih pitanja u Mostaru.

Juraj Kocijanić, Pogledi u kulturnu povijest hrvatskoga naroda. Zagreb, 1923. Str. 134. u 16. Nabavlja se kod Svećeničke zajednice u Zagrebu.

Dr. fra J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve. II. knjiga (g. 313—692). Nakladnik Savez trećega reda. Zagreb 1924. Str. 184.

Peti katoliški shod v Ljubljani 1923. Izdal in založil glavni pripravljani odbor. Str. 386. Cij. 60 din.

Dr. Antun Mahnić. Na raskršću dvaju doba. Str. 62. Cij. 6 din., poštom 7 din. Izdala Narodna Prosvjeta u Zagrebu I/109.

Isidor Poljak, Sa bijelog brda. Pjesme. P. Grgec donosi na svršetku kratki životopis pjesnikov. Str. 90. Cij. 10 din., s poštom 11 d. Naručuje se kod Narodne knjižare u Zagrebu I/109.

E. Villaret, Les Congregations Mariales. Toulouse. Messger du Coer de Jésus, rue Montplaisir 9. Prix: 1 franc.

Reformni pokret u Hrvatskoj. Napisao svećenik zagrebačke nadbiskupije. Cijena s poštom 1 din. Naručuje se kod Hrvatskog nar. Saveza u Zagrebu, Kaptol 29.

B. Jamsen. S. J., Wege der Weltweisheit. Verlag Herder. Cij. 8.40 Mk.

Dr. J. Lang, biskup. Slava presv. Krvi Isusovoj. Promatranja o predragocijenoj krvi i vjenčić molitava. 2. prošireno izdanje. Zagreb. Izdala Narodna prosvjeta 1924. Cijena s poštom 4.50 d.

F. S. Šanc D. I., Quid Aristoteles de forma elementorum terrestrium senserit. F. Rauch. Innsbruck 1924. Str. 32.

F. Klimke S. J., Institutiones historiae philosophiae. Vol. 1+2. Romae 1924. Str. 388 i 452.

C. Hasert, Der Mensch, woher er kommt, wohin er geht. 3. Auflage. Graz. Str. 194.

P. Lippert, Der hl. Rosenkranz in Bildern von Fra Angelico. München, Theatinerverlag. Cij. 1 Mk.

A. Manser, Der hl. Kreuzweg in Bildern von Fra Angelico und andern alten Meistern. München, Theatinerverlag. Cij. 1.20 Mk.

A. Kahr, Jesus Christus, unser Herr und Heiland. Ein Lebensbild und 54 Abbildungen. Graz, Verlagsbuch handlung »Styria«. 8. Str. 428. Cij. 86.000 a. Kr.

Richard Kralik, Die Weltliteratur der Gegenwart. Verlag »Styria«, Graz. Str. 566. Cij. 73.000 a. Kr.

Dr. J. Steiner, Die Kirche und die Adventisten. Str. 40. Verlag »Styria«, Graz. Cij. 10.000 a. Kr.

J. Gürtel, Zitatenlexicon. Eine Sammlung von mehr als 2500 Zitaten, nach Inhalts-Sticwörten alphabetisch geordnet. Graz, Styria 1924. Str. 394. Cij. 65.000 a. Kr.

Dr. A. Rademacher, Vernünftiger Glaube (Herder)

E. Przywara S. J., Liebe. Der christliche Wesensgrund (Herder). Cij. 2.60 Mk.

Na grob biskupu Langu. Sarajevo, Uprava »Nedjelje« (Krekova ul. 5). Cijena s poštom 3 din.

Dr. A. Weis, Aeneas Sylvius Piccolomini als Papst Pius II. Sein Leben und Einfluss auf die Literarische Cultur Deutschlands. Mit 149 bisher ungedruckten Briefen. Verlag U. Moser, Graz. Str. 298. Cij. 30.000 a Kr.

R. M. Schultes O. Pr., Die unfehlbare Kirche. Verlag U. Moser, Graz. Str. 164. Cij. 15.000 a Kr.

Dr. J. Zwerger, Apis ascetica. Eine Blumenlese aus ascetischen Werken. 432. Verlag U. Moser, Graz. Str. 432. Cij. 30.000 a. Kr.

R. M. Schultes O. Pr., Die Gottheit Christi. Verlag U. Moser, Graz. Str. 146. Cij. 15.000 a. Kr.

Isti. Wunder und Christentum. U. Moser, Graz. Str. 128. Cij. 15 d.

Isti, Die Urgeschichte der Menschheit nach der hl. Schrift. Verlag U. Moser, Graz. Str. 138. Cij. 15.000 a. Kr.

Prof. P. Resch, Das moderne Kriegsrecht der civiliesierten Staatenwelt. Verlag U. Moser, Graz. Str. 146. Cij. 20.000 a. Kr.

Isti, Das Papstthum und das Völkerrecht. Verlag U. Moser, Graz. Str. 62. Cij. 10.000 a K.

Isti, Die Internationale. Verlag U. Moser, Graz. Str. 48. Cij. 0.80 a. Kr.

Isti, Geschichte der deutschen Nationalökonomie im 19. Jahrhundert. Verlag U. Moser, Graz. Str. 46. Cij. 0.80 a. Kr.

Isti, Das Völkerrecht der heutigen Staatenwelt europ. Gesittung. Verlag U. Moser, Graz. Str. 442. Cij. 4.000 a. Kr.

Dr. A. Gatterer S. J. Das Problem des statistischen Naturgesetzes. Str. 70. Verlag F. Rauch, Innsbruck. Cij. 2 Mk.

Dr. F. Katzinger S. J., Inquisitio psychologica in conscientiam humanam. Str. 56. Verlag F. Rauch, Innsbruck. Cij. 2 Mk.

Dr. B. Franzelin S. J., Die neueste Lehre Geysers über das Kausalitätsprinzip. Verlag F. Rauch, Innsbruck. Str. 52. Cij. 2 Mk.

F. A. Stentrup S. J., De Deo uno. Verlag F. Rauch, Innsbruck. Str. 368. Cij. 8 Mk.

Isti, De fide. Str. 236. F. Rauch, Innsbruck. Cij. 1.50 Mk.

Isti, De Verbo incarnato I—IV vol. F. Rauch, Innsbruck. Cij. 6 Mk.

Isti, De sacramentis in genere. F. Rauch, Innsbruck. Str. 172. Cij. 1 Mk.

Isti, De ss. Trinitatis mysterio. F. Rauch, Innsbruck. Str. 286. Cij. 1.60 Mk.

Isti, De locis theologicis. F. Rauch, Innsbruck. Str. 242. Cij. 1.50 Mk.

Isti, Apologetica religionis christianae. Str. 146. F. Rauch, Innsbruck. Cij. 1 Mk.

Noldin-Schmitt, De principiis theologiae moralis. F. Rauch, Innsbruck. Str. 358. Cij. 6 Mk.

J. Donat S. J., Cosmologia. Editio V. emendata et aucta. Str. 404. F. Rauch, Innsbruck. Cij. 8 Mk.

Isti, Psychologia. F. Rauch, Innsbruck. Str. 474. Cij. 7 Mk.

L. Lercher S. J., Institutiones theologiae dogmaticae, vol. II. Innsbruck, F. Rauch. Str. 520. Cij. 4 Mk.

L. Szczepanski S. J., Nach Petra und Sinai. Zwei Reiseberichte nebst Beiträge zur biblischen Geographie und Geschichte. Innsbruck, F. Rauch. Str. 598. Cij. 4 Mk.

H. Platz, Grosstadt und Menschentum. Str. 276. Verlag Kösel und Pustet, München.

M. Ettlinger, Geschichte der Philosophie von der Romantik bis zur Gegenwart. Str. 326. Verlag Kösel und Pustet, München.

E. Schmidt, Faust. Goethes Menschheitsdichtung in ihrem Zusammenklange mit uralten Sagenstimmen und im Zusammenhange ihres gedanklichen Aufbaues dargelegt. Verlag J. Kösel und F. Pustet, München. Str. 202.

Dr. J. L. Seifert, Literaturgeschichte der Čechoslovaken, Südslaven und Bugaren. Str. 240.

J. Wittig, Die Kirche im Waldwinkel und andere Geschichten vom Glauben und vom Reiche Gottes. München, Verlag J. Koesel und F. Pustet.

Dr. A. Rademacher, Gottsehnsucht der Seele. Str. 142. Theatiner Verlag, München. Cijena 1.80 Mk, svez. 2.30 Mk.

E. Przywara S. J., Gottgeheimnis der Welt. Str. 192. Theatiner Verlag, München. Cij. 1.80 Mk, svez. 2.30 Mk.

St. Bonaventura mystisch-ascetische Schriften. Str. 184. I. Teil. Theatiner Verlag, München. Cij. 3 Mk. svez. 4 Mk.

Dr. M. Grabmann, M. J. Scheeben Natur und Gnade. Str. 346. Theatiner Verlag, München. Cij. 5 Mk., svez. 6.50 Mk.

Hrvatsko sokolstvo s katol. stanovišta (interkonfesijonalizam ili smije li svijesni katolik da bude u »Hrvatskom sokolu«?). Tisak nadb. tiskare u Zagrebu 1924. Str. 40. Cij. 5 din.

Dr. I. Merz, Najnovija čudesa u Lurdu (Dnevnik hrv. hodočasnika 20—28. 8. 1924.) Sa 6 slika. Str. 64. Cij. 5 din. Nabavlja se kod Hrv. kat. narodnog saveza u Zagrebu.

Dr. F. Zach. Modernes oder christlich-germanisches Kulturideal? Ein Wegweiser zum Verständnis der Gegenwart. Verlagsanstalt W. Merkel, Klagenfurt.

G. Lampe, Die brennende Leuchte. Gedanken für die jährliche Geieteserneuerung. Mit 3 Bildern nach Scherenschnitten von M. Grossek (Bücher für Seelenkultur) 12. Str. XII i 90. Freiburg, Herder 1924. Geb. G. Mark 2.40.

Dr. N. Gihr, Veni, Sancte Spiritus. Dritte und vierte Auflage (Die Sequenzen des römischen Messbuches. 12. Freiburg, Herder. Str. VIII i 105. Cij. 2.40 maraka.

V. Kolb, Abriss der gesamten Tugendlehre nach dem hl Kirchenlehrer Thomas von Aquin. Wien, Mayer et Comp. Str. 257.

C. Wenzig, Die Weltanschauungen der Gegenwart. 2. Auflage. Leipzig, Quelle et Mayer. Cij. 1.50 Mk.

Dr. J. Eberle, Schönere Zukunft. Krigsaufsätze. Regensburg, Fr. Pustet. Str. 300.

Isti, De profundis. Der Pariser Friede und das christliche Weltgewissen? Innsbruck, Tyrolia. Str. 216.

Isti, Die Ueberwindung der Plutokratie. 14 Aufsätze über die Erneuerung der Volkswirtschaft und Politik durch das Christentum. Innsbruck, Tyrolia. Str. 360.

C. Telch, Epitome theologiae moralis universae per definitiones, divisiones et summaria principia, ad usum confessarii et parochi. Innsbruck, F. Rauch. Str. 572. Cij. 4 Mk.

V. Wass O. M. Cap., Repetitorium theologiae fundamentalis. Innsbruck,

F. Rauch. Str. 328. Cij. 3 Mk.

Dr. J. Hessen, Die philosophischen Strömungen der Gegenwart. Kempten, J. Kösel et Fr. Pustet. Str. 118. Cij. 1.40 Mk.

Kalendar Srca Isusova 1925. Zagreb, Naklada Glasnika Srca Isusova, Palmotić 33. Cijena 12 din. s poštom.

Hel. Lange, Die Frauenbewegung in ihren gegenwärtigen Problemen. Leipzig, Quelle et Mayer.

A. Messer, Die Philosophie der Gegenwart. Leipzig, Quelle et Mayer.

Dr. A. Hudal, Tatkatholizismus. Verlag U. Moser, Graz. Str. 114. Cijena 20.000 a. Kr.

Dr. J. Zwerger, Die Volksschule in ihren Beziehungen zu Familie, Kirche und Staat. Verlag U. Moser, Graz. Cij. 10.000 a. Kr.

Dr. Spencer Jones, England und der hl. Stuhl. Ein Beitrag zur Wiedervereinigung mit Rom. Mit einem Geleitwort vom Viscount Halifax. Verlag U. Moser, Graz. Str. 308. Cij. 30.000 a. Kr.

Dr. F. Rauch, Die Uroffenbarung und andere religiöse Fragen im Lichte der Prähistorik und der Völkerkunde. Für Gebildete aller Stände. Str. 218. Verlag U. Moser, Graz.

Dr. J. Haring, Grundzüge des kathol. Kirchenrechtes, Dritte, nach dem Codex J. C. umgearbeitete Auflage. I. Teil (Einleitung, Kirchliches Verfassungsrecht). II. Teil (Kirchliches Verwaltungsrecht). Str. 1038. Verlag U. Moser, Graz.

Prof. Hyrtl, Die materialistische Weltanschauung unserer Zeit. Verlag U. Moser, Graz. Str. 32. Cij. 10.000 a. Kr.

Dr. A. Hudal. Die serbisch-ortodoxe Nationalkirche. Verlag U. Moser, Graz. Str. 128. Cij. 25.000 a. Kr.

P. Grgec, Stare slave djedovina. Hrvatska povijesna pjesmarica. Izdalo Društvo sv. Jeronima, Zagreb. Str. 192. Cij. 24 din. (za članove 12 d.).

Danica. Koledar za g. 1925. Izdalo Dr. sv. Jeronima, Zagreb. Str. 128. Cijena 12 d. (za čl. 6 d.).

Dr. F. Binički, Predziđe kršćanstva. Sa slikama. Izd. Dr. sv. Jeronima, Zagreb. Str. 40. Cij. 5 din. (za čl. 2.50 d.).

Dr. V. Deželić, Hrvatske slave sjaj. Pripovijest iz doba prvoga hrvatskoga kralja Tomislava. Slikama uresio Oto Antonini. Izd. Dr. s. Jeronima, Zagreb. Str. 168. Cijena 12 din. (za čl. pola).

Dr. J. Andrić, Hrvatsko uzor-selo: Pouka o prosvjeti i napretku seoskog života. Izdalo Dr. s. Jeronima, Zagreb. Str. 36. Cij. 5 d. (za čl. 2.50).

Dr. Cl. Oberhamer, Der hl. Eucharistie geweichtes Jahr (I. Im Lichte des Christkindes, II. In Leid und Sieg, III. m Feuer des hl. Geistes, Sveske četiri. Verlag »Tyrolia«. Innsbruck. Str. 316 + 336 + 332.

A. Schmitt S. J., Grundzüge der geschlechtlichen Sittlichkeit. IV. Auflage. Verlag »Tyrolia«, Innsbruck. Str. 136.

Fr. Klimke, Hauptprobleme der Weltanschauung. Str. 167. Verlag J. Kösel, München. Cij. 1.40 Mk.

Dr. S. Landesdorfer, Die Kultur der Babylonier und Assyrier. Str. 242. Verlag J. Kösel, München. Cij. 1.40 Mk.

Graf v. Hertling, Recht, Staat und Gesellschaft. Str. 182. Cij. 1.40 Mk. Verlag J. Kösel, München.

Dr. J. Schwertschlager, Die Sinneserkenntnis. Str. 300. Verlag J. Kösel, München. Cij. 8 Mk.

Dr. Ales Ušeničnik, Ontologija. Učbenik. Izdala Bogoslovna akademija v Ljubljani 1924. Str. 60.

Isti. Uvod v filozofijo. Zvezek II: metafizični del, 1. i 2. sešitek. Str. 384 + 244. Izdala Bog. akademija v Ljubljani.

B. Schuler, Alles für Jesus. Nach P. Fr. W. Faber. Dritte Auflage. J. Pfeifers Verlag, München. Str. 222.

W. Baumann, Die selige Irmengard von Chiemsee, Jungfrau aus dem Benediktinerorden. Verlag J. Pfeiffer, München. Str. 152.

B. Schuler, Dantes göttliche Komödie in Wort und Bild. Mit 32 Bildern von Gustav Dorè. Verlag J. Pfeiffer, München. Str. 176.

Cordula Peregrina, Katholisches Haus- und Herzensleben. Verlag J. Pfeiffer, München. Str. 210.

W. Baumann, Die sel. Irmenegilde von Chiemsee. Volksausgabe. Verlag J. Pfeiffer, München. Str. 70.

Fr. J. Grüner, Die Vorsehung Gottes. Lesungen und Einwendungen nach Vorträgen des P. V. von Freyung. Verlag J. Pfeiffer, München. Str. 96.

A. Manzoni, Betrachtungen über die kath. Moral. Ins Deutsche übersetzt von F. Arens. Verlag Theatiner, München. Str. 544.

Isti, Die Verlobten. Dvije sveske (str. 460 + 466). Theatiner-Verlag, München.

Isti, Schriften zur Philosophie und Aestetik. Str. 616.

Dr. Ild. Herwegen, Lumen Christi Str. 160. Cij. 2.10 Mk., vez. 2.60 Mk. Theatiner-Verlag, München.

M. Grabmann, Das Seelenleben des hl. Thomas von Aquin. Str. 118. Theatiner-Verlag, München. Cij. 1.50 Mk.

P. Lippert, Das Wesen des kath. Menschen. Str. 86. Theatiner-Verlag, München. Cij. 1.20 Mk., vez. 1.70 Mk.

E. Krebs, Die Protestanten und wir. Einigendes und Trennendes. Str. 112. Theatiner-Verlag, München. Cij. 1.40 Mk, svez. 1.90 Mk.

G. Morin, Mönchtum und Urkirche. Str. 198. Theatiner-Verlag, München. Cij. 1.80 Mk. svez. 2.30 Mk.

A. Müller, Schriften zur Staatsphilosophie. Str. 326. Theatiner-Verlag, München. Cij. 4 Mk., svez. 5 Mk.

E. Przywara S. J., J. H. Kard. Newmann Betrachtungen und Gebete. Str. 392. Theatiner-Verlag, München. Cij. 8 Mk.

M. Grabmann, Grundlagen der kath. Mystik. Str. 74. Theatiner-Verlag, München. Cij. Mk 90, svez. 1.45.

BILJEŠKE: ŠKOLSKO PITANJE U ENGLESKOJ.

Prema zakonu o odgoju iz g. 1902. pripada lokalnoj vlasti (Country Council ili Urban Council) kontrola, uprava (direkcija) profane pouke, kako u privatnim priznatim školama (voluntary schools) tako i u komunalnim školama (Board schools), a uzdržavaju ih država i općina o svom trošku. U općinskim školama daje lokalna vlast, kada to hoće (to je obično), vjersku nekonfesionalnu pouku s nekoliko lekcija iz biblije; u privatnim pak školama pouka ovisi sasma o upravnom odboru (commitee of managers). Ovaj odbor (koji u ostalom imenuje sve učitelje) sastoji od šest članova; dvojicu imenuje lokalna vlast, četiri druga biraju utemeljitelji ili vlasnici, koji su školu sagradili i uredili o svom trošku. I katoličke škole imaju odbore, u kojima dvojicu imenuje lokalna vlast, a uza nje su redoviti članovi župnik (ili upravitelj župe) i tri ugledna katolika.

Nekonformisti su pokušali više puta u parlamentu, da bi svom poukom upravljala lokalna vlast (pa i u slobodnim subvencijoniranim školama) i da bi se prisililo odbore neka prime učitelje bez obzira na konfesiju i vjersko življenje. Katolici se listom digoše protiv toga, a pomogoše ih i brojni protestanti, pa ti predlozi propadoše.

Jedan je katolički zastupnik predložio u prošloj komori, da država za uzdržanje katoličkih škola doda nešto i za gradnju i uređaj njihov. Ovog je zastupnika pripomogla stranka »Labour party« i predlog je prihvaćen.

U Engleskoj se brzo razvijaju osnovne katoličke škole. Ne tako srednje škole. Od 575 srednjih škola, koje država subvencionira, samo je 15 katoličkih.

U svibnju g. 1923. sastadoše se odaslanici državne crkve i nekonformistâ, da se dogovore o vjerskom formularu školskom, koji bi bio interkonfesijonalan za njihove pripadnike, ali se raziđoše bez uspjeha.

JESU LI PIGMEJCI PRVI LJUDI?

W. Schmidt S. V. D. je objelodanio g. 1910. vrlo važno djelo »Die Stellung der Pigmäenvölker in der Entwicklungsgeschichte des Menschen« (Stuttgart, Strecker & Schröder). Tu iznosi svoju hipotezu, da su današnji ljudi potekli od pigmejaca. Pri tome se poziva na činjenicu, da su vjerska i etička svojstva pigmejaca vrlo jednostavna i bistra i stroga. Po Depéretovu zakonu »o rastu veličine unutar istog plemena (Stammbaum)« veće se vrsti razvijaju iz nižih. Na temelju su toga već g. 1895. Haake (Die Schöpfung des Menschen und seiner Ideale) i Kollmann (Cfr. Nüesch, Das Schweizersbild, 274) tvrdili, da smo se možda razvili od pigmejske rase.

Što kaže o tome paläantropologija? Usporedimo li s današnjim i izumrlim pigmejcima neandertalsku rasu, heidelberškog čovjeka, antidiluvijalnu Piltdownu lubanju, kao i druge najstarije čovječje kosture, to se mora kazati, da su najstariji ljudski ostaci srodni s današnjim Australcima. Australci su dakle najstarija živuća rasa, a pigmejci su od njih daleko udaljeni. Današnji najbolji paläantropolog M. Boule veli stoga, da se Schmidtova teza ne može dokazati ni paläontološki ni morfološki (L' Antropologie 1923, 391).

Po ovome se vidi, da ovo pitanje nije još riješeno. Riješit će ga konačno tekar nova otkrića paläantropološka, kad se nađe u prošlosti, da se je uistinu današnji visoki čovjek razvio iz pigmejskog rasta. Doslije nađosmo u donjim naslagama zemlje istodobno pigmejca i visokog čovjeka skupa.

NEŠTO O HIPNOZI.

Okultizam se često služi hipnotizmom i ponosi se, da može razne bolesti izliječiti. Je li to istina?

N. Brühl C. SS. R. veli u svom spisu »Nachdenkliches über den Hypnotismus«: Hipnoza nikada ne odstranjuje organičke boli, a niti bolesne sklonosti. Zato na pr. histeričke temeljne boli ostaju, a hipnoza najviše može »ublažiti« neke pojedine pojave. Uopće su uspjesi hipnoze problematični (str. 44). Dapače ako točnije istražimo njezine uspjehe, lako ćemo naći da te uspjehe treba pripisati drugim sredstvima.

J. H. Schultz u svom spisu »Gesundheitsschädigungen nach Hypnose. Ergebnisse einer Sammelforschung« (Halle a./S. 1922) iznosi mnogo zlih posljedica, koje hipnoza prouzrokuje. J. Bessmer opaža (Stimmen der Zeit 1924, str. 214): Hipnoza može samo ondje pomoći i zdravstveno djelovati, gdje fantazija i nehotični afekti mogu pomoći; dakle u čisto funkcijonalnim ometnjama kod tjelesnih i duševnih pojava. Hipnoza nikada ne liječi organske slabosti ili bolesti, nikada ne odstranjuje prirođenu bolesnu sklonost. Gdje izliječi nervozne bolesti (na pr. histeriju) to je prividno, jer odstranjuje samo veći stepen, a i to nije sigurno trajno. I zato uopće čemu hipnoza? Na fantaziju i nutarnjost možemo bolje, sigurnije, trajnije i po čovjeka dostojnijim načinom djelovati i to pomoću pouke, uvjerenja, sokolenja, dakle djelujući na um i volju bolesnikovu.

Urednik: A. Alfirević D. I. Tiskom Glasnika S. I.

